

UNIVERZA V LJUBLJANI  
FILOZOFSKA FAKULTETA  
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO  
ODDELEK ZA SLAVISTIKO

**MATEJA JAVERŠEK**

**Vpliv prestolnic Ljubljane in Skopja na govorjeni knjižni  
jezik na fonetični ravni**

**Влијанието на главните градови Љубљана и Скопје  
врз говорениот литературен јазик на фонетското  
рамниште**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016



UNIVERZA V LJUBLJANI  
FILOZOFSKA FAKULTETA  
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO  
ODDELEK ZA SLAVISTIKO

**MATEJA JAVERŠEK**

**Vpliv prestolnic Ljubljane in Skopja na govorni knjižni  
jezik na fonetični ravni**

**Влијанието на главните градови Љубљана и Скопје  
врз говорениот литературен јазик на фонетското  
рамниште**

Magistrsko delo

Mentorja:izr. prof. dr. Hotimir Tivadar in  
izr. prof. dr. Namita Subiotto

Univerzitetni študijski program:  
Slovenistika – D  
Južnoslovanski študiji – D

Ljubljana, 2016

## **ZAHVALA**

Zahvaljujem se mentorjema, izr. prof. dr. Hotimirju Tivadarju in izr. prof. dr. Namiti Subiotto, za pomoč, mentorstvo, svetovanje in potrpežljivost pri nastajanju magistrskega dela. Hvala prav tako za vso posredovano znanje tekom študija, ki se je izkazalo za izredno dobro podlago pri pisanju magistrske naloge, zato samo delo ni bilo zgolj delo, temveč tudi zabava, po svoje pa prav tako dogodivščina pri odkrivanju vsega novega.

Posebna zahvala gre seveda moji družini in prijateljem, ki so mi nudili vso podporo, me spodbujali ter verjeli vame. Hvala staršem, ki so me spodbujali in niso niti za trenutek pomislili, da mi ne bi uspelo. Hvala, da so mi omogočili izobraževanje in me bodrili na vsakem koraku. Zaradi vas sem lahko sledila svojim sanjam in dosegla zastavljene cilje. Hvala tudi, ker sem zavoľjo magistrske naloge tu in tam smela izpustiti kakšno drugo obveznost. Hvala bratu, ki mi je priskočil na pomoč s svojim znanjem o računalnikih in programih. Hvala vsem prijateljem za razumevanje in spodbudne besede, ko mi pisanje ni šlo najbolje od rok, ter hvala za potrpežljivost, ko sem vas zaradi pisanja včasih tudi malo zanemarjala.

Skratka, brez vas bi bilo vse to nemogoče in vedite, da sem hvaležna, ker vas imam.

## **Izvleček**

### **Vpliv prestolnic Ljubljane in Skopja na govorjeni knjižni jezik na fonetični ravni**

Govorjenje je proces, ki ga usvojimo pred zmožnostjo pisanja in je pomemben del našega vsakdanjega življenja. Načeloma ga usvajamo iz okolja, kar pomeni, da ne gre za govor, ki bi bil prvotno knjižni, marveč slednjega usvajamo preko socializacije, in sicer v največji meri med izobraževanjem. Prvotno se torej posameznik nauči krajevnega govora, med katere spadata tudi ljubljanski in skopski krajevni govor. Njune morebitne vplive fonoloških lastnosti na govorjeni knjižni jezik smo opazovali v osmih televizijskih oddajah (štiri slovenske, štiri makedonske), kjer je bil analiziran določen segment govora. Rezultati so pokazali, da oba govora prestolnic na fonetsko-fonološki ravni v analiziranih oddajah vplivata na govorjeni knjižni jezik pri obeh tipih govorcev (voditelji in gostje), tako na nacionalni kot tudi na komercialni televiziji in pri obeh tipih oddaj (informativne in zabavne). To kaže na nekompetenco v izražanju ter prešibko skrb za knjižni jezik, kar pa ni zanemarljivo dejstvo, saj se od govorcev, ki se pojavljajo na tako gledanem mediju, pričakuje jezikovna kompetenca, kar pa v našem primeru ni bilo potrjeno.

**Ključne besede:** ljubljanski in skopski govor, govorjeni knjižni jezik, fonološki sistem, slovenščina, makedonščina

## **Abstract**

### **The impact of capitals Ljubljana and Skopje on the spoken literary language on the phonetic level**

Speaking is the process which we adopt before writing ability and is an important part of our everyday lives. In principle, we assimilate it from the environment, which means that it's not a speech, that was primary the literary, but the latter acquired through socialization and in large part during the course of education. Therefore, originally the individual firstly learns the local speech, which includes the Ljubljana and Skopje local speech. Their possible effects of the phonological features on the spoken literary language were looked for in eight talk shows (four Slovenian, four Macedonian), which was analyzed in a particular segment of speech. The results showed that both local speeches of the capitals on the phonetic-phonological level in the analyzed talk shows influence the spoken literary language with both types of speakers (hosts and guests), both at the national and as well on commercial television and in both types of talk shows (informative and entertainment talk shows). That presents the incompetence in

the expression and the lack of concern for the literary language, which is not a negligible fact, because the expectations from the speakers, which appear on viewed media, is that they are highly language skilled, which in our case was not confirmed.

**Key words:** Ljubljana and Skopje speech, spoken literary language, phonological system, the Slovenian, Macedonian

# Kazalo

1. UVOD .....	1
2. TEORETIČNI DEL.....	3
2.1. Zgodovinski pregled slovenskega (govorjenega) knjižnega jezika.....	4
2.1.1. Zgodnja slovenščina in Brižinski spomeniki.....	5
2.1.2. Obdobje protestantizma .....	5
2.1.3. »Beri, kot je zapisano« .....	8
2.1.4. Škrabčevo načelo.....	10
2.1.5. Vodušek o <i>Historični pisavi in izreki</i> .....	11
2.1.6. Slovenščina v 20. in 21. stoletju .....	12
2.1.7. Ljubljana – osnova govornemu knjižnemu jeziku?.....	12
2.2. Zgodovinski pregled makedonskega (govorjenega) knjižnega jezika.....	15
2.2.1. Književnost srednjega veka .....	15
2.2.2. Ljudski jezik.....	17
2.2.3. Krste Misirkov.....	19
2.2.4. Makedonski jezik v 20. stoletju .....	19
2.2.5. Skopje – osnova makedonskega (govorjenega) jezika? .....	21
2.3. Fonetika in fonologija .....	25
2.4. Slovenski fonološki sistem.....	25
2.4.1. Samoglasniki.....	26
2.4.1.1. Samoglasnik /a/ .....	26
2.4.1.2. Samoglasnika /i/ in /u/ .....	27
2.4.1.3. Samoglasnika /e/ in /ɛ/ .....	27
2.4.1.4. Samoglasnika /o/ in /ɔ/ .....	27
2.4.1.5. Polglasnik /ə/.....	27
2.4.2. Soglasniki .....	28
2.4.2.1. Zvočniki.....	28
2.4.2.1.1. Zvočnika /m/ in /n/.....	28
2.4.2.1.2. Zvočnika /l/ in /r/.....	29
2.4.2.1.3. Zvočnika /j/ in /v/ .....	30
2.4.2.2. Nezvočniki .....	30
2.4.2.2.1. Zaporniki.....	31
2.4.2.2.2. Priporniki .....	31

2.4.2.2.3. Zlitniki .....	32
2.4.3. Naglas .....	33
2.5. Makedonski fonološki sistem .....	34
2.5.1. Samoglasniki .....	35
2.5.1.1. Samoglasnik /a/ .....	36
2.5.1.2. Samoglasnika /i/ in /u/ .....	36
2.5.1.3. Samoglasnika /e/ in /o/ .....	36
2.5.1.4. Samoglasnik /r/ .....	36
2.5.2. Soglasniki .....	37
2.5.2.1. Zvočniki oz. sonanti .....	37
2.5.2.1.1. Zvočnika /m/ in /n/ .....	37
2.5.2.1.2. Zvočnika /l/ in /r/ .....	38
2.5.2.1.3. Zvočnik /j/ .....	38
2.5.2.1.4. Zvočnika /lj/ in /nj/ .....	39
2.5.2.2. Nezvočniki .....	39
2.5.2.2.1. Nezvočnika /b/ in /p/ .....	39
2.5.2.2.2. Nezvočnika /t/ in /d/ .....	39
2.5.2.2.3. Nezvočnika /k/ in /g/ .....	40
2.5.2.2.4. Nezvočnika /s/ in /z/ .....	40
2.5.2.2.5. Nezvočnika /š/ in /ž/ .....	40
2.5.2.2.6. Nezvočnika /f/ in /v/ .....	40
2.5.2.2.7. Nezvočnik /h/ .....	40
2.5.2.2.8. Nezvočnika /c/ in /dz/ .....	41
2.5.2.2.9. Nezvočnika /č/ in /dž/ .....	41
2.5.2.2.10. Nezvočnika /kj/ in /gj/ .....	42
2.5.3. Naglas .....	42
2.6. Značilnosti govorov prestolnic .....	43
2.6.1. Ljubljanski govor .....	44
2.6.2. Skopski govor .....	45
3. PRAKTIČNI DEL .....	47
3.1. Namen in hipoteze .....	47
3.2. Metoda .....	48
3.2.1. Gradivo .....	49
3.2.2. Govorci .....	50



3.3. Rezultati in analiza.....	51
3.3.1. Slovenska oddaja – nacionalna televizija (informativni program) .....	51
3.3.1.1. Pravopisni zapis govora .....	51
3.3.1.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	53
3.3.1.3. Rezultati in analiza.....	54
3.3.2. Slovenska oddaja – nacionalna televizija (zabavni program) .....	55
3.3.2.1. Pravopisni zapis govora .....	56
3.3.2.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	57
3.3.2.3. Rezultati in analiza.....	59
3.3.3. Slovenska oddaja – komercialna televizija (informativni program) .....	61
3.3.3.1. Pravopisni zapis govora .....	61
3.3.3.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	63
3.3.3.3. Rezultati in analiza.....	66
3.3.4. Slovenska oddaja – komercialna televizija (zabavni program).....	67
3.3.4.1. Pravopisni zapis govora .....	67
3.3.4.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	71
3.3.4.3. Rezultati in analiza.....	74
3.3.5. Makedonska oddaja – nacionalna televizija (informativni program).....	76
3.3.5.1. Pravopisni zapis govora .....	77
3.3.5.1.1. Transkripcija v latinici .....	78
3.3.5.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	79
3.3.5.3. Rezultati in analiza.....	81
3.3.6. Makedonska oddaja – nacionalna televizija (zabavni program) .....	82
3.3.6.1. Pravopisni zapis govora .....	82
3.3.6.1.1. Transkripcija v latinici .....	84
3.3.6.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	85
3.3.6.3. Rezultati in analiza.....	87
3.3.7. Makedonska oddaja – komercialna televizija (informativni program) .....	88
3.3.7.1. Pravopisni zapis govora .....	88
3.3.7.1.1. Transkripcija v latinici .....	89
3.3.7.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave.....	90
3.3.7.3. Rezultati in analiza.....	91
3.3.8. Makedonska oddaja – komercialna televizija (zabavni program).....	92
3.3.8.1. Pravopisni zapis govora .....	92

3.3.8.1.1. Transkripcija v latinici .....	94
3.3.8.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave .....	96
3.3.8.3. Rezultati in analiza .....	98
3.4. Razprava .....	99
4. ZAKLJUČEK .....	111
5. POVZETEK .....	112
6. PE3ИME .....	113
7. LITERATURA IN VIRI .....	118

## Kazalo tabel

Tabela 1: Primerjava slovenskega in makedonskega fonološkega sistema .....	<b>Napaka! Zaznamek ni definiran.</b>
Tabela 2: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri voditelju (SLO) .....	100
Tabela 3: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri gostu (SLO)	101
Tabela 4: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri voditelju (MK) .....	101
Tabela 5: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri gostu (MK)	101
Tabela 6: Primerjava vpliva govora prestolnic med nacionalno in komercialno televizijo (SLO) .....	103
Tabela 7: Primerjava vpliva govora prestolnic med nacionalno in komercialno televizijo (MK) .....	103
Tabela 8: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine pri voditeljih (SLO) .....	105
Tabela 9: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine pri gostih (SLO) .....	105
Tabela 10: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine – skupno (SLO) .....	105
Tabela 11: Najpogostejše glasovne prvine skopščine pri voditeljih (MK) .....	107
Tabela 12: Najpogostejše glasovne prvine skopščine pri gostih (MK) .....	107
Tabela 13: Najpogostejše glasovne prvine skopščine – skupno (MK) .....	107
Tabela 14: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri informativnih oddajah (SLO) .....	109
Tabela 15: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri zabavnih oddajah (SLO) .....	109
Tabela 16: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri informativnih oddajah (MK) .....	110
Tabela 17: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri zabavnih oddajah (MK) .....	110

## Kazalo grafov

Graf 1: Primerjava slovenskega in makedonskega fonološkega sistema .....	35
--	----

## 1. UVOD

Človek se praviloma nauči najprej govoriti, šele nato pisati. Preko govora izraža lastne misli, potrebe, čustva, zanimanje, prenaša znanje in še bi lahko naštevali. Dejstvo je, da je govor del posameznikovega vsakdanjega življenja in ontološka prvina človeka (Tivadar, 2012a), ki se mu (če želi funkcionirati kot socialno, čustveno in popolnoma razvito bitje) ne more izogniti. Ko je nekaj tako pomembno v našem življenju, da tega preprosto ne moremo zanemariti, potem se je temu treba posvetiti. Odnos partnerjev zagotovo ne bo funkcioniral, če bosta zgolj občasno komunicirala, sicer pa se drug drugemu izogibala. Običajno se za osebo, ki nam je blizu in nam nekaj pomeni, potrudimo in ji namenimo čim več pozornosti. Enako je z govorom – če nam ni vseeno, kaj se z njim dogaja, kakšno je izražanje, kakšen odnos imajo do njega drugi, potem ga bomo pričeli raziskovati, iskati vzroke, zakaj se določene značilnosti govora tako razvijajo in kaj ter kako na njih vpliva, potrudili se bomo, da bo lahko zaživel v vseh sferah družbenega življenja, in to v kar najboljši podobi.

Zakaj toliko govora o govoru? Ker je to glavna tema pričujočega magistrskega dela, in sicer bo glavna vloga namenjena govorjenemu knjižnemu jeziku v Sloveniji in v Makedoniji. Zanimalo nas bo, kakšen govor se pojavlja v medijih (v našem primeru televizija), kjer naj bi se govorilo knjižno, to je v skladu s pravorečnimi in pravopisnimi pravili, in ali na govorjeni knjižni jezik vplivata govora prestolnic, v našem primeru govora Ljubljane in Skopja. Raziskali bomo zgolj fonetično in fonološko raven jezika (morfološke, skladske, besediloslovne ravni bi glede na obseg in zahtevnost raziskovanja prišle v poštev v obsežnejšem delu – npr. doktorska disertacija).

Magistrsko delo je sestavljeno iz dveh delov, teoretičnega in praktičnega. V teoretičnem delu je predstavljen krajši zgodovinski pregled obeh jezikov, njun razvoj (ne le knjižni jezik, temveč tudi knjižni govor), stališča različnih jezikoslovcev in razne dobre ter tudi manj dobre odločitve le-teh, ki so seveda različno vplivale na razvoj posameznega jezika. Nato so predstavljeni posamezni fonemi v jeziku, tako samoglasniki kot tudi soglasniki ter njihove posebnosti pri izgovorjavi, če le-te obstajajo, pri čemer smo črpali iz priročnikov, kot sta slovnica in pravopis. Posvetili pa smo se tudi naglasu, ki je resda prozodična prvina, vendar smo mnenja, da igra še kako pomembno vlogo pri knjižnem govoru, pri čemer povzroča nemalo težav, zato je ta kategorija prav tako vključena v raziskavo. Teoretični del je sklenjen s kratko predstavitvijo značilnosti govorov prestolnic Ljubljane in Skopja, saj je pomembno,

da najprej predvidimo, kakšna odstopanja so značilna za govora prestolnic v primerjavi s knjižnim jezikom v teoriji, da bomo na razliko s knjižnim govorom lažje pozorni v praksi.

Praktični del predstavlja raziskava vpliva govorov Ljubljane in Skopja na govorjeni knjižni jezik. S tem magistrskim delom se želi ugotoviti, v kolikšni meri (če sploh) govor obeh prestolnic vstopa v govorjeni knjižni jezik govorcev, ali vpliva do te mere, da bi bilo stanje lahko zaskrbljujoče in moteče, ali morda sploh ne vpliva.

V raziskavo je vključenih osem oddaj, štiri slovenske in štiri makedonske. Od izbranih štirih sta bili dve predvajani (se odvijata) na nacionalnem televizijskem programu in dve na komercialnem televizijskem programu, od tega je ena oddaja na nacionalnem televizijskem programu informativnega oz. resnega karakterja (politična tema), medtem ko je druga zabavna in bolj sproščena. Enako velja za komercialni televizijski program: ena informativna/resna, druga zabavna/bolj sproščena. Razlog za raznoliko izbiro oddaj je pridobiti čim bolj objektivne in relevantne rezultate. V analizo je vključenih 17 govorcev (8 makedonskih, 9 slovenskih), pri čemer je izvedena analiza govora tako profesionalnih govorcev (novinarji, voditelji), kot tudi neprofesionalnih (gostje oddaj). Čas trajanja analiziranega dela oddaje je 2–3 minute, govor pa je spontan, torej gre za nebrano besedilo.

Govor je sprva zapisan v knjižni slovenščini oz. makedonščini (v cirilici in latinici), nato pa v prilagojenem fonetično-pravorečnem zapisu za potrebe raziskave. Sledita analiza rezultatov in razprava.

Magistrsko delo je nastajalo na dveh študijskih programih (Slovenistika in Južnoslovanski študiji), a je po dogovoru z mentorjema napisano samo v slovenščini, na koncu dela pa sledita krajši povzetek v slovenščini in daljši povzetek v makedonščini.

Za konec uvodnega dela pa še tale misel. Večkrat slišimo naslednje besede: »Pazite na svoje zdravje, le enega imate.« Jaz bi pa na tem mestu dodala še svoj, nekoliko prirejen del: »Pazimo na jezik, le enega imamo.« Če bomo leta in leta živeli nezdravo, bo to na telesu pustilo negativne posledice, kar nam bo telo zamerilo in nam vrnilo našo »neskrb«. Enako je z jezikom. Če ga bomo zanemarjali in govorili, kakor se nam zljubi (še posebej v javnosti – mediji), bo to na dolgi rok pričelo puščati posledice. Seveda se bo zmeraj našel kak »inteligenten« gospod, čigar mnenje bo temeljilo na principu: »Pomembna je vsebina, saj ni

nikomur mar, v kakšen celofan je zavita«, kar pa ne bo držalo. Naj bodo vsebina in argumenti še tako bogati, slab in »polomljen« govor bo prepričal le malokoga<sup>1</sup>.

Morda bo kdo rekel, da pretiravam, vendarle pa je naš jezik vsak dan znova podvržen raznim »vdorom« tujih jezikov, še posebej na leksikalni ravni, kar ne bi smelo biti zanemarjeno, prav tako je kakovost jezika (tukaj mislimo predvsem na izreko) v javnosti nižja, kot bi lahko bila in je pri razvitih knjižnih jezikih. Jezik se tako vsak dan spreminja v nek skupek, ki ni več slovenščina, temveč zmes tujih prvin. Knjižna slovenščina pa se tako pomika na obrobje oz. živi polno življenje le na raznih kulturnih manifestacijah, v šolstvu (še to ne zmeraj) in v literaturi, kar trdi tudi Škiljan: *»Nacionalni jezici gube dio prostora koji su procesom vernakularizacije osvojili i polako se (a ponegdje i s većim ubrzanjem) povlače u domene kojima su vladali prije početka politizacije, dakle u sfere literarne produkcije ili primarnog obrazovanja, i ograničavaju se na poruke koje su strogo usmjerene prema vlastitom unutrašnjem tržištu«* (Škiljan 2002: 285–286). To pa na dolgi rok pomeni vse večji vdor globalnega jezika in posledično smrt manjšega jezika: *»Krajnji je rezultat stalno nestajanje »malih« idioma sa svjetske lingvističke scene, bilo zato što njihovi posljednji govornici umiru ili zato što zamjenjuju svoj dotadašnji idiom nekim od većinskih jezika«* (Škiljan 2002: 286). Proces globalizacije potemtakem na jezikovni ravni ne bi smel biti potisnjen na stran ter ignoriran, saj izumrtje jezika postopoma pomeni tudi izgubo oz. izumrtje identitete (Škiljan, 2002: 286). Sicer ne pravim, da se bo to zgodilo jutri, vsekakor pa se moramo zavedati, da pretirana uporaba neknjižnih prvin in zoževanje funkcionalnosti nacionalnega, tj. knjižnega jezika<sup>2</sup> na dolgi rok vpliva na razvoj jezika in bo imelo posledice, zato pazimo na naš jezik, kajti le enega imamo.

## 2. TEORETIČNI DEL

V tem delu magistrskega dela je najprej predstavljen kratek pregled razvoja obeh jezikov, in sicer najprej slovenščine in nato makedonščine. Predstavljeni so začetki obeh knjižnih jezikov ter govorjenih knjižnih jezikov. Podani so nekateri vidiki znanih jezikoslovcev ter njihove

---

<sup>1</sup> Takšen odnos do fonetike seveda ni splošen in ni pravilo vsakega jezika, se pa pogosto pojavlja v Sloveniji, saj Slovenci nimamo retorično-fonetične tradicije.

<sup>2</sup> Proces vernakularizacije – vernakuli (domači, neknjižni izrazi) se najprej pričnejo uporabljati v medijih (sprva na radiu, televiziji, nato še v tiskanih medijih), kjer postane njihova uporaba povsem običajna. Nato pa se pričnejo uporabljati v politiki, v šolstvu, znanosti (Škiljan, 2002). Ta proces opažamo tudi v Sloveniji, kjer je uporaba neknjižne slovenščine v nekaterih medijih precejšnja in povsem običajna.

odločitve (pri normiranju jezika), ki so bile enkrat boljše, spet drugič pa nekoliko slabše in ne dovolj kompetentno argumentirane. Tukaj se bomo še posebej ustavili pri ugotavljanju osnove za slovenski govorni knjižni jezik in za makedonski govorni knjižni jezik. S pomočjo literature bomo poskušali ugotoviti in zavzeti stališče, ali je bila osnova za slovenski govorni knjižni jezik zares ljubljansščina in za makedonski govorni knjižni jezik res govor Skopja, kar je še posebej v slovenskem primeru pogosto izpostavljeno (glej Toporišičevo slovnico iz leta 1976 in druge ponatisnjene izdaje). Ali sta ta dva centra v preteklosti res odigrala tako pomembno vlogo ali gre zgolj za prepričevanje, da bi prestolnica v nekem smislu »morala« biti osnova rojevajočega se govornega knjižnega jezika?

Temu bo sledilo poglavje o slovenskih in makedonskih fonemih (samoglasniki in soglasniki). Predstavljene bodo značilnosti posameznega fonema (način tvorbe, mesto tvorbe), morebitne posebnosti pri izgovorjavi, nedorečenosti itd., pri čemer se bomo najbolj sklicevali na to, kako posamezne glasove definirajo kodificirani priročniki. Predstavljen bo tudi prozodični del, in sicer naglas, ki je pri govoru še kako pomemben.

Na koncu teoretičnega dela (tik pred praktičnim delom) pa bodo še na kratko opredeljene značilnosti ljubljanskega krajevnega govora in makedonskega krajevnega govora oz. teh dveh mestnih govoric, kar bo pripomoglo k lažji in bolj pravilni analizi govornih besedil.

## **2.1. Zgodovinski pregled slovenskega (govornega) knjižnega jezika**

Dejstvo je, da je bil knjižni jezik *»do konca drugega tisočletja bolj ali manj določen z njegovo pisno podobo, medtem ko je bila njegova govorna podoba manj enotna, kar se danes izkazuje kot problematično zlasti pri normiranju pravorečne podobe v normativnih priročnikih«* (Tivadar 2012b: 15). Zato ne čudi, da se je o govorni knjižni podobi slovenskega jezika na veliko razpravljalo (in se tudi še danes) ter da je bila vseskozi predmet vročih debat in polemik. Slednje so bile v največji meri povezane z vprašanjem: kaj vzeti za osnovo, ali je to res govor prestolnice Ljubljane in na podlagi česa lahko to trdimo. Naj bo to začetna misel, h kateri se bomo še vračali, sedaj pa si oglejmo prve korake naše slovenščine.

### 2.1.1. Zgodnja slovenščina in Brižinski spomeniki

Začetki slovenskega jezika segajo že k bratoma Cirilu in Metodu<sup>3</sup>, ki sta delovala na območju Spodnje Panonije<sup>4</sup> in pustila svoj pečat tudi na slovenskem prostoru. Zanju se je v 16. stoletju še posebej zanimal Sebastijan Krelj, ki je zaradi vpliva obrobja – večje povezave z Istro (tam je namreč prebival) – preučeval njune glagoljaške tekste (Jesenšek, 2011). Vsekakor pa ne moremo mimo njiju pri razvoju makedonskega jezika, saj je njun učenec Kliment Ohridski v Ohridu postavil književno šolo, kar je pomembno vplivalo na nadaljnji razvoj najbolj južnega jugoslovanskega jezika.

Prvi ohranjeni slovenski spisi – Brižinski spomeniki – so prvi večji mejnik v razvoju slovenskega knjižnega jezika: »*Brižinski spomeniki so na prelomu prvega tisočletja vedno začetek, kadar govorimo o slovenskem jeziku, zavedajoč se, da je to skupno izhodišče osrednje- in vzhodnoslovenskega (knjižnega) jezika, tj. Trubarjeve kranjščine in Kuzmičeve prekmurščine ter Dajnkove vzhodnoštajerščine*« (Jesenšek 2011: 236). Kot vidimo že v tem pregledu, se je razvoj slovenskega jezika razlikoval glede na posamezne pokrajine, vendar iz citata tudi razberemo, da je kljub svoji pokrajinski raznolikosti imel skupno izhodišče, to so Brižinski spomeniki, ki so vendarle imeli združevalno funkcijo<sup>5</sup>, saj so bili odskočna deska za kasnejši razvoj skupnega (enega oz. enotnega) slovenskega jezika, kajti že takrat je bilo možno prepoznati skupne značilnosti zgodnje slovenščine, ki se je kasneje razvijala in razvila v jezik, kakršnega poznamo danes, saj je »*glasoslovni sistem Brižinskih spomenikov dejansko izhodiščno slovenski*« (Tivadar 2008a: 43).

### 2.1.2. Obdobje protestantizma

Obdobje protestantizma Slovincem ni prineslo samo prvih dveh slovenskih knjig – *Katekizem* in *Abecednik* –, temveč tudi bolj poglobljeno ukvarjanje s samim jezikom, še več, to obdobje

---

<sup>3</sup> Njima se bomo podrobneje posvetili pri poglavju Zgodovinskega pregleda makedonskega (govorjenega) knjižnega jezika.

<sup>4</sup> Spódnja Panónija je bila mejna grofija (marka), ki so jo po končanih vojnah z Avari Franki ustanovili na zahodnem delu Panonske nižine, med Donavo na vzhodu, Dravo in Muro na jugu, Rabo na zahodu in najverjetneje Blatnim jezerom na severu. Nastala je z upravno reformo vzhodnofrankovskega kralja Ludvika Nemškega leta 828 po pregonu Bolgarov s tega območja (vir:

[https://sl.wikipedia.org/wiki/Spodnja\\_Panonija\\_\(dr%C5%BEava\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Spodnja_Panonija_(dr%C5%BEava)), 4. 2. 2016).

<sup>5</sup> To v svoji doktorski disertaciji poudarja tudi Hotimir Tivadar (2008).

je zelo primerno za raziskovanje in ugotavljanje, kaj bi bila najbolj primerna osnova slovenskemu knjižnemu jeziku.

Pisec prvih dveh slovenskih knjig iz leta 1550, Primož Trubar, je postavil nove temelje in bil zgled kasnejšim generacijam, ki so se vračale in se še danes vračajo k Trubarjevim koreninam. Trubarjev namen sicer ni bil ustvariti le prestižne govorice, temveč približati jezik čim večjemu številu ljudi (združevalna vloga), da bi ti zmogli brati in razumeti Sveto pismo v lastnem jeziku. Glavni in edini cilj za našega pisca prvih slovenskih knjig je bil torej izključno ta, da privede čim več ljudi v nebesa (kar glede na njegovo poslanstvo duhovnika ne preseneča), do česar lahko pride, če je posameznik zmožen prebirati in dojeti Božjo besedo, s čimer pogloblja svoj odnos z Bogom. Jezik je tako bil drugotnega pomena, bil je zgolj sredstvo, s pomočjo katerega bodo ljudje lažje prišli v nebeško kraljestvo, s tem ko bodo brali Sveto pismo v sebi razumljivem jeziku. Ravno zaradi tega pa je bila nuja ustvariti jezik razumljiv širšemu občinstvu. Ali je šlo tudi za dejansko snovanje jezika, ki bi ga lahko postavili ob bok tedanji latinščini in nemščini? Morda v zametkih, vendar je to prišlo do izraza šele v 19. stoletju, medtem ko se je Trubar takrat, kot »dober pastir« bal večne pogube človeške duše, in ne pogube jezika<sup>6</sup> (Jesenšek, 2011).

»Trubar je za svoj knjižni koncept postavil stroga estetska merila. Knjižno kranjščino je slogovno in glede rabe besedja dvignil nad narečja« (Jesenšek 2011: 237), kar kaže na to, da je stremel k enotnosti takratne slovenščine<sup>7</sup>, čigar namen je podrobneje razložen v predhodnem odstavku. »Trubarjev knjižni jezik je »premišljeno na novo grajen«« (Jesenšek 2011: 237), kar pomeni, da gre za umetno novonastalo tvorbo naddialektalnega jezika, s čimer se želi odmakniti narečnemu izražanju, vseeno pa je treba poudariti govor Trubarjeve rodne Raščice, od koder je črpal. »Normiral je tip knjižnega jezika, ki ga je prilagodil predvsem Kranjcem in tistim Slovencem, ki so bili s Kranjci v neposrednem jezikovnem in geografskem stiku« (Jesenšek 2011: 237), vendar ta norma ni zdržala pri vseh Trubarjevih takratnih »sotrpinih«. Še posebej se je njegov koncept razlikoval od Kreljevega. Trubar je namreč

---

<sup>6</sup> To je iz današnje perspektive in sistema vrednot morda nekoliko težje razumljivo, vendar je dejstvo, da takrat slovenščina še zdaleč ni imela statusa, ki ga je deležna danes, takrat si namreč sploh niso delali utvar o državnem jeziku. To se mi je zdelo potrebno poudariti, ker večkrat naletim na mnenja laikov, ki so prepričani, da je bil Trubarjev cilj ustvariti državni slovenski jezik, čeprav še ga takrat sploh niso tako poimenovali. Razlog pa je torej tičal v poglobljeni duhovni skrbi za sočloveka.

<sup>7</sup> »Vprašanje je sicer, ali je bila v 16. stoletju že izoblikovana zavest o slovenskem jeziku in narečjih ali pa je šlo še za prepletanje narečij in govorov, za določeno sopomensko rabo oznak ilirski, slovanski, slovenski, kranjski jezik, narečje oz. govor. V najnovejših raziskavah protestantskega obdobja na Slovenskem je prevladalo spoznanje, da taka poimenovalna zadrega sploh ni bila pomembna za nastanek osrednjeslovenskega knjižnega jezika – bolj kot »terminološka nedoslednost«, ki je prepoznana za takratno »terminološko stvarnost« (Ahačič 2007: 233).



zagovarjal sinhroni koncept, Krelj pa ravno nasprotno, diahronega. Slednji se je lotil tudi popravkov Trubarjevega jezika, saj je na stvar gledal širše in bolj celostno – zavzemal se je namreč za vseslovenski jezik (zahodnoslovanski koncept), medtem ko je Trubar ostal na ravni osrednjeslovenskega (Jesenšek, 2011). Pri Trubarju je šlo za kranjski slovenski jezik – torej jezik, ki ga je obvladal in ga sam tudi tako poimenoval: *»T. i. pogovorni jezik po Luthrovem vzoru, ki pa je dopuščal določena razmerja med arhaično jezikovno ubeseditvijo obrednih besedil in živo sodobno govorico 16. stoletja. S tem je nakazal pot, ki jo je nadaljeval Krelj, navidezno dvojnost pa je uspešno razrešil Dalmatin z odločitvijo za jezikovni kompromis«* (Jesenšek 2011: 238). Jurij Dalmatin je tako razrešil dvoboj konceptov ter ju združil.

Kakšno vlogo pa je imel pri vsem tem (konkretnije pri Trubarju) ljubljanski govor? Iz sodobnejših raziskav je postalo razvidno, da *»»ljubljski govor« v 16. stoletju pri normiranju osrednjeslovenskega knjižnega jezika ni imel pomembne ali celo odločilne vloge (...) – prej je verjetna misel, da ljubljansščina »moti Trubarjev ideal knjižnega jezika« (Grdina 1999: 125) in ni temeljna za prvotni osrednjeslovenski knjižni jezik«* (Jesenšek 2011: 238). Namreč, ljubljanska govorica, ki se je izoblikovala kasneje, ni mogla biti osnova knjižnemu govoru (prevelika narečna zaznamovanost, nesprejemljivost za širši prostor), pri Trubarju naj bi šlo zgolj za glasoslovno-oblikoslovne razlike, in sicer gorenjske ter dolenske narečne skupine – slednje pa so že bile izoblikovane (Jesenšek citira Orožen 1996a, 2011). Tudi kasnejša Pohlina prizadevanja, postaviti ljubljansko mestno govorico za osnovo osrednjeslovenskemu prostoru, niso uspela, prav tako pa govor Ljubljane kasneje ni bil sprejet niti kot osnova za splošno pogovorni jezik<sup>8</sup> (Jesenšek, 2011).

Trubar se je torej odločil za normiranje tistega *»kar je obstajalo v govorni podobi osrednjeslovenskega jezikovnega prostora, s tem pa je avtomatično izključil možnost, da bi bil sprejemljiv za vse Slovence – vzhodne panonske jezikovne različice slovenskega jezika ni vključil v svoj jezikovni koncept, saj bi mu podrla temeljno idejo, tj. splošno razumljivost jezika«* (Jesenšek 2011: 239). To pa je želel spremeniti Sebastijan Krelj, ki se je zavzemal za vseslovenski koncept ter želel vključiti tudi obrobje, ki ga je njegov predhodnik zanemaril. Tako sta se rodila dva, že prej omenjena, nasprotna si koncepta, ki ju je dokončno poenotil in uzakonil Jurij Dalmatin (Jesenšek, 2011). Slednji je iskal kompromis med obema in ga tudi

---

<sup>8</sup> Manj stroga oblika slovenske književne norme. Podrobneje predstavljeno v poglavju 2.1.7.

našel<sup>9</sup>, in ta koncept je omogočil 200-leten nemoten razvoj. Jesenšek prav tako dodaja, da lahko pri Dalmatinu »najdemo že zametke jezikovne politike« (2011: 239).

Dalmatinu je uspelo najti skupen jezik med obema skrajnostma, in sicer med sistemom in rabo, kar je za celovit razvoj jezika vsekakor odločujočega pomena. Še en dokaz, da nobena skrajnost ne vodi nikamor, ter potrditev slovenskega pregovora »Več glav več ve«, kar lahko podpremo z Jesenškovo mislijo: »Trubarjeva odločitev za gmajn jezik z nekaterimi Kreljevimi dopolnitvami in Dalmatinovo sredinskostjo [je] prava odločitev in dobra osnova za prvo (osrednje)slovensko knjižno normo« (Jesenšek 2011: 240), kar se je potrdilo tudi kasneje.

### 2.1.3. »Beri, kot je zapisano«

Aktivnemu obdobju protestantizma je sledila stagnacija razcveta slovenskega knjižnega jezika v obdobjih protireformacije in baroka (17. in 18. stoletje). V tem času se je razvoj splošnega pisnega in govorjenega jezika upočasnil, prepad med pisno in govorjeno obliko pa se je razširil (Tivadar in Šuštaršič, 2001). Ponovna obuditev razprav in ukvarjanja z jezikom se je pričela (bolj aktivno) v 19. stoletju<sup>10</sup>.

Do takrat se je slovenščina lahko pohvalila s prvimi ohranjenimi zapisi v slovenščini (najzgodnejši so Brižinski spomeniki), prvima slovenskima knjigama (*Katekizem* in *Abecednik*), prevedeno *Biblijo*, njenim prvim katoliškim prevodom. Poleg že omenjenih dosežkov so pomembno vlogo igrali Pohlin in Gutsman s svojima slovnicama, s katerima sta želela kultivirati jezik ter mu dati elitistični pridih, potem na drugi strani Kopitar, ki se je

---

<sup>9</sup> »Trubar je razumel knjižni jezik osredneslovensko lokalno, Krelj vseslovensko, prvi sinhrono, drugi diahrono -- Dalmatin je iskal kompromis med sinhronijo (sodobno oblikoslovje) in diahronijo (arhaičnejše glasoslovje), med lokalnostjo in širino; širil je »lokalnost« in sistematično preprečeval slovansko »globalnost«, kolikor je to bilo takrat mogoče. Pomembno pri Dalmatinovem kompromisu je bilo, da ni zašel predaleč v preteklost kot Krelj, ampak je »Trubarjev kranjski knjižni jezik« preoblikoval v »slovenski knjižni jezik Kranjcev« (Orožen 1996a: 120). Osrednji knjižni jezik je postavil kot kompromis dveh »skrajnosti«; knjižni jezik na Slovenskem nikoli ni bilo narečje ali ljubljanski jezik; če je želel dolgoročno »stati in obstati«, je moral biti premišljen kompromis, srednja pot med bolj živo narečno prepoznavno podobo in normo, ki raste iz tradicije, je arhaičnejša in zato bolj trdna ter normodajalna. Kompromis med sistemom in rabo, pravo razumevanje dveh skrajnosti, ki lahko skupaj in pravilno povezani omogočata naravni jezikovni razvoj vsakega knjižnega jezika, prevlada ene ali druge pa dolgoročno razvojno gledano moteče, zaviralno in škodljivo vpliva na knjižni jezik, čeprav ga kratkoročno lahko »všečno« modno določa in vpliva na njegovo (ne)normativnost. Gre za pomembne sistemske razlike v jeziku, zato je premišljena« (Jesenšek 2011: 239–240).

<sup>10</sup> »Slovenščina je bila po prvi slovenski knjigi sicer precej prisotna tako v javnosti kot zasebno, vendar se je resnični razvoj slovenskega govora začel šele po letu 1848 in ustvarjanjem nacionalnosti ter nacionalnega jezika »nove oblike« in načelo »govori, kakor je zapisano« v drugi polovici 19. stoletja« (prim. Breznik 1982, Tivadar 2010b).

ravno nasprotno bolj zavzemal za besedje preprostega ljudstva ter kasneje prišel v spor s Prešernom in Čopom, ki se z njegovimi predstavami o živi govorici neukega ljudstva nista strinjala. Obdobje Ilirskih provinc je »prineslo«<sup>11</sup> Valentina Vodnika, njegova pesniška dela, prvi časnik *Lublanske novice*, prvi almanah posvetnih pesmi *Pisanice*, prvo slovensko komedijo *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* in še bi lahko naštevali. Dejstvo je, da se je v takšni in drugačni slovenščini pisalo in ustvarjalo in do devetnajstega stoletja smo imeli nemalo del, ki so pripomogla k nadaljnjemu razvoju, ki se je zgodil ravno v tem obdobju pomladi narodov ali marčne revolucije leta 1848.

Ravno ta politični dogodek – revolucija, ki je klicala po političnih pravicah posameznih narodov – je sprožil nastanek raznih nacionalnih programov (pri nas najbolj znan Zedinjena Slovenija). Ko pa se enkrat pričinja boj za lastno državo, to za sabo povleče mnoga vprašanja o skupnem jeziku. Pričnejo se pojavljati vprašanja, kakšna naj bo ta slovenščina, za koga naj bo (elita ali preprosto ljudstvo), kaj vzeti za osnovo (sploh govorjenega jezika) itd. Kot lahko vidimo, je druga polovica devetnajstega stoletja prav tako prelomnica, saj je jezik od takrat naprej »vseskozi pridobival na svoji funkcijskosti in uveljavitvi v javnem življenju«<sup>12</sup> (Tivadar 2003: 281).

Slovensko ozemlje je bilo ves čas na stičišču in posledično pod vplivom tujih narodov in jezikov. V 19. stoletju je bila slovenščina končno postavljena ob bok večjim jezikom (nemščina), ko je Prešeren dokazal, da se je možno tudi v slovenščini povsem kultivirano izražati. Seveda vsi izobraženci niso nemudoma in brezpogojno sprejeli jezika pod Alpami, ampak so se še mnogi raje držali nemščine. Na drugi strani pa je bil precej močen vpliv sosednjih Slovanov, ki so na nas želeli vplivati s svojimi panslavističnimi idejami o enotnem slovanskem jeziku. In ker takrat »Slovenci še nismo imeli izoblikovanega govorjenega knjižnega jezika, niti parlamentarnega jezika«<sup>13</sup> (Tivadar 2010c: 36), so marsikateri jezikoslovci podlegli vsesplošnemu slovanskemu načrtu. Tivadar (2010c) v svojem članku navaja osebo M.P., najverjetneje naj bi šlo za Podgorskega, ki si je prizadeval za skupno slovansko združitev ter za eno narečje za celo Slovenijo. V *Novicah*<sup>14</sup> so se pisale razne razprave in kritike, eno izmed mnogih omenja Tivadar (2010c), kjer je neznan avtor kritiziral, kako hitro Slovenci podležemo tujemu vplivu.<sup>15</sup> Spet drugi so bili na nasprotnem bregu, npr.

---

<sup>11</sup> *Kmetijske in rokodelske novice*.

<sup>12</sup> Temu lahko pritrdim, saj sem mnenja, da je med Slovenci še zmeraj prisotna ta hlapčevska drža in takojšnje prilagajanje, npr. (primer je res banalen, ampak množični), ko se Slovenec odpravi na hrvaško morje, se bo on prilagodil ter pričel govoriti hrvaško, prav tako se bo prilagodil v obratni situaciji (če se Hrvat znajde v Sloveniji).

Cegnar je zagovarjal načelo, nasprotno Karadžiću<sup>13</sup>, ki je trdil: »Izgovarjajmo svoj jezik, kakor ga pišemo<sup>14</sup>« ter poudarjal, da je treba glasove izgovarjati razločno in artikulirano (Tivadar, 2010c).

*»Od prve slovenske knjige naprej se je slovenščina pisno razvijala predvsem v smer enotnega pisnega jezika – v 19. stoletju pa je bilo ustvarjeno soglasje glede pisne (primarno knjižne) podobe jezika –, medtem ko se je govorni jezik dolgo časa razvijal v različne smeri glede na regionalno poreklo govorcev«* (Tivadar 2012b: 15), vendar pa je bilo tudi to treba rešiti, saj je želja po združevalni in reprezentativni parlamentarni vlogi jezika zahtevala poenotenje, s čimer se je spopadel t. i. oče slovenske fonetike, Stanislav Škrabec.

#### 2.1.4. Škrabčevo načelo

Stanislav Škrabec je eden izmed prvih slovenskih jezikoslovcev, ki so poskušali kodificirati slovenski knjižni govor (takrat še govorni knjižni jezik ni bil določen), in to z razliko v razmerju do pisnega jezika (Tivadar, Šuštaršič, 2001), poleg tega je eden tistih jezikoslovcev, ki so znatno vplivali na razvoj govornega knjižnega jezika. Bil je proti panslavizmu, zagovarjal je pravopis na fonetični podlagi ter poudarjal protestantske korenine: *»Le izreka 16. stoletja more biti podlaga našemu pravopisu in meja, čez katero ne smemo, ako se nočemo izgubiti v samovoljno prenašanje«* (cit. po Tivadar 2010c: 38). Zagovarjal je narečja, med vsemi pa dajal prednost kranjščini, vendar ne v vseh pogledih: *»Nikaker ne mislim, da mora v vsem le kranjščina odločati«* (Tivadar 2010c: 38). Ob tem pa se je zavedal, da *»nobena narečna izreka ne more neposredno izoblikovati knjižne«* (glej Jesenšek 2005: 15). Zagovarjal je to, da mora biti slovenski knjižni jezik enoten, pri njegovem normiranju *»pa morajo obveljati pravi jezikovni čut, doslednost in jezikovna odprtost«* (Jesenšek 2005). Zanj je slovenščina *»nadharečna tvorba, ki se je oblikovala v 16. stoletju, nato pa je v tristoletnem razvoju postajala kompromis deželnih in pokrajinskih rešitev«* (Jesenšek 2005: 15). Osnova naj bi bila dolenjski in notranjski dialekt, ostala narečja pa bi ju zgolj dopolnjevala, kar pa se tiče Korošcev in Štajercev, imajo pravico zahtevati upoštevanje svojih govornih značilnosti, ampak se morajo po drugi strani zavedati, da je treba stremeti k

---

Zakaj je temu tako? Na to vprašanje bi bilo bolje iskati psihološke odgovore, je pa zanimivo, da se vloga »podjarmljenega« naroda vleče že stoletja.

<sup>13</sup> Srbski jezikoslovec, ki je uvedel načelo: »Piši kao što govoriš.«

<sup>14</sup> Slednji izrek je bil nujno potreben za enotno slovensko izreko in združitev Slovencev (tudi Slovanov), med drugim tudi na političnem področju (Tivadar, 2008b).

enotnosti jezika, zato je nujno odpraviti stvari, ki ločujejo (načelo enotnosti jezika in načelo podreditve manjšine večini) (Jesenšek, 2005). Kranjščina je potemtakem zanj predstavljala večino, in sicer osrednjeslovensko področje, ki mu je dajal prednost pred vzhodnoslovenskim (štajerskim in prekmurskim), ki ga niti ni tako dobro poznal, pri čemer se je strinjal s Trubarjevo normativno usmeritvijo. Prav tako je dajal prednost živemu govoru pred etimologiziranjem, torej sinhroniji pred diahronijo, pri čemer zopet najdemo navezavo na Trubarja in ne na Krelja, čeprav je treba poudariti, da je vendarle največ črpal iz Dalmatina, ki je ubral srednjo pot.

Škrabec je s svojimi dognanji vplival na jezikoslovce, kot zanimivost pa lahko dodamo, da je bil mnenja, da slovenščina ne bo doživela leta 2884, bo pa to uspelo ljubljanski univerzi (Jesenšek, 2005) – ali je imel prav ali se je motil – o tem bodo pričali prihodnji rodovi.

#### **2.1.5. Vodušek o *Historični pisavi in izreki***

O Škrabcu je bilo dosti napisanega, v tej magistrski nalogi pa se bomo med drugim posvetili tudi Božu Vodušku, ki v svojem članku *Historična pisava in izreka* govori o Škrabčevih sklepih ter se opredeli in argumentira, zakaj določene njegove teze podpira, ponekod pa jim nasprotuje oz. jih ne razume povsem.

Slovenci naj bi se po njegovem mnenju zavzemali za historično izreko, kar je precej nenavadno. Razloge išče v tem, da se je slovenska beseda slišala samo iz kmečkih ust, slovenski jezik se namreč ni uporabljal v javnosti in v elitni družbi. To se je zgodilo šele (kot je bilo že omenjeno) proti koncu 19. stoletja, tako ne čudi dejstvo, da: »*mlademu slovenskemu malomeščanskemu razredu nikakor ni bilo od vsega začetka jasno, kako naj izgovarja svoj pismeni jezik*« (Vodušek 1958–59: 194), zato si je moral pomagati pri tujih zgledih, npr. Nemcih. Za Voduška je presenetljivo dejstvo, da v Škrabčevi argumentaciji ni mogoče najti nobenega dokaza zoper moderno izreko pismene slovenščine, je pa razumel Škrabčevo uspešnost zagovora proti etimologični pisavi in etimologični izreki, glede na to, da tudi Škrabec pred sabo ni imel nobenega zgleda. Ta t. i. historična izreka je bila kasneje sprejeta, a hkrati neizvedljiva: »*Ločevanje te izreke od vsake žive govornice in od vsakega konkretnega slovenskega prostora se ji šteje v posebno prednost, češ, da na ta način najbolj primerno družijo vse Slovence in preprečuje vsako pokrajinsko zamerljivost*« (Vodušek 1958–59: 197), vendar Škrabcu to ni uspelo. Historična izreka ni obstala kot živa govornica ljudi, resda je obveljala, a zgolj kot »*izreka pismene slovenščine ali zelo slovesne prilike, na njeno mesto v*

*resničnem življenju pa je stopil takoimenovani pogovorni jezik» (Vodušek 1958–59: 199). Za konec doda, da bi bilo treba odločilno vlogo pri oblikovanju modernih fonetičnih navad današnje slovenščine dati živim centralnim narečjem, saj je zanj moderna izreka pismene slovenščine pogovorni jezik. S samo historično izreko ni sicer nič narobe, prav tako tudi ne s pisavo, je pa mnenja, da bi bilo treba v učbenikih podrobneje opisati moderno izreko ter jo normirati, in to na živi in resnični podlagi: »Nadaljnji razvoj v jezikoslovni teoriji 20. stoletja je sicer peljal v smer Voduškovega razmišljanja; v Toporišičevi slovnici (1976–2000) tako najdemo usmeritev v knjižni jezik, ki naj bi se oživiljal s strani govora v narodovem središču, tj. Ljubljani. Izpostaviti moramo, da je bil narejen opis glasoslovja (fonemov, naglasa ...) in izpostavljena »moderna knjižna izreka« ter oživljanje knjižnega jezika s strani govora Ljubljane» (Tivadar 2008a: 60).*

### **2.1.6. Slovenščina v 20. in 21. stoletju**

*»Šele od 20. stoletja pa je slovenščina postajala zares prestižni in polnofunkcijski jezik« (Tivadar 2012b: 204), kar pomeni, da se je pričela uporabljati v medijih, v šolah, na univerzi<sup>15</sup>, v parlamentu itd. Leta 1991, ob osamosvojitvi Slovenije, je dobila status državnega jezika, leta 2004, ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo, pa celo status jezika Evropske unije. Vse lepo in prav, kakšna pa je njena govorjena podoba?<sup>16</sup>*

### **2.1.7. Ljubljana – osnova govorjenemu knjižnemu jeziku?**

Če je bilo pri Trubarju razvidno, da ljubljanski govor ne more postati osnova govorjenemu knjižnemu jeziku, in četudi so se s tem kasneje strinjali ostali jezikoslovci, pa moramo vendarle pogledati še drugo plat medalje, npr.: *»Vodilni jezikoslovci prejšnjega stoletja so si bili edini, da je osnova slovenskega knjižnega jezika govor Ljubljane oz. slovenskega središča« (Tivadar 2012b: 203), pri čemer se v prvi vrsti misli na Jožeta Toporišiča. Vodilni jezikoslovec druge polovice 20. stoletja Jože Toporišič je avtor ogromnega števila strokovnih del na področju jezikoslovja. Leta 1976 je izšla njegova Slovenska slovnica, ki je potem v prenovljenih, popravljenih in pregledanih izdajah izšla še leta 1984, 1991, 2000 in 2004. Prav tako je avtor štirih knjig Slovenski knjižni jezik, ki so izhajale od leta 1965 pa do 1970. Bil je eden izmed glavnih strokovnjakov pri pripravi Slovarja slovenskega knjižnega jezika, čigar*

<sup>15</sup> Na univerzi *»se je slovenski jezik afirmiral na najvišji možni ravni rabe – prvo predavanje je imel Fran Ramovš« (Tivadar 2008a: 56).*

<sup>16</sup> Tukaj mislim predvsem na Priročnik sodobne izreke slovenskega jezika ali pravorečni priročnik, ki ga slovenski jezik nima.

prva knjiga je izšla leta 1970, zadnja (peta) pa leta 1991. Poleg tega je glavni avtor *Slovenskega pravopisa 2001*. Napisal je še vrsto drugih del, mi smo tukaj našli le najpomembnejše, da bi dokazali, da je bil na jezikoslovni sceni Jože Toporišič dominanten dobrih 35 let. Peter Jurgec pri analizi samoglasnikov in dokazovanju, da Toporišičev samoglasniški model ni ustrezen, pravi: »prednost tega modela je njegova uveljavljenost. Toda to še ne pomeni, da je tudi najustreznejši« (Jurgec 2011: 245). Iz tega lahko razberemo, da je bil Toporišič v tistem času dominantna osebnost, čigar teze, argumenti in dokazi so se takoj uveljavili, kar pa ne pomeni, da so bili hkrati tudi zmeraj najbolj ustrezni. Potemtakem ne preseneča dejstvo, da je bil ljubljanski govor izbran za podlago govornemu knjižnemu jeziku. To je namreč dognal Jože Toporišič, s čimer so se nato ostali jezikoslovci večinoma strinjali. Na srečo so se na drugem polu znašli tudi tisti, ki so mu oporekali, ter želeli dognati, ali je temu res tako. Na enak način bomo v tem magistrskem delu poskušali tudi mi zavzeti stališče, ki se nam zdi ustreznejše.

Toporišič je v *Slovenski slovnici*<sup>17</sup> (poglavje *Zvrstnost slovenskega jezika*) med drugimi podrobneje predstavil splošno- ali knjižnopogovorni jezik, ki me bo najbolj zanimal. Slednjega šteje k socialnim zvrstem, natančneje v skupino knjižnega jezika, le da poudari, da gre za manj strogo obliko knjižnega jezika (Toporišič, 2000). Opredeljuje ga kot »manj popolno uresničitev stroge zborne norme, ker se bolj kakor zborni opira na navadno vsakdanjo občevalno govorico nenarečno govorečih ljudi na celotnem slovenskem ozemlju, posebno pa v njegovem osredju, tj. v Ljubljani in njenem bolj ali manj urbaniziranem širšem okolju<sup>18</sup>« (Toporišič 2000: 16). V oči bodeta »navadna vsakdanja občevalna govorica« ter »Ljubljana«, kar priča o tem, da naj bi se najbolj razvijal oz. bil prisoten ravno v naši prestolnici. Dalje dodaja, da je splošnopogovorni jezik stvar zasebne komunikacije ter uresničen spontano, to pomeni brez vnaprejšnje priprave. Najbolj zmoti trditev, ki pravi: »Na tem področju se določeni sloji (izobraženski, sploh mestni) prebivalstva že kar »rodijo« s knjižnopogovornim jezikom« (2000: 17) in pa »ker je pokrajinski pogovorni jezik Ljubljane nekako zunaj presoje s stališča tega ali onega narečja (konkretno gorenjskega ali dolenjskega), že ima značaj splošnosti« (2000: 17). Na tem mestu se navezujemo na Tivadarja, ki se v svojem članku, pri citiranem, upravičeno sprašuje, ali se lahko govorci »rodijo« in ali to pomeni, da so Ljubljanci a priori boljši govorci kot ostali (Tivadar,

---

<sup>17</sup> Četrta, prenovljena in razširjena izdaja.

<sup>18</sup> Citira tudi Tivadar (2010c: 41).

2010c). Če to drži, potem si je treba zastaviti nekaj vprašanj.<sup>19</sup> Torej je vse, kar ni ljubljansko, neprestično in s tem nepravilno? Potemtakem je Ljubljana res osnova govorjenemu knjižnemu jeziku? Vendar Tivadar (zopet upravičeno) izpostavlja: »*Katere Ljubljane (časovno gledano) in katerega dela tega območja (Trnovo, Šiška, Rudnik, Center ...)?*« (2012b: 207). Isti avtor v istem članku (2012b) ugotavlja, da se Slovenci na nek način bojimo javnega nastopanja, saj imamo v zavesti, da govorimo slabo, ker ga ne znamo dovolj, nakar poudari, da je strah neupravičen. Če pa vzamemo Ljubljano kot osnovo in Ljubljančane kot »idealne govorce«, ali ni potem logično, da je srednješolca s Prekmurja strah, kaj bodo rekli njegovi sovrstniki v prestolnici, če se bo izpostavil s svojim govorom, češ, kako pa govoriš<sup>20</sup> (Tivadar, 2015 in Javeršek, 2013). Menimo, da ta strah manjvrednega podeželskega obrobneža obstaja še danes, če pa za hip pogledamo v preteklost, lahko vidimo, da se je narečna govorica, npr. v gledaliških pojavljala le v komedijah in burkah, torej vselej kot nekaj manjvrednega, nizkega.

Bomo torej rekli, da obrobje (kar je precejšnji del – vsaj polovica – Slovenije) ne zna govoriti oz. govori grdo/zavija, in to zgolj zaradi subjektivnega občutka jezikoslovcev?<sup>21</sup> Ne, to lahko argumentiramo z naslednjim citatom: »*Slovenski knjižnopogovorni jezik je za zborni jezik tudi nekaka pripravjalnica (preparandij), ki jezikovna sredstva zemljepisnih narečij in pokrajinskih pogovornih jezikov nekako normalno vodi k vlogam zbornega jezika*« (Toporišič 2000: 17), na katerega Tivadar odgovarja: »*Splošnopogovorni jezik na bi se torej na nek način umetno ustvarjal, vzpostavljaj?*« (2010c: 42). Ali je potemtakem Ljubljančan, ki je rojeni govorec splošnega pogovornega jezika, slednji pa je osnova knjižnemu jeziku, govorec knjižnega jezika? Glede na povedano, je odgovor na naše vprašanje ne, saj ne moremo zagovarjati idealnosti govorca jezika, ki se ustvarja umetno, in sicer z namenom voditi k zbornemu jeziku.

Ljubljana je resda center, ki ima vodilno vlogo, navsezadnje tudi jezikovno (vedno bolj), vendar je nesmiselno govoriti o idealnih govorcih in idealnem govoru Ljubljane kot edini osnovi sodobne slovenščine (Tivadar, 2010c). Sami smo se dotaknili te pereče teme, ki bo

---

<sup>19</sup> Podobna vprašanja zastavlja Hotimir Tivadar.

<sup>20</sup> Tukaj ne smemo zanemariti dejstva, da se v osnovnih in srednjih šolah pri pouku slovenščine vse premalo dela na retoriki, fonetiki ter pravorečju – zato občutek neznanja lastnega jezika ni presenetljiv. Tudi sama sem se v svojem diplomskem delu *Retorično-govorno izobraževanje v Sloveniji in na Hrvaškem* spraševala, v kolikšni meri je ta raven jezika zastopana v učbenikih in v učnem programu, in ugotovila, da je rezultat porazen. Pri srednješolcih manj kot 5 % učni program namenja glasoslovju.

<sup>21</sup> Nekomu lahko koroščina zveni čudovito, gre za njegov subjektivni občutek, ampak na to se ne moramo zanašati in zato ne moremo osnove govorjenega jezika iskati zgolj na podlagi subjektivnega občutka.



podrobneje predstavljena v praktičnem delu raziskave. Sicer nas ne bo zanimalo, ali je Ljubljančan idealni govorec, temveč, ali govor Ljubljane vpliva na slovenski knjižni govorjeni jezik. In že s tem, ko se sprašujemo, ali govor Ljubljane vpliva, dajemo odgovor na zgoraj zastavljena vprašanja. Če torej vpliva, to ni najbolje, ker s tem posega v zborni izreko. Če pa nečesa v zborni izreki nočemo, potem to najbrž ni tako idealno.

## 2.2. Zgodovinski pregled makedonskega (govorjenega) knjižnega jezika

Če smo prej pregledovali zgodovino slovenskega (govorjenega) knjižnega jezika, pa sedaj pogledjmo nekoliko južneje, in sicer v Makedonijo. Podobno kot pri slovenskem pregledu, bomo pričeli pri bratih Cirilu in Metodu, le da jima bomo namenili nekoliko več pozornosti, ker sta tam odigrala pomembnejšo vlogo kakor pri Slovencih. Proti koncu pa se bomo posvetili tudi makedonski prestolnici – Skopju – in morebitnemu vplivu oz. nevpplivu skopskega govora na makedonski govorjeni knjižni jezik.

### 2.2.1. Književnost srednjega veka

Korenine makedonskega jezika segajo v 7. in 8. stoletje. Namreč, Slovani s področja Makedonije so prvi izmed slovanskih plemen, ki so prišli v stik s krščansko antično kulturno dediščino, ki je s svojimi koreninami segala še v čas apostolov. Tako je bila večina priseljenih Slovanov na južnem delu Balkanskega polotoka pokristjanjenih že v 7. in 8. stoletju (Milovska 2001: 5), kar pomeni pred prihodom Cirila<sup>22</sup> in Metoda, glavnih »krivcev« pričetka razvoja slovanske pismenosti oz. natančneje vpeljave narodnega jezika v cerkve, saj sta tvorca prve slovanske azbuke (abecede) – glagolice. Prve slovanske knjige so bile tako napisane v jeziku makedonskih Slovanov iz okolice Soluna, torej v jeziku, ki je bil bratoma blizu že od otroštva (Milovska 2001: 6). V tem obdobju (še posebej na njuni Moravski misiji) je bilo prevedenih precej takrat pomembnih knjig (*Evangelij, Apostol*, razne molitve in liturgijska besedila). Cilj je bil torej širiti krščanstvo in omogočiti liturgije v ljudstvu razumljivem jeziku (podobno kot Trubar), s čimer bi se seveda zmanjšal nemški vpliv.

---

<sup>22</sup> Njegovo prvotno ime je bilo Konstantin. Preimenoval se je po obisku pri papežu v Rimu.

Brata Ciril in Metod sta s svojim zgledom ter s številnimi rokopisi<sup>23</sup> pripomogla k razvoju pismenosti na makedonskih tleh, saj sta izjemno vplivala na učenca Klimenta<sup>24</sup> in Nauma. Če se nakratko ustavimo pri Klimentu, moramo poudariti, da njegov opus sploh ni zanemarljiv, saj je napisal ogromno pridig (poučni slova)<sup>25</sup>, hvalnic (pofalni slova), žitij, cerkvene poezije in prevodov (Milovska 2007: 9–10). Sicer pa sta Kliment in Naum najbolj znana in zaslužna za ustanovitev enega najstarejših in najbolj znanih kulturnih središč na Ohridu (s čimer je mesto postalo pomemben kulturni center slovanske kulture) – Ohridsko književno šolo<sup>26</sup> (Koneski 2004: 11), kjer se je pisalo v stari cerkveni slovanščini (narejena na osnovi solunskega makedonskega dialekta) (Koneski 2004: 12). Tamkajšnji poglobitni dejavnosti sta bili prepisovanje in prevajanje verskih knjig, nastajala pa so tudi originalna dela, in sicer v glagolici – abecedi, ki jo sestavlja že prej omenjeni Ciril. Iz tega časa, konkretnije iz te šole, izhaja ogromno spomenikov<sup>27</sup>, napisanih tako v cirilici kot tudi v glagolici (Milovska 2007: 13), tako da lahko govorimo tudi o Ohridski pravopisni šoli (Koneski 2004: 12).

Na področju nekdanje Makedonije se je torej uporabljalo več pisav, prva je bila glagolica, ki jo je konec 10. stoletja nadomestila cirilica in postopoma prevladovala do te mere, da je v 12. stoletju pri prepisovanju povsem zamenjala prvo, tj. glagolico (Koneski 2004: 13).

Od 14. stoletja naprej je opaziti velik vpliv srbske recenzije stare cerkvene slovanščine na makedonščino, za kar je glavni razlog priključitev delov makedonskega teritorija k takratni srbski državi, kar je trajalo vse do 18. stoletja (Koneski 2004: 16). Vmes pa je za Makedonce prišlo težko obdobje, sploh na področju jezika in literarnega ustvarjanja, Makedonija je namreč padla pod turško nadoblast, s čimer sta literarno ustvarjanje in pismenost nazadovala oz. se precej omejila. Poleg tega se je pričel jezik oddaljevati od stare cerkvene slovanščine, vanj pa so postopoma prihajali elementi ljudskega jezika (Koneski 2004: 17), ki se je od stare osnove razlikoval, kar ne preseneča, saj je šlo za živ jezik. Z ljudskim jezikom bomo nadaljevali tudi v naslednjem poglavju, ker gre, kakor pri Slovencih, tudi v tej situaciji za pomembno vprašanje: kaj je osnova rojevajočega se makedonskega jezika.

---

<sup>23</sup> Rokopisi so bili napisani v slovanščini, grščini in latinščini. Njuna najpomembnejša dela so življenjepisi svetnikov (t. i. žitija). Če naštejemo nekaj najbolj znanih: *Panonski legendi*, *Pohvala na Kiril i Metodij*, *O pismenih*, *Službata na Kiril i Metodij* itd (Milovska 2001: 6–8).

<sup>24</sup> Šlo naj bi za njunega najboljšega učenca. V delu Dimitrija Homatijana *Kratko žitje na Kliment* lahko preberemo, naj bi celo poenostavil azbuko iznajditelja Cirila ter se bratoma pridružil na Moravski misiji (Milovska 2007: 9).

<sup>25</sup> Ti so bili namenjeni in razumljivi širšemu krogu ljudi. Na tem mestu se je (zopet podobno kot Trubar) zavzemal za branje Božje besede v razumljivem jeziku.

<sup>26</sup> Ni bila edina, med 12. in 14. stoletjem je bila aktivna Kratovska književna šola (Milovska 2007: 12).

<sup>27</sup> *Asemanijev evangelij*, *Sinajski psalter*, *Sinajski evhologij (v glagolici)*, *Dobromirov evangelij*, *Bitolski triod*, *Ohridski apostol in Bolonjski psalter* (cirilski).

### 2.2.2. Ljudski jezik

Resda je bilo v prejšnjem poglavju srednjeveški književnosti namenjenih nekoliko več vrstic, čeprav se ne nanaša neposredno na govorni knjižni jezik, vendar se nam je zdelo smiselno prikazati krajši pregled srednjeveške pismenosti, saj je nedvomno odskočna deska za naprej. Gre namreč za enega izmed ključnih mejnikov, ki niso vplivali zgolj na makedonski jezik, temveč tudi na razvoj makedonskega govornega knjižnega jezika.

Maloprej je bil omenjen ljudski jezik, ki se je, ko so bili Makedonci pod turško oblastjo<sup>28</sup>, začel uveljavljati v javnosti, zato mu bomo v tem poglavju namenili več pozornosti.

Od 16. pa vse do 19. stoletja so bili zelo popularni tako imenovani damaskini. Gre za literarni žanr, ki je dobil ime po Damaskinu Studitu<sup>29</sup>. Slednji je namreč avtor znanega zbornika religioznih besedil *Sokrovište*<sup>30</sup>, zapisanih v takratnem ljudskem grškem jeziku, ki ga je v makedonščino prevedel episkop Grigorij. Najprej so bili to izključno prevodi besedil D. Studita, potem pa tudi besedila drugih avtorjev, za katera se je prav tako ohranilo to ime. Kar je zanimivo za nas, je to, da je šlo za besedila z moralno-poučno vsebino ter da so bila napisana v jeziku, ki je bil blizu ljudstvu (Milovska 2000: 212–213), s tem pa je ljudski jezik vse bolj prodiral v religiozno literaturo. Kakor poudarja Blaže Koneski, ljudski jezik ni bil ljudski v osnovi, tudi sam Damaskin naj bi ga poimenoval kot »vulgaren« jezic, vendar pa lahko trdimo, da se je takrat že rojevala zavest, da je treba pisati v jeziku, razumljivem ljudstvu (Koneski 2004: 23). Isti avtor (Koneski 2004: 25) izpostavi besedilo, napisano konec 18. ali v začetku 19. stoletja, ki vsebuje govor kraja Tetovo (tetovski rokopis) in izstopa po ljudskem jeziku, ki je v tem delu zastopan v svoji polnosti. To, kar so torej pri Slovencih sprožili protestanti s Trubarjem na čelu v 16. stoletju (razumljiv jezik čim večjemu številu ljudi – ljudstvu), je uspevalo damaskinom v Makedoniji, kar Koneski označi kot pripravljalo ploščo uporabe narodnega jezika v literaturi (2004: 26), zato je bilo v tem obdobju smiselno pričakovati tiskanje versko-poučne literature.

---

<sup>28</sup> Makedonci so pod turško oblast padli leta 1371 in tam ostali več kot 5 stoletij, zato ne preseneča zamuda na področju ukvarjanja z jezikom in makedonsko literaturo, saj se prej ljudstvo sploh ni opredeljevalo in izjasnilo za Makedonce (podobna situacija v Sloveniji).

<sup>29</sup> Ustvarjal je v 16. stoletju. Enako kot brata Ciril in Metod je tudi on prihajal iz Soluna. Kasneje je šel v samostan, med drugim je bil tudi učitelj. Pisal je v novi grščini, in sicer v ljudskem jeziku – kar je vplivalo tudi na makedonske razmere. Njegovo najpomembnejše delo je *Sokrovište*.

<sup>30</sup> V prevodu *Zakladnica* (arhaično)

Kar se tiče devetnajstega stoletja, lahko, vsaj na podlagi ustvarjanja književnih del, potegnemo vzporednice med Slovenijo in Makedonijo. Na obeh področjih je namreč prihajalo do zamude, čemur je botrovala večstoletna »okupacija« ozemlja oz. sta bila tako slovenski kot makedonski narod skozi večstoletno zgodovino pod nekogaršnjo oblastjo. Slovenci smo se znašli pod nemško nadoblastjo, medtem ko so se južneje Makedonci borili s Turki in Grki<sup>31</sup>, zato se visoka, elitna literatura ni mogla razvijati, posledično pa niti jezik, kar za sabo potegne vrsto kodificiranih priročnikov, od slovnice, slovarja, ki smo jih oboji dobili šele v naslednjem stoletju.

Kar je za Slovence Prešeren, to sta brata Konstantin in Dimitar Miladinov za Makedonce. Slednja sta delovala v enakem obdobju in sta najbolj znana po svojem *Zborniku*<sup>32</sup>, kamor sta zapisovala makedonske narodne pesmi, poleg tega velja Konstantin za začetnika makedonske posvetne poezije. Ravno to je bilo obdobje, ko so se tudi Makedonci začeli spraševati o makedonskem knjižnem jeziku. V tem obdobju je nastal tudi prvi slovar *Četirijazičnik* (2004: 27), čigar avtor je Danail, vendar je to delo bilo namenjeno kot pomoč pri učenju grščine, s čimer je podpiralo in le še dodatno pospeševalo pogrčevanje. Makedonska leksika v tem delu naj bi temeljila na ohridskem govoru (Koneski 2004: 28). Kljub pogrčevanju pa je narodni jezik še naprej prodiral in vztrajal. Dosti se je prevajalo, pri tem poslu pa so se pričela pojavljati vprašanja, kaj storiti s tistimi grškimi besedami pri prevajanju, za katere makedonski jezik nima rešitve (Koneski 2004: 30). Takratna sicer muka, vendar plodovita, saj je s tem prihajalo do resnejšega in temeljitejšega ukvarjanja z ljudskim jezikom, kar je prispevalo k večjemu razvoju samega jezika (Koneski 2004: 30).

V obdobju makedonskega preporoda (19. stoletje) je ustvarjalo mnogo avtorjev, sprva je šlo za versko-poučno literaturo z moralnimi nauki, kasneje pa so v ospredje pričela prihajati tudi kakovostnejša posvetna besedila<sup>33</sup>. Od vsega pa je najpomembnejše dejstvo to, da se je ljudski jezik ves čas razvijal in nadgrajeval ter tiskal (besedila so bila tiskana v ljudskem jeziku, ni pa še prišlo do poenotenega jezika za vse Makedonce).

V 50-ih in 60-ih letih 19. stoletja je vendarle prišlo do želje po skupnem, poenotenem knjižnem jeziku, čemur so sledile debate in argumentiranje, kakšen naj bi ta jezik bil, kateri

---

<sup>31</sup> V tem stoletju je bilo še posebej čutiti grški vpliv, ki je bil ponekod tako močan (še posebej na Ohridu), da je bila skoraj pozabljena slovanska abeceda (Koneski 2004: 26).

<sup>32</sup> Izšel je leta 1861 v Zagrebu z naslovom *Blgarski narodni pesni* (*Bolgarske narodne pesmi*), čeprav je vseboval večino makedonskih.

<sup>33</sup> Prvi makedonski ep Grigorja Prličeva *Serdarot*, prva novela Žinzifova *Prošedba*, razne drame itd.

govor naj bi bil osnova itd. Partenija Zografski<sup>34</sup> je zagovarjal skupni knjižni jezik za Makedonce in Bolgare ter ga poimenoval »srednji«, kar pomeni, da bi morale biti prepoznavne primesi tako makedonščine kot bolgarščine – nihče naj ne bi bil zapostavljen (Koneski 2004: 33). Na drugem polu pa so bili tisti, ki so zagovarjali poseben makedonski knjižni jezik, oddaljen od bolgarskega, saj so Makedonci poseben slovanski narod, ki se razlikuje od drugih, zato si tudi zasluži svoj knjižni jezik (Koneski 2004: 34). Razlika je bila opazna tudi pri literatih, eni so sledili Zografskemu, spet drugi so zagovarjali makedonščino brez bolgarskih primesi (nekateri skrajno – pri Lozi<sup>35</sup> so načrtno vpeljevali makedonizme). Ugotavljalo se je in spraševalo, vendar pa je bilo na končni odgovor treba še nekoliko počakati (2004: 39).

### 2.2.3. Krste Misirkov

Delo jezikoslovca, filologa, snovalca makedonskega knjižnega jezika in pravopisa Krsta Misirkova *Za makedonckite raboti* je izšlo leta 1903, takrat, ko se je zgodila Ilindenska vstaja. V tem delu Misirkov ponudi svoj pogled na to, kakšen bi moral biti makedonski knjižni jezik oz. kateri govor vzeti za osnovo. Po njegovem mnenju so to centralni govori (linija Veles – Prilep – Bitola – Ohrid). Poudarja nujnost razlikovanja makedonskega knjižnega jezika od ostalih slovanskih jezikov (ni sledil Zografskemu). Delo se ni v celoti ohranilo, je bilo pa leta 1946 ponovno natisnjeno in kot tako smerokaz za knjižni jezik (Koneski 2004: 40–44). Gre torej za precejšen doprinos, saj gre za prvega jezikoslovca, ki si je upal postaviti meje makedonskemu knjižnemu jeziku oz. opredeliti njegovo osnovo.

### 2.2.4. Makedonski jezik v 20. stoletju

Kolikor je jezik z Misirkovim pridobil, je kasneje izgubil. Namreč, leta 1913 je bila Makedonija razdeljena med države udeleženske druge balkanske vojne – Srbijo (Vardarska Makedonija), Bolgarijo (Pirinska Makedonija) in Grčijo (Egejska Makedonija), kar je v nekaterih delih celo prepovedovalo svobodno izražanje<sup>36</sup> v makedonščini, ker se je izvajala stroga asimilacijska politika. Kljub prizadevanjem pa diktatorjem ni uspelo povsem zatreti makedonskih nadebudnežev. V veliko pomoč je bila komunistična partija Jugoslavije, ki je

---

<sup>34</sup> Filolog in folklorist.

<sup>35</sup> Nacionalno separatistično gibanje, ki je težilo k temu, da se makedonski jezik čimbolj oddalji od bolgarskega. Cilj je bil bolj revolucionaren, in sicer osvoboditi makedonsko državo – tudi politično, ne le jezikovno (Koneski 2004: 39).

<sup>36</sup> Posebej strogo je bilo v Grčiji, kjer je bila uporaba makedonščine zakonsko prepovedana celo doma, več kot 5250 oseb je bilo zaradi uporabe maternega jezika kaznovanih (Koneski 2004: 45).

bila, kakor trdi Blaže Koneski (2004: 45–46), prva, ki si je pravilno zastavila makedonsko vprašanje, ter edina, ki se je dosledno borila za razrešitev le-tega. Vse bolj je postajalo aktualno vprašanje formiranja makedonskega jezika (to je bil največji in najpomembnejši cilj) in želja utrditi državo Makedonijo v svetu, označiti njene meje ter določiti osnove makedonske nacionalne kulture. V prid govori to, da je pričela vztrajno rasti tudi makedonska nacionalna zavest, kar je bilo seveda možno izraziti v obdobju med vojnama, v pomoč je bila že prej omenjena Jugoslavija, ki se je za takšno zavest zavzemala in jo do neke mere spodbujala. Aprila leta 1934 je Kominterneta izdala sklep, ki govori o tem, da makedonska nacija obstaja, ljudje imajo pravico govoriti v svojem maternem jeziku, in to v državnih ustanovah, makedonski jezik pa bi moral dobiti svoje mesto tudi v šolah in publikacijah (Koneski 2004: 46).

Kot je bilo že prej omenjeno, je bila glavna in najbolj pereča nacionalna tema jezik, zato ne čudi, da se je o njem dosti razpravljalo, prav tako je nastajalo vse več literarnih del v makedonskem jeziku<sup>37</sup>, ki so igrala pomembno vlogo pri procesu oblikovanja makedonskega knjižnega jezika, saj so bila spodbuda za diskusije o končni obliki makedonskega knjižnega jezika, kar pomeni, da so sprožile val debat o tem, kakšen naj bo jezik, katere oblike smejo vstopiti v njegov sistem in katere ne smejo (Koneski 2004: 47). Večina literarnih del je bilo pisanih v veleškem (centralnem) govoru. Pred drugo svetovno vojno so pričeli tiskati ilegalni časopis *Iskra*, in sicer v ilegalni partijski tiskarni v Skopju, kar je bil pomemben korak h klicu po osvobajanju izpod oblasti tujih vladarjev.

Med drugo svetovno vojno je v Makedoniji potekala narodnoosvobodilna borba in v tem času se je v makedonskem jeziku tiskalo ilegalno v skritih partizanskih tiskarnah. Opazno je bilo, da je večina jezikovnih ustvarjalcev zagovarjala veleški govor za osnovo knjižnega jezika, torej to, kar je kot temelj postavil že Krste Misirkov.

Jezikovno vprašanje se je resda sproti reševalo, jasno je bilo, kaj bo osnova, dogovorjeno je bilo, da bo pravopis fonetični, kljub vsemu pa se jezika ne more vzpostaviti preko noči, dosti je bilo tudi nesoglasij in zadreg. Če so bili osnova knjižnega jezika centralni govori, se je vseeno ugotavljalo, katere značilnosti le-teh in točno kateri del centralnih govorov, saj je centralnih govorov več in se med sabo razlikujejo. Tako je 2. avgusta 1944 prišlo do prvega

---

<sup>37</sup> Omeniti velja pesniško zbirko *Beli mugri* (v prevodu *Bele Zarje*) Koste Racina ter t. i. bitove drame, katere najbolj znani avtorji so bili Vasil Iljoski (*Lenče Kumanovče*), Anton Panov (*Pečalbari - Zdomci*), Risto Krle (*Parite se otepuvačka – Denar je ubijalec*) itd (2004: 47).

zasedanja ASNOM-a<sup>38</sup>, kjer se je med drugim razpravljalo tudi o jeziku, pri čemer so prišli do sklepa in zavedanja, da je makedonski jezik uradni jezik v makedonski državi. To je bil odločilni sklep, vendar pa vsa vprašanja še zdaleč niso bila rešena. Makedonci pred tem niso imeli svojega literarnega in kulturnega centra, ljudje so pisali, kakor so vedeli in znali ter vsak zase gradili sistem jezika (Koneski 2004: 54).

Kmalu po osvoboditvi makedonskega ozemlja se je pod vodstvom ASNOM-a oblikovala komisija za jezik, ki ji je bila zaupana naloga, da pripravi predlog za abecedo in pravopis. Naloga je bila sicer opravljena, ampak ne povsem. Kar se tiče osnove, so bili predlagani centralni govori, vendar se je na določenih mestih ta predlog rušil, namesto predlagane rešitve pa je bil za osnovo govorjenega knjižnega jezika postavljen skopski govor. Nekateri člani so bili mnenja, da bi bilo koristno, če bi nesoglasja o jeziku prišli razrešiti znanstveniki iz Rusije, kar Koneski označi za nesmiselno in napačno (2004: 55), saj nihče ni bolj kompetenten za svoj jezik kot narod sam.

Nova komisija je vprašanje abecede in pravopisa rešila na več zasedanjih ter do meseca maja leta 1945 postregla z nekaj rešitvami, ki so govorile v prid centralnim govorom (osnova, ki bo najbolj povezala vse ostale govore), ki so zagovarjale osnovo ljudskega jezika (slovar naj vsebujejo čim več narečnih besed, nove besede pa naj temeljijo na živih osnovah, medtem ko pridejo tuje besede v poštev le, kadar je zares potrebno – če domača beseda ne obstaja), in ki so se skladale s fonetičnim pravopisom (makedonska abeceda naj ima toliko črk, kolikor glasov se nahaja v knjižnem jeziku; Koneski 2004: 57). Stvari so se premaknile do te mere, da so Makedonci dobili abecedo in pravopis, kar je bila ogromna pridobitev za makedonski narod na kulturnem področju (Koneski 2004: 57–58). Jezik je tako zaživel v javnosti, v literaturi, v medijih, v prevedeni literaturi, v gledališču, v učbenikih, skratka pričel je »živeti« svoje polnofunkcijsko življenje. Naj v tem podpoglavju omenim samo še to, da je leta 1991 nastala samostojna država Republika Makedonija, s čimer je jezik pridobil status državnega jezika.

### **2.2.5. Skopje – osnova makedonskega (govorjenega) jezika?**

Podobno, kot je bilo v poglavju o slovenskem govorjenem knjižnem jeziku zastavljeno vprašanje, ali je govor Ljubljane – torej govor prestolnice tisti, iz katerega se je rodil

---

<sup>38</sup> Antifašistično sobranie na narodnoto oslobodovanje na Makedonija (v prevodu Antifašistično združenje narodne osvoboditve Makedonije).

slovenski govorjeni knjižni jezik, si sedaj zastavljamo enako vprašanje – ali je Skopje (makedonska prestolnica) podlaga makedonskemu govorjenemu knjižnemu jeziku?

Pri obravnavi makedonskega jezika smo sicer ubrali nekoliko drugačno pot kot pri obravnavi slovenskega. V slovenskem primeru je bilo dosti polemik in razmišljanj o govorenem jeziku, medtem ko se v makedonskem jeziku nismo mogli osredotočiti toliko na govoren jezik, saj so imeli zaradi vpliva še bolj asimilacijske politike oblastnikov manj pravic, razvoj pa je bil še počasnejši. Podobno kot pri Slovencih so kodifikacijski priročniki prihajali z zamudo, v 50-ih in 60-ih letih 20. stoletja pa je bil naval slovnice in pravopisov zato toliko večji. Poleg tega je makedonščina omenjena kot najmlajši slovanski jezik<sup>39</sup> (Minova-Gjurkova 2002: 162). Zaradi omenjenih okoliščin je posledično prišlo do ukvarjanja s postavitvijo in oblikovanjem knjižnega jezika in ne toliko govorenega knjižnega jezika pri Makedoncih (slovenščina kot pisni jezik je bila standardizirana že v 19. stoletju, po sprejetju novih oblik), to pa je zaradi že omenjenih okoliščin povsem razumljivo. Ker pa so diskusije o osnovi vendarle obstajale in se je ta tema razvijala, se ji bomo v nadaljevanju nekoliko podrobneje posvetili.

Prvi, ki je definiral oz. postavil osnovo makedonskega knjižnega jezika, je bil Krste Misirkov. Zanj so bili podlaga za knjižni jezik centralni govori (linija Veles – Prilep – Bitola – Ohrid<sup>40</sup>), predvsem z namenom razlikovati se od ostalih slovanskih jezikov in dokazati, da so Makedonci poseben, suveren narod. Centralne govore so tudi ostali jezikoslovci v nadaljevanju postavljali v ospredje (še posebej govor Velesa), med drugim tudi komisija za jezik, vendar so se pojavljali dvomi, kaj če bi bila podlaga vendarle center – Skopje. To možnost Misirkov zavrača.

Centralni govori, kot jih je definiral Krste Misirkov, spadajo v skupino zahodnomakedonskega narečja<sup>41</sup>, ki se med seboj sicer nekoliko razlikujejo. Koneski te razlike v *Gramatiki* (2004: 61–75) podrobneje predstavi (kar nas trenutno ne bo zanimalo), na podlagi teh razlik pa ugotovi, da je napačno mnenje, da je lahko osnova knjižnega jezika samo en ljudski govor. Dalje spregovori o tem, kako pomembno je upoštevati razvoj jezika znotraj

---

<sup>39</sup> S tem se avtorica sicer ne strinja, kar podkrepi s trditvijo, da je govor okolice Soluna vstopil v osnovo prvega pisnega jezika, ter hkrati zagovarja bogato literarno ustvarjanje in kontinuiteto dialektov makedonskega etničnega prostora.

<sup>40</sup> Ohridski govor se kar precej razlikuje od ostalih, najverjetneje je dodan zaradi svoje dominantne in ugledne vloge kulturnega središča. Tudi Bitole v tem pogledu ne moremo zmeraj samoumevno šteti zraven. Povsem natančna opredelitev pojma centralni govori tudi s strani Misirkova ni bila določena (Koneski 2004: 60–61).

<sup>41</sup> Meja na severu linija Skopje-Tetovo, na jugu Bitola-Ohrid, na zahodu albanska meja in na vzhodu reka Vardar med Skopjem in Velesom (Koneski 2004: 66).



literarnih del, kjer v jezik spontano prodirajo razni elementi, ki so znotraj in izven sistema. Na razvoj jezika je torej treba gledati celovito.

Centralnih govorov pa ni omenjal samo Misirkov, temveč je takšno poimenovanje znano že od prej, in sicer se nahaja v raznih delih s področja makedonske dialektologije. Geografsko gledano Misirkov za središče določi Veles (kar Koneski potrjuje kot približno resnično trditev<sup>42</sup> (2004: 66)).

Vse posebnosti makedonskega jezika so zbrane v centralnih govorih, vendar ne v vseh govorih enako in prav tako niso zastopane vse posebnosti v vseh govorih, tako da je neupravičeno za pričakovati, da je določen govor v polnosti osnova makedonskemu jeziku, ker to ni mogoče (enako v slovenščini). Narečni govor in knjižni jezik nista nikoli popolnoma prekrivna. Zato je bilo treba poiskati govor, ki se vsaj približno in v največjem številu potez sklada s knjižnim jezikom. Misirkov je celo zagovarjal prilepski in bitolski govor (narečje), ker je težil k temu, da bi se v makedonski knjižni jezik vnesle posebnosti, po katerih bi se jezik čim bolj oddaljil od bolgarščine in srbščine (slovenščina je težila k temu, da se čim bolj oddalji od načela: Piši kao što govoriš), kar pa sta slednja ponujala bolj kot veleški govor. Vendarle pa je slednji vseboval tiste najpomembnejše posebnosti, zaradi katerih je lahko igral pomembno vlogo pri oblikovanju knjižnega jezika, saj je med drugim vseboval posebnosti, ki so se povezovale z vzhodnimi govori – kar je cilj, povezati vse makedonske govore v eno celoto, in ravno veleški je imel to predispozicijo (2004: 69).

Dokončna podoba makedonskega knjižnega jezika se je izoblikovala v obdobju, ko so si južnoslovanski narodi skupaj postavili osnove svojega bratskega in enakopravnega življenja – ideja bratstva in nacionalne enakosti, zato makedonski jezik ni imel podlage, da bi lahko operiral s čustvi, ki bi mu narekovala, naj se čim bolj oddalji od srbščine in bolgarščine, vendar pa je nedvomno »podedoval« določene karakteristike, še posebej na ravni leksike (Koneski 2004: 70).

Osnova knjižne makedonščine so torej centralni govori, jezik pa se (seveda) še zmeraj konstantno razvija in iz dneva v dan črpa besedje in značilnosti iz različnih govorov, kar je bil tudi namen. Osnova je sicer dana in znana, ampak Koneski še posebej poudari, da je treba zajeti čim več posebnosti in značilnosti iz vseh dialektov, hkrati pa se je treba držati osnove, ki edina zmore skupaj privedi govore z vseh vetrov in jih združiti v celoto (knjižni jezik).

---

<sup>42</sup> V kolikor se navezuje na oddaljenost od Bitole.

Nikakor pa ni enak centralnim govorom, temveč jih presega, je višji od njih, saj gre za nadnarečno tvorbo.

Za konec tega razdelka si lahko podobno kot Koneski (2004: 74) postavimo vprašanje, zakaj so osnova ravno zahodnomakedonski govori oz. centralni. V tem predelu makedonskega nacionalnega prostora se nahajajo največja mesta, od koder prihaja tudi največje število izobražencev in literatov. Dodana vrednost, ki jim jo pripisuje Blaže Koneski, pa je tudi ta, da vsebujejo najbolj tipične makedonske poteze in najmanj tujih. Na tem mestu bi dodali še nekaj besed o Skopju. Koneski pravi, da severneje, ko gremo, večji vpliv ima srbščina, kar se pozna tudi v govoru Skopja. Ali je lahko potemtakem skopski govor osnova? Glede na vse napisano je to lahko zgolj retorično vprašanje. Če strokovne, dialektološke in zgodovinske raziskave kažejo na osnovo centralnih govorov, potem je nesmiselno vsiljevati skopski govor, in to samo za to, ker ima vlogo prestolnice. Ali skopski govor vpliva na knjižni jezik – to pa je povsem drugo vprašanje, ki bo predstavljeno v praktičnem delu.<sup>43</sup>

Na podlagi prikazanega lahko sklenemo, da niti v Sloveniji niti v Makedoniji osnova (govorjenemu) knjižnemu jeziku ne more biti govor središča oz. prestolnice. Čemu forsirati nekaj, kar ni obstajalo, ne obstaja in nikoli ne bo? Ljubljana in Skopje sta resda prestolnici dveh držav, a kaj zato, če njun govor a priori ni osnova knjižnega jezika? Menimo, da nima smisla subjektivno poudarjati središče, navsezadnje je treba trditve podkrepiti z dokazi. Če pa za zgled jemljemo ostale narode, je treba poudariti, da tudi v teh primerih še zdaleč niso vedno zmagovali govori prestolnic: *»Če pogledamo samo na nam sorodne in zgodovinsko-kulturno bližnje narode: Nemčija oz. Avstrija in »visoka« nemščina (neberlinska, nedunajska), Hrvaška s štokavsko (nezagrebsko) osnovo, Italija (nerimska, toskanska osnova) in ne nazadnje nam v mnogih jezikovno-kulturnih ozirih bližnja Makedonija (neskopska, prilepska) osnova«* (Tivadar 2008: 11–12). K temu za zaključek tega poglavja dodajamo še povzetek misli makedonskega jezikoslovca Krsta Misirkova: Če bi Makedonec s severa podal roko bratu na jugu Makedonije in tisti z vzhoda onemu na zahodu, potem bi se križ prekrizal okoli krajev Prilep – Bitola (Koneski 2004: 75).

---

<sup>43</sup> Minova-Gjurkova (2002: 163) pravi, da se skopski govor še posebej vsiljuje pri izgovorjavi vokalov (to bomo preverili).

### 2.3. Fonetika in fonologija

Preden pričnemo s pregledom posameznih glasov, še nekaj splošnega o dveh vedah, ki se z glasovi in fonemi še kako povezujeta.

Posameznik se najprej nauči govoriti in poslušati, šele nato zmore brati in pisati. Ironija pa je, da smo sicer sposobni o govorjenem jeziku razpravljati oz. se ga zavestno učiti šele takrat, ko dodobra poznamo zakonitosti pisanega jezika (Crystal, 1995). Ta trditev postavlja govorjeni jezik v podrejen položaj, saj je potemtakem logično sklepanje, da je pri posameznih jezikih pisani jezik bolj razvit (prej normiran) oz. deležen večje pozornosti kakor govorjeni. Kar se tiče slovenskega in makedonskega jezika, to drži. Če pogledamo razvoj slovenskega knjižnega jezika skozi zgodovino, opazimo, da je bil slednji »do konca drugega tisočletja bolj ali manj določen z njegovo pisno podobo, medtem ko je bila njegova govorjena podoba manj enotna, kar se danes izkazuje kot problematično zlasti pri normiranju pravorečne podobe v normativnih priročnikih« (Tivadar 2012b: 203).

Z govorom ali boljše rečeno izgovorom pa sta tesno povezani disciplini fonetika in fonologija. Prva je veda, ki proučuje glasove in njihovo tvorjenje oz. kako pri tvorbi posameznega glasu sodelujejo določeni govorni organi (artikulacijska fonetika), kakšne so fizikalne lastnosti glasov (akustična fonetika) in kako govorci sprejmejo določene glasove (slušna fonetika) (Crystal, 1995). Na drugi strani pa se v jedru zanimanja fonologije nahajajo fonemi – najmanjše pomensko razločevalne enote. Omenjeni disciplini bosta v veliko pomoč pri opisu slovenskih in makedonskih samoglasnikov in soglasnikov.

### 2.4. Slovenski fonološki sistem

Slovenski knjižni jezik pozna 29 fonemov, ki se delijo glede na različno odprtostno stopnjo govorne cevi v tri skupine: na samoglasnike (/i/, /e/, /ɛ/, /a/, /o/, /ɔ/, /u/, /ə/), zvočnike ali sonante (/m/, /n/, /r/, /l/, /v/, /j/) in nezvočnike ali nesonante, ki se dalje delijo na nezveneče (/p/, /f/, /t/, /s/, /š/, /č/, /c/, /k/, /h/) in na zveneče nezvočnike (/b/, /d/, /z/, /ž/, /dž/, /g/). Od naštetih imajo samoglasniki največjo odprtostno stopnjo, srednjo zvočniki, medtem ko imajo najmanjšo nezvočniki (Toporišič, 1991).

Treba je poudariti, da pisani sistem v slovenščini ni prekriven z govorjenim sistemom, kajti slovenski jezik se zapisuje s 25 znaki (črkami), medtem ko se izgovarja z 29 fonemi, oz. če prištejemo še vrsto glasovnih različic (alofoni), potem je jasno, da v slovenščini ne velja

pravilo, tj. 1 znak je 1 glas. Prav tako se pojavljajo razne izgovorne različice raznih fonemov, kar je odvisno od položaja določenega fonema v besedi. Npr. fonem /l/<sup>44</sup> se v besedi *delal* – torej v izglasju – ne izgovarja kot *l*, ki nastopa v besedi *ladja*. V prvem primeru se izgovarja ustnično zaokroženo (*delay*). Ti primeri kažejo, da slovenščina ni šla po stopinjah Vuka Stefana Karadžića in ni sledila njegovemu načelu »Piši kao što govoriš« oz. 1 znak je 1 glas, ki ga je pri nas želel uveljaviti Jernej Kopitar.

Če se nekoliko dotaknemo še statistike, slovenski knjižni jezik vsebuje (kot že rečeno) 8 samoglasnikov in 21 soglasnikov, od tega 1 digram<sup>45</sup>. Slednji je /dž/ (džungla), vendar je treba poudariti, da ti dve črki ne označujeta zmeraj digrama (odžejati – ne gre za digram, ampak za dve črki, ki označujeta vsaka svoj glas – *d* in *ž*). Razmerje v slovenskem standardu je potemtakem sledeče: 27,6 % glasov predstavljajo samoglasniki, 72,4 % pa soglasniki. Če posebej obravnavamo digrame in monograme, pa je razmerje digrami – 3,4 % ter monogrami – 96,6 %.

### 2.4.1. Samoglasniki

Slovenski knjižni jezik ima 8 samoglasnikov ali vokalov (/i/, /e/, /ɛ/, /a/, /o/, /ɔ/, /u/, /ə/). To so glasovi največje odprtostne stopnje (Toporišič, 1991). »*Tvorbeno se ločijo po tem, kako je oblikovana govorna cev, tj. kakšna je njena odzvočnost*« (Toporišič 1991: 39). Obliko tej cevi določa predvsem jezik, zato so vsi samoglasniki ustni (1991). V slovenskem jeziku so »nosilci naglasa« in so lahko bodisi naglašeni bodisi nenaglašeni, od česar je odvisna njihova kvaliteta, npr. »*nenaglašeni vokali v knjižni izreki niso reducirani v pravem smislu besede, ampak samo kvantitativno*« (Bezljaj 1939: 70). Prav tako so nosilci zloga. V nadaljevanju bo nakratko obravnavan vsak samoglasnik posebej<sup>46</sup>.

#### 2.4.1.1. Samoglasnik /a/

France Bezljaj, ki se je podrobno ukvarjal s slovenskimi glasovi je v *Orisu slovenskega knjižnega izgovora* o /a/ zapisal, da gre za (glede na njegove meritve) vokal, ki je

<sup>44</sup> O določenem glasu podrobneje v nadaljevanju.

<sup>45</sup> Skupina dveh črk, ki skupaj označujeta en glas.

<sup>46</sup> Pri opisu posameznih glasov sta nam bila v največjo pomoč *Slovenska slovnica* in *Oris slovenskega knjižnega izgovora*.

»sorazmerno najdaljši<sup>47</sup>« (1939: 73). Slovenska slovnica ga opredeljuje kot strnjen (kompakten) vokal, ki je srednji in nizek (Toporišič, 1991).

#### 2.4.1.2. Samoglasnika /i/ in /u/

»Glasova *i* in *u* sta izredno kratka, njuna kračina že sama po sebi pojasnjuje, zakaj sta oba vokala najbolj podvržena redukcijam tudi v naglašениh zlogih« (Bezljaj 1939: 73–74). Za razliko od /a/ sta razpršena (difuzna), le da je /i/ svetel, /u/ pa temen (1991). Gre za visoka samoglasnika, pri čemer je /i/ sprednji, /u/ pa zadnji in slednji se izgovarja z zaokroženimi ustnicami. Toporišič (1991) pravi, da delata večini najmanj težav (verjetno je imel v mislih najbolj pravilen knjižni izgovor tudi v narečnih govorih).

#### 2.4.1.3. Samoglasnika /e/ in /ɛ/

Ozki (*e*) in široki (*ɛ*) /e/ nastaneta: »če se jezik iz položaja za *i* spušča v smeri k *a*« (Toporišič 1991: 40), in sicer sprva slišimo /e/, potem pa /ɛ/. Ozki je nerazpršen, široki pa nestrnjen, medtem ko sta oba svetla, sredinska in sprednja (1991). Široki /ɛ/ povzroča nekoliko več težav (ponekod – predvsem Štajerska) narečnim govorcem, kjer postane nekako nevtralen ali pa kar ozek. Zato se morajo tisti govorniki, ki tega nimajo v sebi, zavestno naučiti pravila<sup>48</sup>, kje se ta pojavlja.

#### 2.4.1.4. Samoglasnika /o/ in /ɔ/

Ozki (*o*) in široki (*ɔ*) /o/ nastaneta podobno kot ozki in široki /e/, le da se v tem primeru *a* dviga proti *u*, tako da najprej zaslišimo širokega, nato pa še ozkega. Ozki /o/ je nerazpršen, široki pa nestrnjen, oba pa sta temna sredinska in zadnja (1991). Tudi širokega /o/ (podobno kot široki /e/) se morajo določeni govorniki naučiti oz. si zapomniti, kdaj se le-ta uporablja.

#### 2.4.1.5. Polglasnik /ə/

Polglasnik za razliko od vseh že omenjenih glasov »ni ne svetel, ne temen, ne strnjen« (1991: 41). Je srednji in sredinski ter se tvori takrat, ko je jezik v položaju mirovanja (1991). Od ostalih se še dodatno razlikuje po tem, ker nima svoje črke, »skriva se« v /e/ (*deska*) in tudi /r/ (*vrt*) in je zlogotvoren.

<sup>47</sup> V naglašnem položaju.

<sup>48</sup> Našteto in ponazorjeno s primeri (1991: 45).

Za konec poglavja o samoglasnikih bi omenili samo še Petra Jurgca, ki v svojem članku *Slovenščina ima 9 samoglasnikov* predlaga dodatni srednji nizki samoglasnik, ki je »klasično opisan kot kratki naglašeni /a/ (npr. v besedah čas, brat, fant)« (Jurgec 2011: 243). V svoji raziskavi podaja ugotovitve, ki govorijo proti temu, da obstaja statistično značilna razlika med dolgimi in kratkimi samoglasniki – torej po njegovem mnenju tega še ni potrdila nobena fonetična raziskava. Zaveda se Toporišičevega modela, ki pa ga zanika, s tem ko pravi, da je njegova prednost uveljavljenost, zaradi česar ni nujno tudi najbolj ustrezen. Dotakne se tudi Bezlaja, ki »je prvi izmeril trajanje dolgih in kratkih naglašeni samoglasnikov v slovenščini« (Jurgec 2011: 247), vendar je po mnenju Jurgca razlika manjša od 7 % posledica drugih dejavnikov, in ne kvantitetne razlike – edina izjema pa je nizki samoglasnik, ki ga želi uvesti na novo. Enako ugotavlja na ravni kvalitete, kjer med do sedaj »znanimi« samoglasniki ne prihaja do razlik, izjema je zopet nizki samoglasnik, ki se od dolgega /a/ razlikuje tako po kvantiteti kot tudi po kvaliteti. V sklepnem delu trdi, da »klasični model razlikuje enajst samoglasnikov, če upoštevamo tudi kvantiteto« (2011: 263) in ne vidi razloga, da bi nizkemu samoglasniku očitali in branili »status polno razlikovalnega samoglasnika« (2011: 264).

Njegova teorija zaenkrat ni sprejeta, tako da se bomo v naši raziskavi naslonili na klasični model (problem je tudi v tem, da upošteva zgolj govorce iz Ljubljane, drugih rezultatov pa ne; Tivadar, 2012), čeprav se lahko sčasoma zgodi, da glede na novo gradivo slovenščina dobi še nov samoglasnik (jezik je vendarle živ in se spreminja).

## 2.4.2. Soglasniki

Slovenski knjižni jezik pozna 21 soglasnikov, ki se delijo na zvočnike in nezvočnike (ti pa dalje na zveneče in nezvенеče). Posvetili se jim bomo tako, da jih bomo obravnavali v sklopu posameznih skupin (zvočniki, nezvočniki – nezvенеči, zveneči).

### 2.4.2.1. Zvočniki

Slovenska slovnica zvočnike opredeljuje kot »glasove srednje odprtostne stopnje« (1991). Kot je že bilo omenjeno, pozna slovenski jezik šest zvočnikov – /m/, /n/, /r/, /l/, /v/, /j/.

#### 2.4.2.1.1. Zvočnika /m/ in /n/

Fonem /m/ je glede na način tvorbe nosnik, saj gre zrak pri izgovoru skozi nos. Prav tako ga po načinu tvorbe štejemo k zapornikom, ker enako kot /p/ in /b/ »eksplodira« oz. se najprej

pojavi zapora, ki jo naredimo z ustnicami, skozi pa naenkrat prodre glas, kar je močno eksplozivno in hipno. Glede na mesto tvorbe je dvoustnični oz. bilabialni, saj se izgovarja: »tako, da zračni odtok z zaporo obeh ustnic usmerimo skozi nosno votlino« (Toporišič 1991: 67). Ustnici sta tako rekoč »prilepljeni« ena na drugo. Kadar je v položaju pred soglasnikoma /f/ (amfiteater) in /v/ (bom vrnil), je njegov izgovor drugačen, kajti takrat naredimo zaporo samo s spodnjo ustnico, ki jo pritisnemo ob zgornje sekalce (Toporišič 1991), zato se tak /m/ imenuje zobnoustnični (*m*).

Zvočnik /n/ enako kot /m/ po načinu tvorbe uvrščamo med nosnike, ker »konica in robovi jezika prestrežejo zračni tok ob zgornjih zobeh tako, da lahko uhaja le skozi nos« (Toporišič 1991: 67). Prav tako je zapornik. Mesto tvorbe mu daje v slovenščini naziv zobnovenčnega soglasnika. V *Slovenski slovnici* (1991) so navedene njegove variante, kot je izgovor pred mehkonobniki (/k/, /g/, /h/), takrat govorimo o zobnem /n/ (*n*), v izgovoru pred /j/ pa je palataliziran (*n'*).

#### 2.4.2.1.2. Zvočnika /l/ in /r/

Zvočnik /l/ je likvida oz. jezičnik, kar se tiče načina tvorbe, glede na mesto tvorbe pa ga imenujemo kot nadzobni (alveolarni) soglasnik, ker se vrh jezika pri izgovoru dotika dlesni. Konica jezika dela zaporo, zračni tok pa uhaja ob straneh (Toporišič, 1991). Zanj je značilna nepretrganost, saj traja in po koncu ne pride do hitre prekinitve, ker se pri prehajanju zraka skozi govorila, govorni organi niti ne odpirajo niti ne zapirajo hitro. Podobno kot pri /n/ se v izgovoru pred /j/ palatalizira (srednji del jezika je privzdignjen – *l'*), če *j* sledi soglasnik ali premor. Pred soglasnikom ali v izglasju se izgovarja dvoustnično – oz. naj bi se, vendar se tukaj pojavlja zagata. Dvoustnično bi se moral izgovarjati v besedah, nastalim iz glagola, ki vsebujejo skupine *-lc*, *-lk*, *-lsk*, *-lstv*, ko označujejo vršilca dejanja, npr. *bralca*, *bralka*, *bralstvo*<sup>49</sup>, vendar je v medijih kljub vsemu večkrat slišati *l* (Tivadar in Šuštaršič, 2001).

Soglasnik /r/, tako kot predhodnega, uvrščamo med jezičnike, ker igra glavno vlogo pri tvorbi jezik, vendar je za razliko od zvočnika /l/ pretrgan. Pri izgovoru se namreč vrh jezika dotakne dlesni (alveolarni soglasnik – mesto tvorbe), vendar se nato hitro odmakne. Hrvaščina kot tudi slovenščina poznata zlogotvorni /r/ (*rt*, *vrt*, *umro*), vendar je razlika v tem, da ga Hrvati štejejo k samoglasnikom, medtem ko ga v slovenščini k samoglasnikom ne prištevamo.

---

<sup>49</sup> Razen v primerih, ko gre za kontrast med vršilcem in nevršilcem dejanja (*kopalke*, *slušalka*).

#### 2.4.2.1.3. Zvočnika /j/ in /v/

Tudi /j/ je glede na mesto tvorbe jezičnik, saj jezik sodeluje tako, da se »za kratek čas precej približa prednjemu trdemu nebu približno tam kot pri i-ju« (Toporišič 1991: 67). Slednji »se tvori na prednjem trdem nebu na črti med drugimi ali tretjimi kočniki« (Bezljaj 1939: 36). Prav tako je omenjena njegova prehodnost (polvokal), kar ga uvršča bližje samoglasnikom (1991).

Naslednji zvočnik /v/ je ustničnik, ker glavno vlogo pri izgovoru igrajo ustnice, pri čemer se »zrak rahlo drgne v pripori med robom zgornjih sekalcev in spodnjo ustnico« (Toporišič 1991: 67). *Slovenska slovnica* (1991) ga uvršča med drsnike. V slovenščini ima ta zvočnik več variant, in sicer se bomo tukaj navezali na Toporišičevo *Slovnico* (1991). Prvi je polsamoglasniški *ʋ* (izgovor podoben *u – siv*). Druga varianta dvoustnični zveneči *w* nastopi, ko se *v* pojavlja v vzglasju pred zvenečimi soglasniki, (izgovor z obema ustnicama – *vlada, vreme, vzeti*) ter tretji, *ʌ*, ki je za razliko od predhodne variante nezveneč in se pojavlja pred nezvenečimi nezvočniki (*vsak*). Vendar pa je tudi /v/ problematičen, in sicer Tivadar in Šuštaršič (2001) še posebej opozarjata na njegov izgovor v vzglasju pred soglasnikom (*vzeti, vsak, vlada*). V tem primeru po *Slovenski slovnici* razlikujemo že prej omenjena *w* in *ʌ*. Pred likvidama (tip *vlada, vreme*) se večkrat izgovarja (nasprotno normi) zobnoustnični *v*<sup>50</sup> ali pa celo *u*, ki pa je glede na nekatere ankete med slavisti »nepravilen, grd, vznemirjajoč« (Tivadar in Šuštaršič, 2001). Ista jezikoslovca se strinjata, da je *v* lahko sprejet, medtem ko je *u* nesprejemljiv<sup>51</sup>. Omeniti velja še to, da se zobnoustnični *v* realizira v vlogi predloga<sup>52</sup>, kar nekateri pojmujejo kot hiperkorektnost, vendar avtorja (2001) trdita, da je tak izgovor v naglašenem položaju ali pa takrat, ko se želi poudariti razlika med *v* in *iz*, nujen.

#### 2.4.2.2. Nezvočniki

To so glasovi »najmanjše odprtostne stopnje« (Toporišič 1991: 73). Slovenski knjižni jezik jih pozna petnajst, od tega šest zvenečih (/b/, /d/, /g/, /z/, /ž/, /dž/) in devet nezvenečih (/p/, /t/, /k/, /s/, /š/, /c/, /č/, /h/, /f/).

<sup>50</sup> Ta varianta je enakovredno sprejeta kot alternativa v *Pravopisu* iz leta 1962 (2001).

<sup>51</sup> Navajata primer *vran* (ptica, vrana) proti *uran* (uran – kemijski element) – gre za drugo besedo, pri čemer se spremeni pomen.

<sup>52</sup> Primer v oddaji/palači.



#### 2.4.2.2.1. Zaporniki

Slovenski knjižni jezik ima šest zapornikov (tudi okluzivi, eksplozivi, odporniki): /p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/. Za prvi par, /p/ je nezveneči nezvočnik, /b/ je zveneči, je značilno, da »se zapreta ustnici, nekaj časa v tem položaju vztrajata, nato pa se sunkovito razmakneta, da se sliši značilen pok« (Toporišič 1991: 73). Slednja sta po mestu tvorbe dvoustničnika (bilabiala) in, kot je že bilo rečeno, po načinu tvorbe zapornika. Poseben izgovor imata pred /m/, takrat gre namreč ta odpora (»eksplozija«) skozi nos (*zob me boli*) in takšna /p/ in /b/ imenujemo favkalna. Poleg tega se nekoliko drugače izgovorita pred /f/ in /v/ (*ob fantu, obvezati*) ter postaneta zobnoustnična (Toporišič 1991).

Naslednji par glede na zvenečnost in nezvonečnost sta /t/ (nezvoneč) in /d/ (zvoneč). Pri slednjih se zapora ustvari s pomočjo jezičnega venca (kar ju glede na mesto tvorbe uvršča med jezičnika), ki se prislanja na notranjo stran zgornjih zob in ob spodnji del dlesen. Zaradi položaja jezika v odnosu na zobe se imenujeta tudi zobna oz. zobnoustnična. Enako kot prejšnji par (/p/, /b/) sta tudi ta favkalna, in to v položaju pred zvočnikom /n/ (*tnalo, dno*). Namreč, takrat gre odpora skozi nos. Prav tako njuna zobnoustničnost izgine v položaju pred /l/ (*dleto, tleti*), ko imata namesto celovenčne samo obstransko odpora, kar pomeni, da se ne odmakne celoten rob jezika, ampak samo njegov nekonični del, in zato ju imenujemo obstranska (Toporišič, 1991).

Zadnji par ustvarjata nezvoneči /k/ in zvoneči /g/. Pri njunem izgovoru »napravi zaporo zadnji del jezika ob mehko nebo« (Toporišič 1991: 74). Ker je mesto njunega izgovora zopet odvisno od položaja jezika, sta jezičnika, in ker se tvorita na položaju mehkega neba, sta velara (mehkonebnika).

#### 2.4.2.2.2. Priporniki

Priporniki ali frikativi se od zapornikov razlikujejo po tem, da njihova t. i. akustična energija traja ves čas, ne samo na koncu, kakor je bilo ugotovljeno pri zapornikih (Toporišič, 1991). Slovenski knjižni jezik pozna 6 pripornikov: /f/, /h/, /s/, /z/, /š/, /ž/.

Pripornik /f/ je tvorjen tako, da »se spodnja ustnica približa robu zgornjih sekalcev« (Toporišič 1991: 76), zato ga imenujemo zobnoustnični (labiodental), kar pomeni, da je odvisen od položaja ustnic glede na zobe.

/S/ in /z/ tvorimo s približevanjem prednje jezične ploskve dlesnam. V tem primeru govorimo o zobnih soglasnikih (jezičniki – položaj jezika glede na zobe). Glede na značilen šum, ki se vleče nepretrgoma, pa ju imenujemo tudi sičnika. Med njima obstaja razlika, in sicer: *»Nezveneči s je močnejše artikuliran, pri njem je dotik širši in pripora ožja kot pri zvenečem z. Konica je odprta ob spodnje sekalce, pri s nekoliko višje kot pri z«* (Bezljaj 1939: 26).

Naslednja frikativa, /š/ in /ž/, nastaneta tako, da *»je srednja jezična ploskev pomaknjena bolj nazaj, tako da med jezikom in sekalci nastane odzvočni kotliček, ki daje značilen šum«* (Toporišič 1991: 76). Po prepoznavnem šumu (prav tako nepretrgan) sta dobila tudi ime – šumevca. Tudi ta glasova sta jezičnika, in sicer natančneje zadlesnična, ker je jezik postavljen za dlesen. Za razliko od prej obravnavanih sičnikov je pri teh dveh fonemih dotik na nebu nekoliko širši (Bezljaj, 1939). Enako kot pri /s/ v primerjavi z /z/ tudi v tem primeru pride do širšega dotika in ožje pripore pri nezvenečem /š/.

Zadnji, a ne tudi najmanj pomemben, pripornik je /h/, pri katerem pripora nastane s pomočjo zadnje jezične ploskve, pritisnjene proti mehkeemu nebu. Zaradi tvorjenja na mehkem nebu gre za velar (mehkonebnik) (1991).

#### 2.4.2.2.3. Zlitniki

Ti glasovi so neke vrste zmes zapornikov in pripornikov, ampak jih vseeno čutimo kot enotne glasove (Toporišič, 1991). V to kategorijo spadajo trije glasovi v slovenskem knjižnem jeziku, in sicer /c/, /č/ in /dž/.

Zlitnik /c/ je sestavljen iz zapornika /t/ in pripornika /s/ (*ts* je enako /c/). Gre za zobni zlitnik, ki je zaradi prepoznavnega šuma hkrati tudi sičnik. Tvorijo se tako, da se jezik: *»s konico opira ob spodnje sekalce. Spodnja čeljust je potisnjena nekoliko naprej, špranja med zobmi je zožena, ustnični koti so potisnjeni za malenkost nazaj, tako da je ustna špranja daljša in ožja kot pri t«* (Bezljaj 1939: 18–19).

Zlitnik /č/ je »sklop« zapornika /t/ in pripornika /š/, /dž/ pa zapornika /d/ in pripornika /ž/, kar se odraža tudi v pisavi. Oba sta zadlesničnika in glede na prepoznaven šum šumevca. Pri /č/ in /dž/ se pojavi popolna zapora (nekoliko širša kot pri /c/). *»Zaporo tvori hrbet jezikovne konice kot pri c, toda konica ne doseže spodnjih sekalcev, ampak ostane med gornjim zobnim vencem«* (Bezljaj 1939: 22). Nezvočnik je tudi v tem primeru artikuliran silnejše kot nezvočnik.

### 2.4.3. Naglas

»V slovenskem knjižnem jeziku se naglašuje na dva načina, jakostno in tonemsko« (Toporišič 1991: 55). Avtor *Slovenske slovnice* poudarja, da sta oba načina knjižna, pridobimo pa ju ponavadi iz narečij, ki se jih naučimo v mladosti. Zanimiva trditev, ki zopet (po Toporišičevem) postavlja Ljubljano, tj. center, za zgled, je naslednja: »Ker tonemsko naglašuje Ljubljana, je tako knjižno naglaševanje vabljivo tudi za tiste, ki ne govorijo tonemsko« (Toporišič 1991: 57), vendar se s tem zaradi neutemeljitve teh trditev s primeri in raziskavami ne strinja Tivadar (2010b). Predvsem ga moti to, da se je raziskovanje govora z Bezlajevih objektivnih in preverljivih rezultatov prestavilo na Toporišičevo pretirano (subjektivno) izpostavljanje Ljubljane, sploh na področju tonematike<sup>53</sup> in naglasnega mesta. Posebno zanimiva in (za naše pojme) tudi drzna trditev je ta, da »naravni Ljubljančan« že reče naglas na *-ájst* (*dvanájst* itd.)« (Tivadar 2010b: 107), s čimer se pa niso strinjali niti sami Ljubljančani (strokovnjaki iz Ljubljane, ki so o tem vprašanju razpravljali). Poleg tega je zelo pereče vprašanje, kdo je to »naravni Ljubljančan«. Poleg omenjenega naglasa števnikov 12–19 Jurgec in Tivadar (2003) navajata tudi sporne primere pri naglaševanju lastnih imen (zemljepisna in osebna), pri naglaševanju deležnikov na *-l* moškega spola (Jurgec in Tivadar, 2003). Vsekakor pa je zelo zanimiv predlog naglaševanja prevzetih občnih imen (*džéz, fléš*) v slovenskem pravopisu.

Naslednja zanimiva lastnost, ki dela težave predvsem tujcem, želečim naučiti se slovenščine, je njegovo nestalno mesto, torej: »Za mesto naglasa v slovenskem jeziku ni nikakršnega preprostega pravila, ki bi nam velevalo naglaševati ta ali oni zlog. Pri nas je naglasno mesto določeno tako rekoč za vsako besedo posebej; naučimo se ga hkrati z besedo<sup>54</sup>« (Toporišič 1991: 59), kar seveda ne pomeni, da ne obstajajo pravila. Slednja so prav tako naštetja v *Slovnici* in služijo kot pomoč tako tujcem kot tudi govorcem slovenščine kot maternega jezika, vendar le-ti prihajajo z narečno obarvanih območij, kjer se naglasno mesto (še večkrat tip naglasa) razlikuje od normirane.

---

<sup>53</sup> Tonemsko ne govorijo vsi govorniki slovenščine kot maternega jezika. Tivadar in Šuštaršič (2001) pravita, da se celo tisti govorniki, ki govorijo tonemsko, te svoje značilnosti ne zavedajo in jo uporabljajo popolnoma nezavedno, zato je nesmiselno pričakovati, da bi to kategorijo usvojili netonemski govorniki. Posledično se jima zdi nerealno predpisovanje tonemskega naglasa kot knjižnega tipa.

<sup>54</sup> Pri makedonskem jeziku je tu povsem druga zgodba, saj za naglasno mesto obstajajo pravila, kar pa zopet ne pomeni, da ta prozodična kategorija ne povzroča težav. Več o tem v poglavju o makedonskem fonološkem sistemu.

V praktičnem delu te magistrske naloge bomo osredotočeni zgolj na jakostni naglas. Sama namreč nisem tonemska govorka, poleg tega v najbolj reprezentativnih slovenskih medijih novinarjev – govorcev ne učijo tonemskosti, saj je to po njihovem mnenju težje priučljiva kategorija (Jurgec in Tivadar, 2001).

Z razdelkom o naglasu zaključujemo s poglavjem slovenskega fonološkega sistema, v naslednjem pa se bomo srečali z makedonskim.

## 2.5. Makedonski fonološki sistem

Makedonski knjižni jezik vsebuje 31 fonemov. Glasovi se v grobem delijo na samoglasnike (/a/, /e/, /i/, /o/, /u/) in soglasnike, ki se podobno kakor v slovenskem fonološkem sistemu delijo na zvočnike ali sonante (/r/, /l/, /lj/, /m/, /n/, /nj/, /j/), zveneče nezvočnike (/b/, /v/, /g/, /d/, /gj/, /ž/, /z/, /dz/, /dž/) in nezvенеče nezvočnike (/p/, /f/, /k/, /t/, /kj/, /š/, /c/, /s/, /č/, /h/). (Bojkovska et al. 1998: 74–76).

Za razliko od slovenskega jezika je treba poudariti, da je makedonski pisani sistem prekriven z govornim, kajti vsak glas ima svoj znak (svojo črko), saj gre za fonetični pravopis<sup>55</sup>. Seveda je glasovnih različic (alofonov) tudi v tem jeziku precej, kar je odvisno od položaja posameznih glasov v besedi (npr. /v/ v izglasju se izgovarja nezvенеče, torej kot *f*<sup>56</sup>), nato od posameznega govorca (vsak lahko posamezen glas izgovori popolnoma na svoj način in nikoli enako kot nekdo drug), vendar v grobem velja pravilo, tj. 1 znak je 1 glas.

Kar se tiče statistike, ki se jo v znanstvenih člankih in torej tudi na tem mestu spodobi omeniti, pozna makedonski jezik 5 samoglasnikov in 26 soglasnikov, od tega 6 digramov<sup>57</sup>. To so /lj/, /nj/, /dz/, /dž/, /kj/ in /gj/. Če to primerjamo s slovenščino, potem vidimo, da jezik pod Alpami ne pozna glasov /dz/, /kj/, /gj/, medtem ko se /lj/ in /nj/ uporabljata takrat, ko sta /l/ in /n/ palatalizirana pred soglasnikom oz. pred premorom. /Dž/ slovenski knjižni jezik pozna, uporablja se – je fonem, vendar nima svoje črke. Razmerje v makedonskem knjižnem jeziku je potemtakem sledeče: 16,1 % glasov predstavljajo samoglasniki, 83,9 % pa soglasniki. Če posebej obravnavamo še digrame in monograme, pa je razmerje digrami – 19,4 % ter monogrami – 80,6 %.

<sup>55</sup> Cilj je pisani jezik fiksirati karseda točno na podlagi živega izgovora (Koneski 2004: 86). Seveda so izjeme, predvsem v izglasjih se zveneči glasovi izgovarjajo nezvенеče (*lep, grat, mras*).

<sup>56</sup> Primeri *orev, grav, ubav* (v prevodu *oreh, fižol, lep*).

<sup>57</sup> Makedonska pisava je cirilica, ki ne vsebuje digramov. Šele takrat, ko gre za transliteracijo v latinico, lahko govorimo o digramih, sicer pa ti glasovi v makedonskem jeziku niso digrami.

Graf 1: Primerjava slovenskega in makedonskega fonološkega sistema

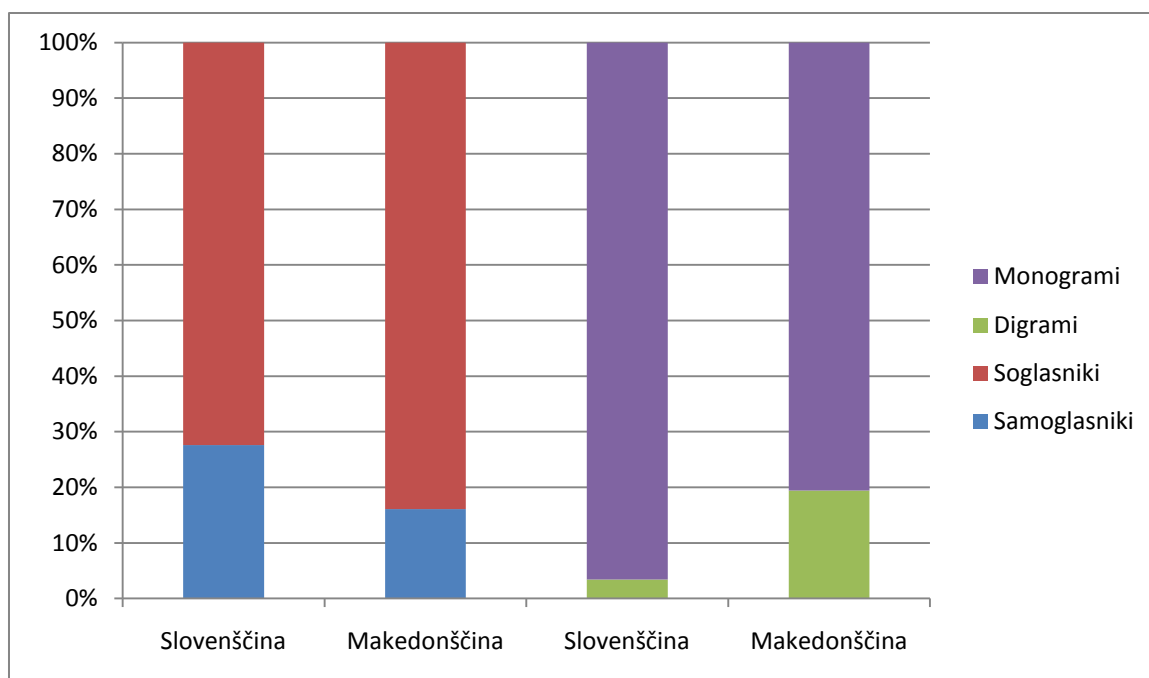


Tabela 1: Primerjava slovenskega in makedonskega fonološkega sistema

	Slovenščina	Makedonščina
Število vseh fonemov	29	31
Število samoglasnikov	8	5
Število soglasnikov	21	26
Število digramov	1	6
Število monogramov	28	20

### 2.5.1. Samoglasniki

Pri tvorjenju samoglasnikov zrak ne trči ob nikakršno pregrado in se svobodno giblje (za razliko od soglasnikov, kjer trči ob pregrado)<sup>58</sup>. Enako kot v slovenskem knjižnem jeziku so tudi v tem primeru samoglasniki nosilci zvoka in naglasa (soglasniki te funkcije nimajo) (Bojkovska et al. 1998: 74–75). Pri slovenščini je bil omenjen /r/ kot nosilec zloga, enako tudi v makedonščini /r/ ponekod predstavlja nosilca zloga. Kar se tiče same izgovorjave, naj bi se samoglasniki v knjižni makedonščini izgovarjali jasno, pri čemer naj bi prihajalo do minimalnih sprememb zaradi vpliva glasov v bližini (Subiotto in Tivadar 2014: 326).

V nadaljevanju bodo predstavljeni posamezni samoglasniki.

<sup>58</sup> Avtorji slovnice *Makedonski jezik za srednoto obrazovanje* (1998: 74) pravijo, da zaradi tega posledično slišimo samoglasnike kot tone, soglasnike pa na drugi strani kot šume.

### 2.5.1.1. Samoglasnik /a/

Samoglasnik /a/ je glede na gibanje jezika naprej-nazaj opredeljen kot srednji, glede na dvig jezika kot nizek in glede na položaj ustnic nezaokrožen (enako kot v slovenščini) (Bojkovska et al. 1998: 74–75).

### 2.5.1.2. Samoglasnika /i/ in /u/

Samoglasnika /i/ in /u/ sta v makedonski slovnici (1998: 74–75) opisana kot visoka, /i/ je sprednji, /u/ pa zadnji, poleg tega je slednji glede na položaj ustnic zaokrožen, /i/ pa nezaokrožen. Kot vidimo, zopet ni razlike med slovenskima in makedonskima samoglasnikoma.

### 2.5.1.3. Samoglasnika /e/ in /o/

Makedonski knjižni jezik v primerjavi s slovenskim ne ločuje ožine in širine, torej kvalitete (takšen izgovor bi vsekakor odgovarjal tudi marsikaterim slovenskim govorcem, saj kvaliteta teh dveh glasov marsikomu povzroča nemalo težav – že omenjeno v poglavju o slovenskih samoglasnikih). /E/ in /o/ se izgovarjata srednje, /e/ je sprednji, /o/ zadnji, poleg tega se slednji izgovarja z zaokroženimi ustnicami (1998: 74–75).

### 2.5.1.4. Samoglasnik /r/

Že prej omenjen /r/ je sicer soglasnik, vendar opravlja tudi samoglasniško funkcijo, saj je zlogotvoren. Samoglasniško vlogo opravlja takrat, ko se nahaja med dvema soglasnikom (*crkva*, *drvo*), v vzglasju pred soglasnikom (*'rgja*, *'rž*) in v besedi s predpono, in sicer v primeru, če se predpona končuje na samoglasnik (*za'rži*, *za'rti*) (Bojkovska et al. 1998: 75).

Pri samoglasniškem sistemu makedonskega knjižnega jezika je zanimiva lastnost ta, da se v kar nekaj besedah samoglasniki podvajajo eden za drugim (*vikaat*). V tem primeru izgovor prvega ali drugega nikakor ne sme biti zanemarjen. Oba sta namreč enakovredna in se izgovarjata razločno in nereducirano. Blaže Koneski (2004: 97) piše, da se v nekaterih narečnih govorih en glas zreducira do te mere, da onemi oz. prihaja tudi do naslednje napake pri govorcih: vokala delijo posebej. Koneski poudarja, da ju je treba izgovarjati zlito – skupaj – tako, da ni moč opaziti zlogovne meje pri izgovoru.

## 2.5.2. Soglasniki

Makedonski knjižni jezik pozna 26 soglasnikov, ki se delijo na zvočnike oz. sonante ter na nezveneče in zveneče nezvočnike. Enako kot v poglavju o slovenskih soglasnikih bom tudi sedaj predstavila vsako skupino posebej (glede na zvočnost). Za lažjo predstavo pa bo narejena primerjava in predstavljene bodo razlike s slovenskim jezikom, torej v čem se (ni nujno zmeraj) posamezen makedonski in slovenski soglasnik razlikujeta<sup>59</sup>.

### 2.5.2.1. Zvočniki oz. sonanti

Makedonski zvočniki so /m/, /n/, /r/, /l/, /j/, /lj/, /nj/. Gre za soglasnike, ki so znani po svoji večji zvočnosti ter se s tem približujejo samoglasnikom. Za razliko od ostalih soglasnikov ne upoštevajo pravila enačenja po zvočnosti in ne postanejo nezveneči na koncu besede (Koneski 2004: 101).

#### 2.5.2.1.1. Zvočnika /m/ in /n/

Fonem /m/ makedonska slovnica glede na mesto tvorbe opredeljuje kot ustni oz. labialni (slovenski /m/ je bilabialni) (Bojkovska et al. 1998: 76). Po načinu tvorbe ga štejemo k zapornikom, ker se enako kot v slovenskem knjižnem jeziku najprej pojavi zapora, ki jo naredimo z ustnicami, skozi njo pa naenkrat prodre glas, kar je močno eksplozivno in hipno. Kar se tiče nosnosti, ki je bila omenjena v poglavju o slovenskem /m/, je sicer Koneski v svoji *Gramatiki* (2004) ne omenja, vendar bi ga enako kot slovenski /m/ šteli k nosnikom.

Zvočnik /n/ je prav tako nosnik (Koneski te kategorije ne omenja). Glede na način tvorbe je zopet (kot njegov »kolega« /m/) zapornik. Njegove lastnosti, ki so povezane z mestom tvorbe, pa se skladajo s slovenskim jezikom, prav tako gre za zobnovenčni soglasnik (Bojkovska et al. 1998: 76). Slovenski /n/ ima svojo izgovorno varianto, ko je slednji palataliziran (*nj*), medtem ko bo v makedonščini ta fonem obravnavan samostojno, ker gre za glas, ki ima svojo črko in ne zgolj variante.

---

<sup>59</sup> V primeru, da razlike med makedonskim in slovenskim jezikom ni, potem definicija še ni zapisana enkrat, ampak se le-ta »skriva« v poglavju o slovenskih soglasnikih.

#### 2.5.2.1.2. Zvočnika /l/ in /r/

Zvočnik /l/ je glede na mesto tvorbe (enako kot slovenski) dlesnični (alveolarni) soglasnik, medtem ko ga način tvorbe uvršča med pripornike oz. frikative (Bojkovska et al. 1998: 76), tu se sicer pojavi razlika s slovenskim jezikom, ki te kategorije pri tem soglasniku ne omenja. Gre pa podobno kot pri slovenskih /f/, /h/, /s/, /z/, /š/, /ž/ za to, da energija traja konstantno (ni le hipna kot pri zapornikih). Enako kot makedonski /nj/, bo makedonska »palatalizirana« varianta v tem primeru zopet predstavljena samostojno kot fonem (/lj/), saj gre za digram.

Podobnim značilnostim navkljub se makedonski /l/ še v nečem razlikuje od slovenskega. Gre namreč za soglasnik, ki izda naravnega govorca makedonščine, ko ta govori slovensko, saj na podlagi izgovora tega fonema takoj prepoznamo, da slovenščina ni njegov prvi jezik. Splošna oznaka je ta, da je makedonski /l/ trši<sup>60</sup>, v resnici pa gre za to, da je »izgovorjen s hkratno privzdignjenostjo zadnje jezične ploskve« (Toporišič 1991: 69), kar mu daje večjo slušno »trdoto«. Podobno je v hrvaškem jeziku, le da bi makedonskega po slušnem občutku opredelili še za nekoliko tršega od tistega v hrvaščini. Poleg tega se v izglasju ali v poziciji pred soglasnikom ne izgovarja dvoustnično (kot v slovenščini).

Pri soglasniku /r/ tako rekoč razlike v primerjavi s slovenskim »kolegom« ni – glede na mesto tvorbe je dlesnik. Enako kot makedonski /l/ pa spada tudi on k pripornikom (način tvorbe) (Bojkovska et al. 1998: 76). Makedonščina ga na nek način prišteva k samoglasnikom<sup>61</sup>, vendar to ni sistemsko, še vedno gre namreč za soglasnik, le da je enako kot v slovenskem jeziku nosilec zloga (*Slovenska slovnica* ga kljub temu ne prišteva k samoglasnikom in ga na tem mestu tudi ne obravnava).

#### 2.5.2.1.3. Zvočnik /j/

Ta zvočnik makedonska slovnica glede na način tvorbe definira kot trdonebnik oz. palatal, glede na mesto pa kot pripornik (frikativ). V primerjavi z /i/ se izgovarja nekoliko tesneje, sicer pa neintenzivno. Zanj je najjasnejši izgovor značilen na začetku (v vzglasju) besede, medtem ko v drugih položajih oslabi (včasih je neslišen). Ravnokar omenjena značilnost pa je

---

<sup>60</sup> Razen pred samoglasnikoma /i/ in /e/, tam se izgovarja kot *lj* – mehkeje (problem pri izgovoru, večina ga tudi v teh primerih izgovarja trdo. Tukaj se pojavi glavna razlika med makedonščino in hrvaščino (srbsščino), saj je hrvaški /lj/ mehkejši (Koneski 2004: 115).

<sup>61</sup> Glej poglavje o samoglasnikih.



večkrat razlog za mešanje /i/ in /j/, in sicer na koncu besede in na koncu zloga<sup>62</sup>, kar povzroča težave učencem pri učenju, saj se morajo položaj tega soglasnika (torej kdaj se piše in kdaj ne) naučiti na pamet, ker ga zmeraj ne slišijo (Koneski 2004: 102–106).

#### 2.5.2.1.4. Zvočnika /lj/ in /nj/

Ta dva fonema slovenski jezik ne obravnava posamezno kot glasova s svojima znakoma, temveč gre zgolj za varianti. No, v makedonščini temu ni tako. /Nj/ je palatal (mesto tvorbe) in zapornik (način tvorbe), medtem ko je /lj/ dlesnik in pripornik (Bojkovska et al. 1998: 76). V latinici (transkripcija) ju doživljamo kot digrama, medtem ko v makedonščini kombinacija *n + j* za /nj/ sploh ne obstaja, /lj/ pa se v makedonščini uporablja zelo redko (Koneski, 2004).

#### 2.5.2.2. Nezvočniki

V to skupino spada 19 glasov, in sicer so to naslednji: /b/, /v/, /g/, /d/, /gj/, /ž/, /z/, /dz/ in /dž/, ki so zveneči in imajo vsak svoj nezveneči par: /p/, /f/, /k/, /t/, /kj/, /š/, /s/, /c/, /č/ in /h/. Nezvočniki bodo zato predstavljeni v paru, in sicer zveneči ter njegov nezveneči par (opozicija), razen fonema /h/, ki je edini brez zvenečega »prijatelja«.

##### 2.5.2.2.1. Nezvočnika /b/ in /p/

Oba glasova sta tako kot v slovenskem knjižnem jeziku tipična zapornika (način tvorbe), in sicer zaradi značilnega poka, ki nastane ob izgovoru posameznega glasu<sup>63</sup>. Prav tako sta oba ustničnika (labiala), kar je razvidno iz načina tvorbe (Bojkovska et al. 1998: 76).

##### 2.5.2.2.2. Nezvočnika /t/ in /d/

Naslednji par sta /t/ (nezveneč) in /d/ (zveneč). Slednja sta prav tako zapornika in se ne razlikujeta od slovenskih glasov (Bojkovska et al. 1998: 76). Kar se tiče mesta tvorbe, ju slovnica (2004) definira kot zobnovenčna oz. dentalno-alveolarna, kar je v razmerju do slovenskega jezika razlika (tam sta zobnoustnična), prav tako pa se razlika pojavi pri variantah, ki jih makedonska slovnica ne obravnava.

<sup>62</sup> Primeri *koj, koi, nekoj, nekoi* – mešanje množine in ednine.

<sup>63</sup> Podrobneje glej poglavje o slovenskih zapornikih.

#### 2.5.2.2.3. Nezvočnika /k/ in /g/

Zadnji »zaporniški« par sta nezveneči /k/ in zveneči /g/ – enako v slovenščini. Glede na mesto tvorbe sta mehkonebnika oz. velara (tvorjenje na položaju mehkega neba) (Bojkovska et al. 1998: 76). Naj tukaj omenim še glasovne premene, treba je poudariti, da imata glavno vlogo pri procesu palatalizacije<sup>64</sup>, in sicer v položaju pred /e/ preideta v č in ž.

#### 2.5.2.2.4. Nezvočnika /s/ in /z/

S tema glasovoma pričenjamo z makedonskimi priporniki oz. frikativi, kjer za razliko od zapornikov ne pride do poka pri izgovoru, pri čemer se sprosti energija, temveč slednja traja konstantno. Glede na mesto tvorbe gre za zobnovenčna soglasnika (Bojkovska et al. 1998: 76).

#### 2.5.2.2.5. Nezvočnika /š/ in /ž/

Prav tako kot predhodna glasova sta oba pripornika (1998: 76) – pri čemer zopet ni razlike kot v slovenskem jeziku. Mesto tvorbe ju kategorizira v skupino alveolarov.

#### 2.5.2.2.6. Nezvočnika /f/ in /v/

/F/ in /v/ – prvi nezveneči, drugi zveneči – sta zopet pripornika ter oba ustničnika oz. labiala (1998: 76). Pri tej opoziciji je treba poudariti, da je /f/ v makedonskem knjižnem jeziku zelo redek glas, zato ga nekateri makedonski govori smatrajo zgolj kot nezvenečo varianto glasu v<sup>65</sup>, kar pa je vzrok za to, da ga včasih tudi tam, kjer se /f/ v besedi povsem upravičeno nahaja, zamenjujejo z /v/ (Koneski 2004: 120–125).

#### 2.5.2.2.7. Nezvočnik /h/

/H/ je edini nezvočnik brez svojega zvenečega para in je prav tako kot predhodni glasovi pripornik ter glede na mesto tvorbe mehkonebnik oz. velar (enako kot zapornika /k/, /g/ igra pomembno vlogo pri procesu palatalizacije, pri čemer preide v š) (1998: 76). Koneski (2004: 118–120) ga smatra za precej »neznanega« v makedonskem jeziku, pri čemer ima najbolj v

---

<sup>64</sup> Tudi v slovenščini.

<sup>65</sup> /V/ na koncu besede ter v položaju pred soglasnikom izgubi zvočnost in postane nezveneč (f) – *krv*, *krvta* (Koneski, 2004).

mislih zahodnomakedonske govore. Namreč, ta glas je že v stari cerkveni slovanščini večinoma izginjal ali pa je prešel (odvisno od položaja v besedi) bodisi v *f*, *v*, *j*. Seveda se v knjižni makedonščini uporablja, resda pa ni pogost. Običajno se nahaja v tujih/prevzetih besedah in imenih (*heroj*, *hemija*, *Himalai*), na drugi strani pa tudi v domačem imenu kraja *Ohrid* (Koneski, 2004).

#### 2.5.2.2.8. Nezvočnika /c/ in /dz/

V zadnjo večjo skupino zlitnikov oz. afrikatov spadata /c/ (nezveneč) in /dz/ (oba zobnovenčna oz. dentalo-alveolara) (1998: 76). /C/ je zlitnik (tudi v slovenščini) med zapornikom /t/ in pripornikom /s/, /dz/ pa med /d/ in /z/. Razlika med prvim in drugim je ta, da se pri /c/ to zlitje sliši zgolj v izgovoru, medtem ko je pri /dz/ to razvidno tudi iz pisave<sup>66</sup>, saj gre za digram. /Dz/ slovenski knjižni jezik ne pozna, prav tako pa je v makedonščini njegova uporaba precej omejena – ni pogosta, večkrat je na njegovem mestu celo moč slišati *z*, in to v knjižnem jeziku (2004: 111–112).

#### 2.5.2.2.9. Nezvočnika /č/ in /dž/

Zlitnik /č/ je sestavljen iz zapornika /t/ in pripornika /š/ (zgolj slišno, ne tudi v zapisu), /dž/ pa iz zapornika /d/ in pripornika /ž/ (slišno in v zapisu – gre za digram<sup>67</sup>). Glede na način tvorbe sta oba alveolara (1998: 76). /Dž/ je slovenskemu jeziku znan in se uporablja, le da ga ni v abecedi, medtem ko si je v makedonskem jeziku »izboril« mesto v cirilici, vendar ga v makedonskih besedah kljub vsemu redko najdemo kot že nekaj glasov poprej.

/Č/ v makedonščini se razlikuje od tistega v slovenščini. Jezik je privzdignjen in naslonjen na dlesni, usta pa so napeta in zaobljena, medtem ko v slovenščini položaj ust pri izgovoru tega fonema ni tako pomemben, poleg tega se samo konica dotika predela za dlesni (zadlesničnik). Enako velja za /dž/, ki se izgovarja v isti artikulacijski zoni, le da je zveneč. Zaradi tega govorci slovenščine pravijo, da so glasovi »od dol<sup>68</sup>« trši.

---

<sup>66</sup> Zgolj iz latinice.

<sup>67</sup> Zgolj pri transliteraciji cirilskega /dž/ v latinico.

<sup>68</sup> Tudi hrvaščina, srbščina, bosanščina, črnogorščina – jeziki, ki so torej južneje od slovenskega ozemlja in spadajo v skupino južnoslovanskih jezikov.

#### 2.5.2.2.10. Nezvočnika /kj/ in /gj/

Teh dveh glasov slovenski knjižni jezik ne pozna. Gre za zlitnika (sicer digrama<sup>69</sup> – mehkost je nakazana z ostrivcem) med /k/ in /j/ (/kj/) in med /g/ in /j/ (/gj/). Glede na mesto tvorbe pa sta trdonebnika oz. palatala (1998: 76). Od »navadnih« /k/, /g/ je zanj značilen mehkejši izgovor. Slovenski govorec si lahko pri izgovoru teh dveh glasov pomaga s hrvaškima/srbskima /ć/ in /đ/. /Ć/ se izgovarja tako, da se konica jezika opira na spodnje zobe, srednji del jezika je prislonjen na prednje nebo, usta pa so razvlečena in ne več napeta (Silić, 1998), podobno velja za njegov zveneči par /đ/. Pri tem je treba dodati, da sta makedonska glasova še za odtenek mehkejša, ju pa v hrvaščini in srbsščini zapisujejo kot /ć/, /đ/, ker sta glasovno najbližja, s čimer se tistim, ki se učijo makedonskega jezika, najlažje približa njun izgovor.

#### 2.5.3. Naglas

Makedonski knjižni jezik za razliko od slovenskega pozna samo en tip naglaševanja, tj. jakostni. Poleg te razlike je zelo pomembna še ena, ki pravi, da je naglas v makedonskem knjižnem jeziku določen (fiksiran) (Bojkovska et al. 1998: 80–81), kar pomeni, da obstaja preprosto pravilo, ki se ga lahko govorci naučijo, kar je v primerjavi s slovenščino, kjer se govorec naglasa nauči skupaj z besedo, lažje ne le za domače, temveč predvsem za tuje govorce, ki se želijo naučiti slovenščine. Pravilo v makedonščini je naslednje: naglas je vselej na tretjem zlogu, če le-te štejemo od konca besede (v primeru, ko gre za tri- ali večzložne besede), v dvo- in enozložnih besedah je naglas na prvem zlogu (Bojkovska et al. 1998: 80–81). Kakšno pa bi bilo pravilo brez izjem? Tako kot pri ostalih jezikih tudi v makedonščini ni vse enoznačno, temveč obstaja nekaj izjem, kjer naglas odstopa od maloprej omenjenega pravila<sup>70</sup>. Ta pravila se morajo govorci naučiti in si jih zapomniti, enako velja za naglasne sklope (s klitikami), kjer se naglas zopet ne ravna nujno po pravilu (včasih je na tretjem, včasih na drugem zlogu od konca besede).

Izjeme seveda same po sebi niso problematične, vse dokler tako določajo tudi kodifikacijski priročniki, problem nastane, ko se v jeziku prične dogajati izjema, ki ni nikjer določena in ki si jo govorci prikrojijo sami, ter tako prične vse bolj prodirati v jezik in se razširjati. Takšno je

<sup>69</sup> Zgolj pri transliteraciji cirilskih /kj/ in /gj/ v latinico.

<sup>70</sup> Izjeme so glagolski particip (v slovenščini deležje – *mislejkji* – *misleč*), časovni prislovi (*to leto*, *to pomlad*), nekatera deminutivni prislovi z intenzivnim emocionalnim nabojem (*malkundza* – *majčkeno*) ter seveda besede, prevzete iz tujega jezika (*siže*, *matura* ...) (Bojkovska et al. 1998: 82–84).

npr. vse pogostejše naglaševanje na četrtem zlogu od konca besede<sup>71</sup> (ponekod celo na petem), ko gre za štiri- ali večzložno besedo, kar je seveda nepravilno in, kakor pravi Panovska-Dimkova (2002: 185), trenutno najbolj nevarno v javnem govoru. Takšen tip nepravilnega naglaševanja je še posebej značilen za intelektualce, pogovorno pa ga imenujejo kar »politični naglas«, saj gre za »iznajdbo« politikov<sup>72</sup> (Panovska-Dimkova, 2002: 185). In zakaj je tako naglaševanje tako nevarno? Ker govor politikov prodre do navadnih ljudi, ki ta govor prevzamejo, ga pravzaprav imitirajo z mislijo, da je slednji pravilen ter da se bodo na ta način izražali na višji ravni, saj naj bi šlo za »višji stil« (2002: 186). To je v praksi še posebej čudno pri besedah, ki nimajo postpozitivnega člena<sup>73</sup> (*'upotreba*), in pri besedah (kjer je naglas celo na petem zlogu), ki so dvakratno naglašene (*j'ugo'istok*).

Takšen tip naglaševanja ruši trozložni naglasni sistem, in, kar opaža avtorica (2002: 187–188), se zgleduje po srbskem jeziku (vse bolj prodira – sploh leksikalna raven), ki ne pozna člena in ki vpliva na štirizložno naglaševanje pri besedah brez člena. Podobno je pri bolgarščini, ki sicer uporablja člen, vendar se pri uporabi le-tega v besedi naglas ne premakne, kar pomeni, da pristane na četrtem zlogu od konca. Na podlagi tega lahko sklepamo, da sta za ta tip »krivca« srbščina in bolgarščina, čeprav na tem mestu Iskra Panovska-Dimkova (2002: 188–189) dodaja, da vendarle naj ne bi šlo za vpliv teh dveh jezikov (mi smo sicer mnenja, da srbski kljub vsemu vpliva), ampak željo po ekspresivnosti povedi, kar dokazuje s trditvijo, ki govori v prid zgolj enemu napačnemu naglasu v celotni povedi.

Čeprav je naglas v makedonščini stalni (fiksni), tj. na določenem zlogu v besedi, pa, kot smo lahko videli, težave niso neizbežne. Glede na to, da se ta tip naglaševanja pojavlja predvsem v svetu medijev, na predavanjih in pri raznih govorih, bomo na to prozodično prvino še posebej pozorni v praktičnem delu.

## 2.6. Značilnosti govorov prestolnic

Teoretični del zaključujemo s kratko predstavitevijo značilnosti ljubljanskega in skopskega govora, saj nam bo to koristilo pri analizi v praktičnem delu, kjer bomo ugotavljali, ali se

---

<sup>71</sup> Ni edina, nepravilna naglaševanja, ki se pojavljajo, so še razbijanje naglasnih sklopov in naglaševanje vsake besede posebej, naglas na drugem zlogu in napačen naglas pri tujih besedah (2002: 184).

<sup>72</sup> Kot zanimivost se Panovska-Dimkova malo pošali, ko v članku (2002: 185) napiše, da je dovolj ogled samo enega zasedanja politikov v parlamentu, na podlagi katerega lahko zaključimo, da se politiki sploh ne ozirajo na naglas in ga večinoma »postavijo« na četrti zlog.

<sup>73</sup> Gre za določni člen, ki se dodaja samostalnikom, pridevnikom ter nekaterim zaimkom in števnikom.

kažejo vpliv in določene poteze teh dveh govorov prestolnic v knjižnih govorih ali ne. To pa lahko ugotovimo, če poznamo značilnosti posameznega govora.

### 2.6.1. Ljubljanski govor

O ljubljanskem govoru oz. govoru prestolnice Ljubljane je bilo že kar nekaj povedanega, med drugim smo iskali argumente za in proti temu, ali je ljubljanski govor lahko podlaga knjižnemu govoru. S tem se ne strinjamo, zato se nam zdi trditev diplomskega dela, iz katerega so črpane značilnosti, da je »*ljubljski govor naravna podlaga knjižnemu jeziku*« (Kovšca 2000: 3) (kar je seveda povzeto po Toporišiču), nekoliko drzna, vendar se k temu vprašanju zaenkrat ne bomo vračali.

»*Govor ljubljanske prestolnice in njene bolj ali manj urbanizirane okolice lahko uvrstimo med krajevne govore, zaradi tipa naselja pa je seveda to mestna govornica* (Kovšca 2000: 16). Zanimivo je, da se ljubljansščina morda nekoliko redkeje razume kot krajevni govor in je posledično manj raziskana kot npr. bolj oddaljeni govori, saj so slednji zaradi svojih včasih skorajda »avtohtonih« značilnosti bolj zanimivi (prekmurščina, koroška narečna skupina, primorska, štajerska itd.), imajo pa zato manjši vpliv na knjižni govorjeni jezik kot glavna mestna govornica. Ker je ljubljanski govor za razliko od drugih manj raziskan, je posledično tudi manj literature. Za podlago smo vzeli diplomsko delo *Ljubljanski govor* avtorice Tine Kovšca. Omeniti moramo, da je v tem diplomskem delu razvidno sklicevanje na Toporišičevo slovnico (primeri, povzemanja). Prav tako smo pri iskanju literature o ljubljanskem govoru naleteli na precejšnje pomanjkanje, kar poudarja tudi Kovšca: »*V pričujočem diplomskem delu se bom posvetila analizi v dialektoloških raziskovanjih marsikdaj prezrtega krajevnega govora, tj. ljubljanskega govora*« (Kovšca 2000: 3). Ljubljanski govor je na področju dialektologije po njenem (in tudi našem) mnenju prezrt, in sicer menimo, da je temu botrovalo enačenje knjižnega jezika in krajevnega govora. Ljubljansščino so torej doživljali kot podlago knjižnemu jeziku ali morda celo enakovredno knjižnemu jeziku (ljubljsščina = knjižni jezik), zato je niso obravnavali kot krajevni govor in je posledično na dialektološki ravni niso toliko obravnavali.

Značilnosti ljubljanskega govora (glasoslovna raven) so naslednje<sup>74</sup> (Kovšca 2000: 20–30)<sup>75</sup>:

---

<sup>74</sup> Nismo zajeli vseh, ki so navedene v diplomskem delu, saj se govor od informatorja do informatorja razlikuje (gre za diplomsko delo na področju dialektologije), zato so predstavljene zgolj splošne.

<sup>75</sup> Pri vseh navedenih Toporišičevih trditvah ni meritev.

- Kratka naglašena *o* in *e* sta lahko podaljšana (*več, potem*<sup>76</sup>)
- Kratki naglašeni *o* v položaju pred *ʌ* se izgovarja ozko
- Široka *e* in *o* sta bolj pogosta (se pojavita tam, kjer bi pričakovali ožino)
- Skoraj vsak prednaglasni *a* se izgovarja kot *ə*, če le ni reduciran, potem se obarva *e*-jevsko (*dejal* namesto *dajal*)
- Zelo pogosta moderna vokalna redukcija<sup>77</sup> v vzglasju, v izglasju in v notranjih pred- in ponaglasnih zlogih<sup>78</sup>
- Delna redukcija kratkih samoglasnikov v polglasnik (*ig'rat*)
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik) (*jasən*)
- Prednaglasno ukanje (*dubil, pulena, guvort*)
- Otrditev *l*-ja (*zaključk, lublanski*), razen na meji dveh morfemov (med osnovo in končnico – *soljo*)
- Enako kot predhodna otrditev *n*-ja (*negove, nivo*)
- Asimilacija skupine *kš* v *š* (*kašna*)
- Izpad *r* v morfemu (*enkat – enkrat*)
- Asimilicaije oz. prilikovanja<sup>79</sup> (*slišou, pustu*)
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *m* pred soglasniki

## 2.6.2. Skopski govor

Tako kot o ljubljanskem je bilo tudi o skopskem govoru že predhodno v tem magistrskem delu kar precej napisanega. Gre prav tako za krajevni govor, ki je hkrati mestna govorica, torej govorica urbanega središča, kulturnega centra itd., in zato še kako pomemben faktor pri kreiranju knjižnega govora.

Skopsko govorno področje se nahaja na meji treh dialektalnih con – zahodne, jugovzhodne in severne, pri čemer največji del spada v zahodno narečno cono. Le-ta se deli na dva narečna tipa, skopskoblatski ali skopski in na skopskočrnogorski (Vidoeski 1998: 163), ki se medsebojno razlikujeta. Posvetili se bomo prvemu, kamor sodi mesto Skopje (kar nas v prvi

<sup>76</sup> Primeri niso zapisani v transkripciji.

<sup>77</sup> Subiotto in Tivadar (2014) še posebej opozarjata na ta problem, ki je vse bolj prisoten v slovenskih medijih, kar bomo ugotavljali tudi pri raziskavi.

<sup>78</sup> Gre za redukcijo pri vseh samoglasnikih, primerov je precej, zato jih ne bomo naštevali, bodo pa predstavljeni in analizirani v praktičnem delu.

<sup>79</sup> Zopet je dosti primerov, če se bodo pojavili pri analizi govora, bodo omenjeni sproti.

vrsti zanima), zato bomo poskušali izluščiti značilnosti, svojstvene temu govoru in »tuje« knjižnemu.

Značilnosti skopskega govora (zgolj glasoslovna raven) smo črpali iz dela Božidarja Vidoeskega z naslovom *Dijalektite na makedonskiot jazik* in so naslednje:

- Redka uporaba dolgega *a*
- Namesto starocerkvenoslovanskega jera/jora se pred končnim soglasniki (na koncu besede) *n/nj* pojavlja *i* namesto *e* (*ogin*), pred *r* pa *e* namesto *a* (*bister, veter, dober*)
- Nosnik *ɔ* se v korenskih morfemih reflektira kot *u* (*zubi, tupan*)
- Zlogotvorni *l* pred *u* preide v *lu* in *la* (*sluza, slunce, slaza, slance*) ter tudi *u* (*buva, vuk, vuna*)
- Palatalni *l* otrdi in preide v trdi *l*
- *Nj* je pogost v izglasju besede (*kamenj, korenj, plamenj*)
- V izglasju in pred soglasnikom se *f* pojavlja tudi v zapisu, ne le v izgovoru (*praf, ofca*)
- Izguba intervokalnega *v* (*čoeck, goedo*)  
(Vidoeski, 1998)

Ostali vplivi:

- Vse večji vpliv srbskega jezika na ravni glasoslovja<sup>80</sup> (*lj* je mehkejši)
- Redukcija samoglasnikov
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov
- Predolg izgovor naglašene *a*
- *Kj* in *gj* se izgovarjata povsem različno, tudi kot *č* in *dž*
- Naglasno mesto na četrtem in celo petem zlogu (če štejemo od konca besede) – politično naglaševanje  
(Subiotto in Tivadar, 2014).

S tem poglavjem zaključujemo s teoretičnim delom ter se selimo k praktičnemu, kjer bomo poskušali odgovoriti na vprašanje, ali se ljubljanski govor opazi (vpliva, je moteč) v slovenskem knjižnem govoru oz. skopski v makedonskem in bi nas to moralo skrbeti ali sploh ne.

---

<sup>80</sup> Vpliv je najmočnejši na ravni leksike.



### 3. PRAKTIČNI DEL

Ta del magistrskega dela delimo na: 1. namen in hipoteze, 2. metoda (gradivo – izbor le-tega in govorce), 3. rezultati in analiza posameznega gradiva in 4. razprava.

#### 3.1. Namen in hipoteze

Namen magistrskega dela je ugotoviti, ali govora prestolnic, tj. ljubljanski in skopski govor, lahko vplivata na govorni knjižni jezik (slovenščino in makedonščino), kar je raziskano na področju medijev, konkretno na primeru televizije. Zanimalo nas je, ali govora prestolnic lahko vplivata<sup>81</sup> do te mere, da bi bilo stanje lahko zaskrbljujoče.

V raziskavo je bilo vključenih 8 oddaj (4 slovenske in 4 makedonske, od tega 2 na nacionalnem televizijskem programu in dve na komercialnem televizijskem programu, in sicer ena oddaja tako na nacionalnem kot na komercialnem programu resnega/političnega značaja, druga pa zabavnega (sproščena tematika)). Naše hipoteze temeljijo na dosedajšnjih raziskavah, teoretičnem delu magistrskega dela in tudi nekoliko na subjektivnem občutku ter so naslednje:

Hipoteza 1: *Vpliv govorov prestolnic bo večji v oddaji zabavne tematike zaradi večje sproščenosti govorcev.*

Hipoteza 2: *Vpliv govorov prestolnic bo večji na komercialnem televizijskem programu kot pa na nacionalnem, ker se želi televizija približati gledalcem tega medija, s tem ko se poslužuje bolj sproščenega govora.*

Če potemtakem združimo Hipotezo 1 in Hipotezo 2, lahko pričakujemo največji vpliv ljubljanskega in skopskega govora na govorni knjižni jezik na komercialnem televizijskem programu, in sicer v oddaji zabavnega karakterja.

Hipoteza 3: *Od naštetih glasoslovnih prvin ljubljanskega govora<sup>82</sup>, ki bodo najbolj prodirale v govorni slovenski knjižni jezik, pričakujemo naslednje:*

- Pogostejša uporaba širokih *e* in *o* (kjer je sicer ožina): *bilɔ, nastɔpa (neIm.)*

---

<sup>81</sup> V magistrskem delu smo raziskovali le to, ali se pri govoricah na televiziji pojavljajo značilnosti govorov prestolnic, saj zaradi velike gledanosti medijev predvidevamo, da lahko govora prestolnic vplivata na pravilno (knjižno) izgovorjavo.

<sup>82</sup> Glej poglavje 2.6.1.

- Moderna vokalna redukcija v vzglasju, v izglasju in v notranjih pred- in ponaglasnih zlogih: *boril, poklical, (na) cest (borili, poklicali, na cesti)*
- Delna redukcija kratkih samoglasnikov v polglasnik: *tistəm, velək (tistim, velik)*
- Pojav, ko se nenaglašeni samoglasnik nahaja ob zvočniku ter se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *jasən (jasno)*
- Asimilacija oz. prilikovanje: *slišou, pustu (slišal, pustil)*

Hipoteza 4: Od naštetih glasoslovnih prvin skopskega govora<sup>83</sup>, ki bodo najbolj prodirale v govorjeni makedonski knjižni jezik, pričakujemo naslednje:

- Otrditev palatalnega *l* in prehod v trdi *l* tudi pred samoglasniki, kjer je izgovor mehkejši (*i* in *e*): *lisje*
- Redukcija samoglasnikov: *vi (vie)*
- Redukcija soglasnikov, predvsem izpad intervokalnega *v*: *čoeek (čovek), gleam (gledam)*
- Prekratek in preozek izgovor samoglasnikov: *resorot, dneven*
- Problematična izgovorjava glasov *kj* in *gj*: *Čolić*
- Naglasno mesto na drugem zlogu: *dobrovéčer, soóčat*
- Naglasno mesto na četrtem ali celo petem zlogu – politični naglas: *interpelácijata, démokratsko*

Hipoteza 5: *Vpliv govorov prestolnic bo večji pri gostu oddaje kot pri voditelju, saj prvi ni nujno govorno izobražen in kompetenten na področju jezika.*

Zastavili smo torej 5 hipotez, ki bodo v nadaljevanju (poglavje Razprava) potrjene ali ovržene.

### 3.2. Metoda

Gradivo, torej posnetke raznih televizijskih oddaj, o katerih več v nadaljevanju, smo obdelali slušno in s pomočjo programa PRAAT<sup>84</sup>, ki služi za analizo govora. Najprej smo posnetek kar nekajkrat poslušali – slušna analiza, bili pozorni na problematična mesta ter ga nato zapisali, sprva pravopisno, nato pa še s prilagojenim fonetično-pravopisnim zapisom za potrebe

<sup>83</sup> Glej poglavje 2.6.2.

<sup>84</sup> Najdeno na spletni strani: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>

raziskave. Določena mesta (izgovor glasov)<sup>85</sup>, ki jih zgolj z našim »slušnim aparatom« nismo mogli povsem analizirati, so bila vnesena v program PRAAT, ki je podal natančno sliko izgovora posameznih glasov, kar je prispevalo k natančnejši analizi in s tem seveda k obdelavi bolj relevantnih podatkov. Po končanem poslušanju, merjenju in zapisovanju besedil/posnetkov je sledila analiza posnetega govora tako, da smo s pomočjo naštetih značilnosti ljubljanskega in skopskega govora ugotovili, katere značilnosti so se pojavile na posnetkih ter v kolikšni meri odstopajo od knjižnih govorov in navsezadnje razpravljali, kaj to pravzaprav pomeni za oba knjižna govora.

V nadaljevanju sledi predstavitev gradiva in govorcev.

### 3.2.1. Gradivo

V raziskavo je bilo vključenih osem oddaj, štiri slovenske in štiri makedonske. Od izbranih štirih sta bili dve predvajani (oddaja se še odvija) na nacionalnem televizijskem programu in dve na komercialnem televizijskem programu, od tega je ena oddaja na nacionalnem televizijskem programu informativnega oz. resnega karakterja (politična tema), medtem ko je druga zabavna in bolj sproščena. Enako velja za komercialni televizijski program: ena informativna/resna, druga zabavna/bolj sproščena. Z raznolikostjo oddaj in tematik<sup>86</sup> smo želeli pridobiti relevantnejše podatke, saj smo le tako lahko primerjali, kakšno je dejansko stanje in ali na to vpliva tudi resnost oddaje oz. na katerem programu se le-ta pojavi.

Kar se tiče gradiva, smo poskušali izluščiti zgolj nebrane posnetke (posnetki so ponavadi daljši, poleg tega niso v celoti nebrani, zato so analizirane 2–3 minute vsakega posnetka), saj se pri prosto govorjenih besedilih, ki niso pripravljena in naučena vnaprej, v večji meri pokaže kompetentnost govorca s tem, ko mora hitro in učinkovito odreagirati ter dajati vtis spontanosti in hkrati profesionalnosti. Seveda je ravno pri nebranih besedilih večja verjetnost »napak« oz. prodora glasovnih prvin, ki ne spadajo v govorjeni knjižni jezik, čeprav ne bi smele, in ravno to nas bo zanimalo.

Oddaje, ki so bile del raziskave so naslednje<sup>87</sup>:

---

<sup>85</sup> Tukaj gre predvsem za kvantiteto in kvaliteto glasov in slednjih nismo mogli določiti zgolj slušno, saj so odstopanja od govorjenega knjižnega jezika res minimalna in jih človeško uho ne more zaznati oz. izmeriti.

<sup>86</sup> Ker gre za magistrsko delo, kljub vsemu raziskava ni tako obsežna (lahko bi jo imenovali pilotna raziskava), vendar smo mnenja, da bo podala odgovore, ki jih iščemo.

<sup>87</sup> Internetni vir se nahaja v poglavju *Literatura in viri*.

## 1. Slovenske oddaje:

- nacionalni televizijski program – NTP<sup>88</sup> (informativna/resna oddaja): SLO 1: *Tarča – spopad za bančni prestol*
- nacionalni televizijski program (zabavna/sproščena oddaja): SLO 1: *Šport zjutraj, Planica 2016*
- komercialni televizijski program – KTP<sup>89</sup> (informativna/resna oddaja): POP TV: *24ur*
- komercialni televizijski program (zabavna/sproščena oddaja): POP TV: *Vid in Pero Show*

## 2. Makedonske oddaje:

- nacionalni televizijski program (informativna/resna oddaja): MRT 2: *Dnevnik*
- nacionalni televizijski program (zabavna/sproščena oddaja): MTV: *Dzvon*
- komercialni televizijski program (informativna/resna oddaja): 24 VESTI: *24 Analiza*
- komercialni televizijski program (zabavna/sproščena oddaja): SITEL 3: *Jadi burek*

Omeniti je treba še to, da s pridobivanjem posnetkov nismo imeli težav, saj so bili/so slednji dostopni širši javnosti na spletnih straneh<sup>90</sup>.

### 3.2.2. Govorci

Analizirali smo dva tipa govorcev, in sicer voditelje oddaj in goste (skupno 17). Kot je že bilo omenjeno, smo iskali posnetke, kjer so besedila nebrana, kar nam da relevantnejše rezultate, še posebej pri analizi voditeljevega govora (pri informativnih in tudi zabavnih oddajah je precej branega besedila). Slednji naj bi bil izobraženi govorec govornega knjižnega jezika in s tem kompetenten na tem (svojem) področju, zato je smiselno pričakovati, da bo v tem primeru manj (morda sploh ne) vpliva govorov prestolnic. Za razliko od voditelja pričakujemo od gosta večji vpliv govorov, ki ne sodijo v govorni knjižni jezik, čeprav smo kljub vsemu mnenja, da se bo na televiziji – torej javnem mediju – govorec potrudil in govoril karseda knjižno.

---

<sup>88</sup> Za večjo preglednost in lažjo berljivost bomo uporabili kratico NTP, in sicer za nacionalni televizijski program.

<sup>89</sup> Za večjo preglednost in lažjo berljivost bomo uporabili kratico KTP, in sicer za komercialni televizijski program.

<sup>90</sup> Glej poglavje Literatura in viri.

### 3.3. Rezultati in analiza

V tem poglavju bomo najprej zapisali besedilo v pravopisni slovenščini/makedonščini (pri analizi makedonskih oddaj bo besedilo tako v cirilici kot latinici), nato bo sledil prilagojen fonetično-pravorečni zapis<sup>91</sup> posameznega besedila, čemur bo sledila analiza le-tega. Na ta način (če imamo pred sabo besedilo, namenjeno analiziranju, ter njegovo knjižno različico) bomo lažje ugotovili, kje prihaja do odstopanj v govornem knjižnem jeziku. Kjer prihaja do razlik s knjižnim govorom, je to označeno z barvo, in sicer glede na različna področja (npr. popolna redukcija samoglasnika – zelena barva).

#### 3.3.1. Slovenska oddaja – nacionalna televizija (informativni program)

Izbrana je bila oddaja *Tarča – spopad za bančni prestol*<sup>92</sup>. Oddaja je bila posneta 11. 2. 2016 (istega datuma objavljena na spletu) na programu SLO 1. Govorci so voditeljica Jasmina Jamnik ter gostje. Analizirani posnetek vsebuje samo dialog voditeljice in gosta Metoda Dragonje, državnega sekretarja na Ministrstvu za finance. Traja tri minute in sedem sekund, in sicer od 08:25 do 11:32.

##### 3.3.1.1. Pravopisni zapis govora

V<sup>93</sup>: To je dobra iztočnica za gospoda Dragonjo, ki je nocoj z nami. Gospod Dragonja, težki očitki so to in nikakor ne vlivajo zaupanja v to, da bo banka res na novi poti.

G<sup>94</sup>: Ja, najprej je treba reči sledeče. Banka je predvidena in zavezana k privatizaciji do let do konca leta dva tisoč sedemnajst, in to na način, ki je bil postavljen s strategijo upravljanja državnega premoženja z hm<sup>95</sup> umestitvijo na eno od mednarodnih borz. To zahteva obsežne priprave, eden ključnih del priprav in legitimnosti takega procesa je neodvisnost nadzornikov in pa kredibilnost posloводства in to je ena od faz, ki jo je treba opraviti. Drugo, kar je treba reči, da je evropska centralna banka in ba evropski bančni regulator sta že od sredine lanskega

---

<sup>91</sup> Gre za potrebe raziskave prilagojeni fonetični zapis, pri katerem smo zapisali za našo raziskavo pomembne prvine.

<sup>92</sup> Vir: <http://4d.rtvsllo.si/arhiv/tarca/174387897>

<sup>93</sup> Voditeljica Jasmina Jamnik.

<sup>94</sup> Gost – minister za finance, Dragonja.

<sup>95</sup> Polglasnik.

leta postavila zahteve, da je treba popolniti nadzorni svet Nove ljubljanske banke in da je bistvena šibkost bivše sestave bila v tem, da ni ljudi z bančnimi izkušnjami.

V: Gospod Dragonja, z o zaupanju vas sprašujem. Ljudje, ki so včeraj prišli na Novo v nadzorni svet Nove ljubljanske banke, ne vzbujajo zaupanja. Ne gre za to, da prepričate mene, da prepričate gledalce, tudi vlagatelji ne zaupajo, iz tujine prihajajo opozorila.

G: No, zaupanje se ustvarja z delom in z rezultati, a ne? Vsakemu od teh, ki pač se mu očitajo določeni problemi iz preteklosti, jih je pač treba dokazati. Zdaj, kadrovanje je izvajal po svojih procedurah Slovenski državni holding in skrbno je izbiral ravno to ...

V: Če dovolite, bi tu povedala, zakaj ni gospoda Jazbeca ...

G: Ravno to, da bodo ti hm novi člani nadzornega sveta uspešno lahko opravili tako imenovani test primernosti pri Evropski centralni banki.

V: Gospod Dragonja, tudi gospoda Jazbeca, prvega moža SDH-ja smo vabili v studio. Z gospo Bratušek in vami je danes sedel na odboru. Prav zaradi tega se je opravičil, čeprav se je, kot zdaj slišim, odbor končal pravočasno, vama je uspelo priti. Hm kar zanima mene, je, kakšna je vaša odgovornost v tej zgodbi. Vendarle ste desna roka finančnega ministra. Slišali smo, minister naj bi bil oslabljen in odgovornost je na strani politike. Vi ste vendarle imenovali upravo v SDH-ju.

G: Jaz sebe smatram kot strokovni del vlade, ne kot politični del vlade. To želim najprej poudariti. Hm aktivnosti, ki so vezane na kadrovanje v nadzorne svete, tako državnih bank kot državnih podjetij v celoti samostojno mora voditi nadzorni s hm Slovenski državni holding ...

V: Razumem, gospod Dragonja, to je, to je ta mantra, ki jo pravzaprav poslušamo vedno vsakič od osamosvojitve ...

G: No, če me boste vprašali, koliko smo kombinirali, jaz osebno nisem bil v v te procese vključen niti minister ni bil v te procese vključen.

V: Pa ste zadovoljni s tem, kako stvari tečejo?

G: Neodvisnost SDH-ja jemljemo zelo resno, imajo nominacijsko komisijo, imajo notranje organe, ki pač te procedure morajo zaključiti.

V: Dobro, gospod Dragonja, pa vaše osebno mnenje.

G: Moje osebno mnenje je, da se bo ta nadzorni svet, tako kot vsak, moral dokazati z rezultati.

### 3.3.1.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave

V: To je dobra istočnica za gospoda Dragonjo, ki je nocoj z nami. Gospot Dragonja, teški očitki so to in nikakor ne wlivajo zaupanja u to, da bo banka res na novi poti.

G: Ja, najprej je treba reč sledeče. Banka je predvidena in zavezana k privatizaciji do let do konca leta dva tisoč sedemnajst, in to na način, ki je bi postavljen s strategijo upravljanja državnega premoženja z a umestitvijo na eno ot mednarodnih bors. To zahteva opsežne priprave, eden ključnih del priprav in legitimnosti takega procesa je neodvisnost nadzornikov in pa kretibilnost poslovtstva in to je ena ot fas, ki jo j treba opraut. Drugo, kar je treba reč, da je evropska centralna banka in ba evropski bančni regulator sta že ot sredine lanskega leta postavile<sup>96</sup> zahteve, da je treba popouent nadzorni svet Nove ljubljanske banke in da je bistvena šipkost biuše sestave bila u tem, da ni ljudi z bančnimi iskušnjami.

V: Gospot Dragonja, z o zaupanju vas sprašujem. Ljudje, ki so učeraj prišli na Novo v nadzorni svet Nove ljubljanske banke, ne wzbujajo zaupanja. Ne gre za to, da prepričate mene, da prepričate gledauce, tudi wlagatelji ne zaupajo, is tujine prihajajo opozorila.

G: No, zaupanje se ustvarja z delom in z rezultati, a na? msakemu ot teh, ki pač se mu očitajo določeni problemi s preteklosti, jih je pač treba dokazati. Zdej, kadrovanje je izvaja po svojih procedurah Slovenski državni holdinik in skarbno je izbira račun to ...

V: Če dovolite, bi tu povedala, zakaj ni gospoda Jazbeca ...

G: Račno to, da bodo ti a novi člani nadzornega sveta uspešno lahko opravai tako imenovani test primernosti pri evropski centralni banki.

V: Gospot Dragonja, tudi gospoda Jazbeca, prvega moža es de ha-ja smo vabili u studijo. Z gospo Bratušek in vami je danes sede na odboru. Prau zaradi tega se je opravičiu, čeprau se je, kot zdaj slišim, odbor končau pravčasno, vama je uspelo priti. a kar zanima mene, je, kakšna je vaša odgovornost u tej zgodbi. Vendarle ste desna roka finančnega ministra. Slišali smo, ministar naj bi biu oslabljen in odgovornost je na strani politike. Vi ste vendarle imenovali upravo u es de ha ju.

<sup>96</sup> Neustrezen sklon (oblikoslovna raven).

G: Jas sebe smatram kot strokovni del vlade, ne kot politični del vlade. To želim najprej poudariti. Še aktiviisti, ki so vezane na kadrovanje v nadzorne svete, tako državnih bank kot državnih podjetij v celoti samostojno mora voditi nadzorni še Slovenski državni holdinški ...

V: Razumem, gospot Dragonja, to je, to je ta mantra, ki jo proužapraju poslušamo vedno vsakič še osamosvojitve ...

G: No, če me boste uprašali, kolko smo kombinirali, jaz osebno nisem bil še te procese vključen niti ministar ni bil te procese vključen.

V: Pa ste zadovoljni s tem, kako stvari tečejo?

G: Neodvisnost es de ha ja jemljemo zelo resno, imajo nominacijsko komisijo, imajo notranje organe, ki pač te procedure morajo zaključiti.

V: Dobro, gospot Dragonja, pa vaše osebno mnenje.

G: Moje osebno mnenje je, da se bo ta nadzorni svet, tako kot vsak, morajo dokazati z rezultati.

### 3.3.1.3. Rezultati in analiza

Analizirana govornica, torej voditeljica (profesionalna govornica) in gost – minister, sta uporabljala neknjižne (ljubljske) prvine v svojih govorih. Pri voditeljici smo pričakovano našli na zelo malo vpliva prvin ljubljanskega govora, saj gre za izobraženo govornico, poleg tega gre za resno politično oddajo na nacionalni televiziji, kar po našem mnenju zahteva visoko kompetenco v govoru (moramo upoštevati, da si je nekoliko pomagala z listom, torej je brala). Na drugi strani govor gosta še zdaleč ni bil brezhiben, sicer se je govorec trudil in govoril knjižno, ko pa je moral na hitro odreagirati oz. je želel čimprej (morda nekoliko razburjeno) pojasniti določene zadeve, je njegov govor vključeval precej prvin ljubljanskega govora, med drugim tudi prvine neknjižnega govora (ne nujno ljubljanski govor). Pri obeh govorcih se je pojavljala tudi polglasnik (mašilo), ko je moral govorec premisliti oz. se popraviti, česar je sicer dosti več pri gostu.

Prvine ljubljanskega govora pri voditeljici:

- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *m* pred soglasniki: *u to*, *u tej*, *u es de ha ju* (to se ni zgodilo vsakič, saj je govornica uporabljala *w* oz. *m*, *u* je uporabljala, ko je ta



zamenjeval *v* v vlogi predloga, ne na začetku oz. v sredini besede) – označeno z rumeno

- Ozek *o*, kjer bi moral biti širok: *ot* – označeno z rdečo

Prvine ljubljanskega govora pri gostu:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *najprej, do* (2x), *premoženja, mednarodnih, opsežne, legitimnosti, procesa, neodvisnost, poslovtstva, ot* (4x), *opraut, jo, drugo, svet* (2x), *novi, šipkost, popouant, očitajo, preteklosti, dokazat, po, svojih, novi, kot* (3x), *strokouni, so, aktiunosti, kadrovanje, celoti, moje, no, jemljemo, nominacijsko, komisijo, organe, smo* – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *u* pred soglasniki: *u tem* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija *i*: *reč* (2x), *dokazat* (2x), *pouđart, uprašal, kombiniral* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *o*: *kolk* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *a*: *morjo* – označeno z zeleno
- Delna redukcija v polglasnik: *a na, jast* – označeno z roza
- Otrditev *l*: *postavljen, ključnih, ljubljanske, zaključit, mklučen* – označeno z modro
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *opraut, popouant, vđat, opravəl* – označeno s sivo

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Jezičkov *r*: *regulator*
- Namesto kratkega *a* pojav ozkega *e*: *zdej*
- Nepovezana izgovorjava predlogov z besedo (dodan polglasnik): *ka, za, va*

### 3.3.2. Slovenska oddaja – nacionalna televizija (zabavni program)

Izbrana je bila oddaja *Šport zjutraj, Planica 2016*<sup>97</sup>. Oddaja je bila posneta 21. 3. 2016 na programu SLO1. Govorki sta voditeljica in gostja, sicer tudi profesionalna govorka, gre namreč za športno novinarko Polono Bertoncelej. Analizirani posnetek traja tri minute, in sicer od 00:34 do 03:34.

---

<sup>97</sup> Vir: <http://4d.rtvsllo.si/arhiv/dobro-jutro-prispevki/174395223>

### *3.3.2.1. Pravopisni zapis govora*

V<sup>98</sup>: Tu je kolegica Polona Bertoncelj. Naravnost iz Planice?

G<sup>99</sup>: Ne, to pa ne.

V: V ljubljanski studio?

G: To pa ne.

V: Če bi bila bi bila tam pri tistih bolj poznih, bi pa res skoraj direktno lahko šla ob taki zgodnji uri?

G: Ja, morda.

V: Toliko se nisi zadržala?

G: Ne, ne, ne.

V: No, iz prve roke povej, kako evforično pa je bilo v Planici.

G: Z besedami se tega ne da opisati. Kdor je bil tam, je to doživel, in mislim, da je to vse. Vsi ljudje, ki so bili tam, vedo, kako je to, opisati se pa tega preprosto ne da.

V: In to sto deset tisoč nekje obiskovalcev, res izjemno visoka številka hm letos. Ja, Peter Prevc je rekel, da bo težko ponoviti tako sezono. Tudi tako Planico bo mo mogoče težko ponoviti. Upamo sicer, da ne.

G: Ja, jaz bi rekla, da v Planici je ne glede na vse vedno bilo zelo veliko ljudi. Se mi pa zdi, da v zadnjih letih smo Slovenci, jaz sem zelo vesela, prišli do tega nivoja, da skoraj vsak pride z zastavo in da smo ponosni na to našo zastavo, in ko pogledaš z vrha dol to morje zas ljudi in zastav, to je nepozaben pogled.

V: Tu zdaj imamo delček tega hm pogleda. Točno to, kar si zdaj omenila, je tudi Peter rekel, da ga je pravzaprav dvignil ta pogled na toliko zastav, na hm tako množico ljudi. Tu vidimo hm začetek hm zadnjega vzleta ...

G: Zadnjega poleta v sezoni.

---

<sup>98</sup> Voditeljica oddaje Dobro jutro.

<sup>99</sup> Gostja Polona Bertoncelj.

V: ... poleta, ja, zadnjega skoka v bistvu v sezoni. Kot vedno na vrhu čista koncentracija. No, spodaj pa vse drugo kot koncentracija.

G: Peter je znan po tem, da takoj po skoku se veseli, ampak zelo kratek čas, ker ... Ampak včeraj, ker je bilo konec sezone, je si je dal duška tudi on.

V: Ja, no tu smo videli potem orla na glavi ...

G: Ja, to je zgodba ...

V: ... kolega Kranjca. Cela zgodba.

G: Ja, on je hotel tega orla hm, z njim priti v iztek že v Bischofshofnu ob koncu turneje, vendar v Sloveniji nismo uspeli najti tega orla in zdaj si ga je dal.

V: Je rekel, da je dal posebej delati to ...

G: Tako.

V: ... masko. In Peter je obležal, potem je prišel ta orel. Za tiste, ki so mogoče to zgrešili, čeprav jaz ne vem, če je hm kakšen sploh to zgrešil, a ne? Tudi veliko šampanjca je bilo. Gledalci, pa da ne pozabim povedati, če boste zapisali kakšno lepo čestitko našim orlom, lahko, če vam je hm zmanjkalo mogoče kakšnih majic, če ste bili včeraj tam ali pa če je niste uspeli dobiti, brezplačno so tri take majice lahko vaše, če boste prišli po oddaji na Facebook oddaje Dobro jutro. Oddaja Dobro jutro je pa tudi iskalno geslo, če nas niste še hm poiskali. To lahko dobite, kot rečeno hm brezplačno. Sicer pa ja, rekordi, rekordi, rekordi. Torej, njegov je veliki kristalni globus, njegov je tudi mali kristalni globus, in res daleč je pravzaprav presegel rekord Schlierenzauerja. Mislim, daleč, kar veliko, ne? Torej dva tisoč tristo tri točke?

G: Tako je.

V: V končnem seštevku?

G: Osemsto trinajst točk več od Freunda na drugem mestu.

### *3.3.2.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V: Tu je kolegica Polona Bertonec! Naravnost is Planice?

G: Ne, to pa ne.

V: U ljubljanski studijo?

G: To pa ne.

V: Če bi bila bi bila tam pri tistih bol' poznih, bi pa res skoraj direktno lahko šla op taki zgodnji uri?

G: Ja, morda.

V: Toliko se nisi zadržala?

G: Ne, ne, ne.

V: No, is prve roke povej, kako euforično pa je bilo u Planici.

G: Z besedami se tega ne da opisat. Kdor je bil tam, je to doživljal, in mislim, da je to vse. Vsi ljudje, ko so bili tam, vedo, kako je to, opisat se pa tega preprosto ne da.

V: In to sto deset tisoč nekje obiskovalcev, res izjemno visoka številka a letos. Ja, Petar Preuc je rekla, da bo teško ponoviti tako sezono. Tudi tako Planico bo mo mogoče teško ponoviti. Upamo sicer, da ne.

G: Ja, jas bi rekla, da u Planici je ne glede na vse vedno bilo zelo veliko ljudi. Se mi pa zdi, da u zadnjih letih smo Slovenci, jas sem zelo vesela, prišli do tega nivoja, da skoraj vsak pride z zastavo in da smo ponosni na to našo zastavo, in ko pogledaš iz<sup>100</sup> vrha dol to morje zas ljudi in zastav, to je nepozabna pogled.

V: Tu zdaj imam delček tega a pogleda. Točno to, kar si zaj omenila, je tudi Petar rekla, da ga je praznaprav dvigniti ta pogled na toliko zastav, na a tako množico ljudi. Tu vidimo a začetek a zadnjega vzleta ...

G: Zadnjega poleta a sezoni.

V: ... poleta, ja, zadnjega skoka v bistvu u sezoni. Kot vedno na vrhu čista koncentracija. No spodaj pa vse drugo kot koncentracija.

G: Petar je znan po tem, da takoj po skoku se veseli, ampak zelo kratok čas, ker ... Ampak uceraj, ker je bilo konec sezone, je si je dal duška tudi on.

---

<sup>100</sup> Oblikoslovna posebnost (z vrha – ne iz vrha).

V: Ja, no tu smo videli potem orla na glavi ...

G: Ja, to je zgodba.

V: ... kolega Kranjca<sup>101</sup>. Cela zgodba.

G: Ja, on je hotel tega orla a, z njim pridat u istak ze u Bišeshofnu op koncu turneje, vendar u Sloveniji nismo uspeli najdat tega orla in zdaj si ga je dal.

V: Je rekla, da je dal posebi delat to ...

G: Tako.

V: ... masko. Ina Petar je obležau, potem je prišeu ta orel. Za tiste, ki so mogoče to zgrešili, čeprau jaz ne vem, če je kakšen a sploh to zgrešiu, a ne? Tudi veliko šampanjca je blo. Gledauci, pa da ne pozabim povedati, če boste zapisali kakšno lepō čestitko našim orlom, lahko, če vam je a zmanalo mogoče kakšnih majic, če ste bili učeraj tam ali pa če jo<sup>102</sup> niste uspeli dobiti, bresplačno so tri take majice lahko vaše, če boste prišli po oddaji na Fejzbuk oddaje Dobro jutro. Oddaja Dobro jutro je pa tudi iskalno geslo, če nas niste še a poiskali. To lahko dobite, kot rečeno a bresplačno. Sicer pa ja, rekordi, rekordi, rekordi. Torej, njegov je veliki kristalni globus, njegov je tudi mali kristalni globus, in res daleč je prauzaprau presegeu rekord Širencauerja. Mislim, daleč, kor veliko, ne? Torej dva tisoč tisto tri točke?

G: Tako je.

V: U končnem sešteuku?

G: Osonsto trinajst točk več od Frjnda na drugem mestu.

### 3.3.2.3. Rezultati in analiza

Obe, tako voditeljica kot tudi gostja (sicer športna novinarka, tudi voditeljica), sta uporabljali precej prvin ljubljanskega govora. Če primerjamo z informativno oddajo, se največja odstopanja kažejo ravno pri obeh voditeljicah, kjer je govor tiste, ki vodi zabavno oddajo, pod večjim vplivom ljubljanskih prvin. Resda je oddaja sproščenega karakterja, posledično je takšen tudi govor, vendarle pa tolikšnega vpliva nismo pričakovali, še posebej zato, ker sta obe govorki profesionalni (kot je že bilo omenjeno, je tudi gostja novinarka in voditeljica).

<sup>101</sup> Oblikoslovna raven – polglasnik v priimku je neobstoje, zato pri sklanjanju izpade (*Kranjca*).

<sup>102</sup> Oblikoslovna raven – gre za zanikanje, zato bi na tem mestu moral biti sklon v rodilniku (*je*).

Govor obeh je vseboval kar nekaj mašil, predvsem v obliki polglasnika (zastoj), kar je glede na nebran govor pričakovano.

Prvine ljubljanskega govora pri voditeljici:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *no* – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *ɱ* pred soglasniki: *u ljubljanski*, *u Planici*, *u kənčnem*, *u sezoni* – označeno z rumeno
- Izgovorjava *l* namesto *ɫ* v izglasju besede: *ɔrel* – podčrtano
- Široka *e* in *o*, kjer bi pričakovali ožino: *bilɔ*, *sezɔno*, *Dobro* (2x), *jutro* (2x), *oddaji*, *oddaja*, *oddaje* – označeno z rjavo
- Popolna redukcija *i*: *delat*, *ponovit* (2x), *blo* – označeno z zeleno
- Delna redukcija v polglasnik: *kəkšen*, *kəkšno*, *kəkšnih*, *kər* – označeno z roza
- Otrditev *l*: *zmankalɔ* - označeno z modro
- Asimilacije oz. prilikovanja: *reku* (2x), *posebi* - prečrtano

Ostale neknjižne prvine pri voditeljici (v besedilu podčrtane):

- Vlečenje samoglasnikov (vpliv primorske narečne skupine): *deset*, *delček*, *začetek*, *poleta*, *kot*, *jo*, *so*, *bresplačno*, *lahko*, *sezoni*
- Popolna redukcija soglasnika: *zaj*, *kocentracija*
- Dodajanje polglasnika: *inə*
- Dolgi *a* namesto kratkega: *vam*, *tam*, *nas*

Prvine ljubljanskega govora pri gostji:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *vejo*, *ko*, *pogledaš*, *nismo* – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *ɱ* pred soglasniki: *u istek*, *u Bišeshofnu*, *u Sloveniji* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija *i*: *ɔpisat* (2x), *bli*, *blo*, *zlo* (2x), *uspel* – označeno z zeleno
- Delna redukcija v polglasnik: *təm* (2x), *misləm*, *kə*, *oseənsto* – označeno z roza
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *pəršli*, *pridət*, *najdət* – označeno s sivo
- Asimilacija oz. prilikovanja: *doživu* – prečrtano

### 3.3.3. Slovenska oddaja – komercialna televizija (informativni program)

Izbrana je bila oddaja *24ur*<sup>103</sup> (POP TV), in sicer ne gre za celoten pogovor med novinarjem Edijem Pucerjem ter gostom, ljubljanskim županom Zoranom Jankovičem, temveč za montiran posnetek (naslov posnetka *Edi Pucer »raztrga« Zorana Jankoviča v živo na 24ur*), kljub temu pa je govor obeh mogoče analizirati. Posnetek je bil objavljen oz. zmontiran 23. 11. 2011. Analizirani posnetek traja dve minuti in trideset sekund, in sicer od 00:00 do 02:30.

#### 3.3.3.1. Pravopisni zapis govora

V<sup>104</sup>: No, Zoran Jankovič pa se nam je zdaj pridružil v studiu. Dober večer, gospod Jankovič.

G<sup>105</sup>: Dober večer.

V: Zakaj ste torej prikrivali svoje premoženje?

G: Ne gre za prikrivanje ...

V: Ne, ne.

G :... premoženja. ... Formalno ...

V: Včeraj ste rekli, da je to vaša last.

G. Sa Samo malo, prosim.

V: Glejte, gospod Jankovič, vi ste bili večkrat izrecno vprašani o vašem premoženju. Tudi v naši ...

G: Ššš, ja ...

V: ... predvolilni oddaji leta dva tisoč šest in potem v več časopisih Finance, Delo, pogledjte, hm hm torek petindvajsetega oktobra dva enajst. Torej, pred manj kot mesecem dni.

G: Go govorim isto.

V: Tega niste niste zanikali. Glejte.

---

<sup>103</sup> Vir: <https://www.youtube.com/watch?v=ZzqluchBdPA>

<sup>104</sup> Voditelj Edi Pucer.

<sup>105</sup> Gost Zoran Jankovič.

G: Ne, govorim isto. Še enkrat.

V: Finance in tako dalje. Poglejte, vi ste, imate formalno v lasti to hišo.

G: Res je.

V: Formalno so vas mediji vprašali, ali ste lastnik hm oziroma katerih nepremičnin ...

G: Tako je.

V: ... ste lastnik. Vi ste rekli, lastnik sem polovice hiše, v kateri živim, in še imam parcelo v Bovcu.

G: Bovcu.

V: Torej, oprostite, če mene nekdo vpraša a in jaz mu rečem b namesto a, je to laž. Jaz sem se zlagal.

G: A lahko še jaz pojasnim ali boste kar vi?

V: No, izvolite, izvolite.

G: Najprej dajva še enkrat pogledati. Gre za družino, kjer smo se ...

V: Na vprašanje novinarjev, ki predstavljajo javnost, ste rekli, da da da te hiše nimate.

G: Oprostite, prosim še enkrat.

V: Ne, ne. Izvolite.

G: Jaz sem povedal, kaj imam in kaj uporabljam in sem še vedno za tem stojim. Zakaj nismo prepisali te hiše, je ...

V: Jaz sem formalno lastnik še ene hiše, ampak v njej živi moj sin, bi vsi to razumeli?

G: Kaj bi pa to spremenilo? Samo še to mi povejte. V čem ...

V: Ne, ne, spremenilo bi zaupanje v vas, gospod Jankovič.

G: Ne, jaz pa mislim obratno. Da je to stvar v družini in ...

V: So še kakšni takšni družinski posli je še kakšna hiša, kakšna druga nepremičnina, katere lastnik ste, pa javnost tega ne ve?



G: Hm nobenih drugih, pa še enkrat bom rekel. Starejši sin ima svoje stanovanje, ki ga je kupil ...

V: In pravite, da ste prijavili protikorupcijski komisiji?

G: Ne, da pravim. Saj vam tudi pokažem.

V: Ne, ne, v redu, v redu, saj vam verjamemo, mi mislim, jaz vam to verjamem.

G: Jaz sem jaz sem šel celo ...

V: Ne, ne. Ampak javnosti ste povedali nekaj drugega. Ali se boste javnosti zdaj opravičili?

G: Ne, ne vem, zakaj. Še enkrat bom rekel ... druga stvar ...

V: ... še v enem odnosu, in to je zdaj kot politik, ki se pač pojavljate v javnosti in ste na volitvah. Imate tudi odnos z javnostjo, ne?

G: Ampak ...

V: In tudi tu bi moral biti ta odnos najbrž odkrit, verjetno?

G: Se opravičujem, je odkrit. Ta odnos sem jaz imel že v treh volitvah. To so tretje volitve. Ta hiša je dana sinu leta dva tisoč štiri, ko je, ko se je vnuk rodil, ko smo se preselili ...

V: Ne, ne, v redu, to ste že večkrat povedali.

G: Ne, ne, ampak sem v treh volitvah bil ...

V: Javnosti, pravite, se ne boste opravičili?

G: Ne, ker ne vem, zakaj.

V: V redu. Najlepša hvala, gospod Jankovič.

G: Prosim. Srečno.

### *3.3.3.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V: No, Zoran Jankovič pa se nam je zdaj pridružil u studiju. Dobar večer, gospot Jankovič.

G: Dobar večer.

V: Zakaj ste torej prikrivali svoje premoženje?

G: Ne gre za prikrivanje ...

V: Ne, ne.

G :... premoženja. ... Formalno ...

V: mčera<sup>1</sup> ste rekli, da je to vaša last.

G. Sa Samo malo, prosim.

V: Glejte, gospot Jankovič, vi ste bili večkrat izrecno uprašani o vašem premoženju. Tudi və naši ...

G: Ššš, ja ...

V: ... predvolilni oddaji leta dva tisoč šest in potem və več časopisih Finance, Delo, poglejte o a, **torək** petindvajsetega oktobra dva enajst. Torej, pret man' **ko**t mesecem dni.

G: Go **gov**ovorim isto.

V: Tega niste niste zanikali. Glejte.

G: Ne, **gov**ovorim isto. Še enkrat.

V: Finance in tako dalje. Poglejte, vi ste, imate formalno və lasti to hišo.

G: Res je.

V: Formalno so vas mediji upražali, ali ste lastnik o oziroma katerih nepremičnin ...

G: Tako je.

V: ... ste lastnik. Vi ste rekli, lastnik sem polovice hiše, və kateri živim, in še **mam** parcelo və Boucu.

G: Boucu.

V: Torej, oprostite, če mene nekdo upraša a in jas mu rečem be namesto a, je to laš. Jas sem se zlagau.

G: A **lohk** še jas pojasnim **al** boste **ko**r vi?

V: No, izvolte, izvolte.

G: Najprej dajva še enkrat poglejaj. Gre za družino, kjer smo se ...

V: Na uprašanje novinarjev, ki pretstavljajo javnosti, ste rekli, da da da te hiše nimate.

G: Oprostite, prosem še enkrat.

V: Ne, ne. Izvolite.

G: Jas sem povedal, kaj imam in kaj uporabljam in sem še vedno za tem stojim. Zakaj nismo prepisali te hiše, je ...

V: Jas sem formalno lastnik še ene hiše, ampak v njej živi moj sin, bi msi to razumeli?

G: Kaj bi pa to spremenilo? Sam še to mi povejte. M čem ...

V: Ne, ne, spremenilo bi zaupanje v vas, gospot Jančkovič.

G: Ne, jas pa mislim obratno. Da je to stvar u družini in ...

V: So še kakšni takšni družinski posli, je še kakšna hiša, kakšna druga nepremičnina, katere lastnik ste, pa javnost tega ne ve?

G: o nobenih drugih, pa še enkrat bom reku. Starejši sin ma svoje stanovanje, ko ga je kupu ...

V: In pravite, da ste prijavili protikorupcijski komisiji?

G: Ne, da pravim. Saj vam tu pokažem.

V: Ne, ne, w redu, w redu, saj vam verjamemo, mi mislim, jas vam to verjamem.

G: Jas sem jas sem še celo

V: Ne, ne. Ampak javnosti ste povedali nekaj drugega. Ali se boste javnosti zdaj opravičili?

G: Ne, ne vem, zakaj. Še enkrat bom reku ... druga stvar ...

V: ... še v enem odnosu, in to je zdaj kot politik, ki se pač pojavljate v javnosti in ste na volitvah. S imate tudi odnos z javnostjo, ne?

G: Ampak ...

V: In tudi tu bi moral bit ta odnos najbərš otkrit, verjetno?

G: Se opravičujem, je odkrit. Ta odnos sem jas **meu** že **u** treh volitvah. To so tretje volitve. Ta hiša je dana sinu leta dva tisoč štiri, ko je, ko se je vnuk rodil, ko smo se tam<sup>106</sup> preselili ...

V: Ne, ne, w redu, to ste že večkrat povedali.

G. Ne, ne, ampak sem **u** treh volitvah biu ...

V: Jaunosti, pravite, se ne boste opravičili?

G: Ne, ker **no** vem, zakaj.

V: W redu. Najlepša hvala, gospot Jančkovič.

G: Prosem. Srečno.

### 3.3.3.3. Rezultati in analiza

V tej oddaji je bilo uporabljenih kar nekaj prvin ljubljanskega govora, še posebej pri gostu. Če primerjamo voditelja informativnih oddaj na nacionalni in komercialni televiziji, je več prvin ljubljanskega govora pri voditelju oddaje na komercialni televiziji, vendar odstopanje ni drastično. Se pa v govoru voditelja kažejo ostale neknjižne prvine, za katere predvidevamo, da so vpliv njegove narečne skupine (Primorska). Enako je bilo opaziti pri gostu, kjer je bil opazen vpliv maternega jezika (srbščina), kar se je kazalo v rahlo otrdelem *l*.<sup>107</sup> Pri obeh govorcih (voditelj in gost) smo zaznali mašila (polglasnik, ponavljanja).

Prvine ljubljanskega govora pri voditelju:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *no*, *torək*, *kot* (2x) – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *u* pred soglasniki: *u studiju* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija *i*: *mam*, *izvolte* (3x), *bit* – označeno z zeleno

Ostale neknjižne prvine (podčrtane v besedilu):

- Dolgi *a* namesto kratkega: *nam*, *zdaj*, *vas* (2x)
- Nepovezana izgovorjava predlogov z besedo (dodan polglasnik): *və* (8x), *zə*
- Vlečenje samoglasnikov (vpliv primorske narečne skupine): *potem*, *Delo*
- Popolna redukcija soglasnika: *druęga*

<sup>106</sup> Napačna raba beseda, gre za mesto premikanja (*tja*).

<sup>107</sup> Glej poglavje o soglasnikih, kjer je primerjava z makedonskim in hrvaškim (južnoslovanskim) *l*-jem.

Prvine ljubljanskega govora pri gostu:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *govorim* (2x), *Bojcu, smo, tisoč* – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *u* pred soglasniki: *u družini, u treh* (2x) – označeno z rumeno
- Popolna redukcija *i*: *al, prepisal, poglejat, ma, tut, meū, štir* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *o*: *lɔhk, sam* – označeno z zeleno
- Široka *e* in *o*, kjer bi pričakovali ožino): *gre* – označeno z rjavo
- Delna redukcija v polglasnik: *kər, prosəm* (2x), *misləm, kə, nə* – označeno z roza
- Otrditev *l* (srbski *l* – »trši): *formalnə* – označeno z modro
- Asimilacija oz. prilikovanje: *povedu, reku* (2x), *kupu* – prečrtano

Ostale neknjižne prvine (podčrtane v besedilu):

- Namesto dolgega *a*, širok *o*: *lɔhk*
- Dolgi *a* namesto kratkega: *kaj*
- Jotacija: *poglejat*
- »Trša« izgovorjava posameznih soglasnikov (vpliv maternega jezika – srbščina): *hiša, štir*

### 3.3.4. Slovenska oddaja – komercialna televizija (zabavni program)

Izbrana je bila oddaja *Vid in Pero Show*<sup>108</sup>. Oddaja je bila posneta 8. 6. 2013 na programu POP TV, objavljena pa 10. 6. 2013. Govorci so voditelja Vid Valič in Peter Poles ter gost – znani slovenski košarkar – Goran Dragić. Analizirani posnetek traja tri minute in 2 sekundi, in sicer od 00:22 do 03:24.

#### 3.3.4.1. Pravopisni zapis govora

V1<sup>109</sup>: Kako je?

G<sup>110</sup>: Evo, gre.

---

<sup>108</sup> Vir: <https://www.youtube.com/watch?v=pZlPIXfsSgU>

<sup>109</sup> Voditelj Peter Poles.

<sup>110</sup> Gost Goran Dragić.

V1: Tu si v Sloveniji.

G: Dopust, dopust.

V1: Kdaj si priletel?

G: Kdaj? Hm enaindvajsetega aprila.

V2<sup>111</sup>: Ena enaindvajset ur nazaj. Neverjetno.

V1: Ne, do do do kdaj si pa tu?

G: Ja, upam, da čimdlje, ne.

V1: Ja, jaz tudi, ja.

G: Če pridemo do finala, do konca septembra.

V2: Seveda, euro.

V1: Bravo, bravo, bravo. Eurobasket ...

V2: Eurobasket.

V1: ... je pred vrati. To.

V2: To je to.

V1: Ja.

G: To je to, ja.

V2: A se hm priprave so že v teku, šopaš s treningi vsak dan? Trikrat na dan po štirideset ur?

G: To še ne no. Hm zadnjič sem na televiziji izjavil, da da bom začel trenirati, ko sem šel k bratu no, ampak to se ni zgodilo. Tako da ...

V2: Kaj da si začel trenirati ali šel k bratu?

G: Da sem šel k bratu trenirat.

V2: Aha, tako, ok.

---

<sup>111</sup> Voditelj Vid Valič.

G: Ampak v Malaga pač osemintrideset stopinj smo bili bolj na plaži, pijačka tako ...

V1: Bolj na chill out.

G: Tako da ... Ampak če z menedžer izve, bo bo hudo.

V1: Ne bo, saj ne gleda.

V2: Midva ne bova ... Ja. Pa midva ne bova povedala. Obljubiva. No, ampak ti si ti si ti si v Španiji si treniral. Ti si v bistvu pri osemnajstih letih si zapustil svojo rodno Slovenijo, šel v Španijo trenirat ...

G: Tako, ja.

V2: ... in potem to (nerazumljivo) ... da si že od osemnajstega leta po svetu? Hm kako kako je to, mislim, kaj, kaj dogaja?

G: Ja, dogaja veliko stvari, no ...

V2: Kako to vpliva nate, ne, kako vpliva nate?

G: Ja, bilo je zelo težko ne hm. Odšel sem, ko sem imel osemnajst let, hm podpisal sem v Španiji. Hm. Prvo leto je bilo zelo težko, nisem veliko igral hm, brez staršev, brata ... Tako da hm ... Ko sem ... Imel sem kar dosti kriznih trenutkov, tudi jokal sem ... Tako da ... in je bilo kar težko, no ...

V2: Samo malo, samo malo ... Samo ne tako jokal, kot ...?

G: Ne, prav jokal res.

V2: Ampak tako kot dedec jokal?

G: Kot dedec, ja. To, to.

V2: Ja, ja, ok, ok, saj sem vedel.

V1: Zakaj? Vi ste zelo povezana družina, ne, tudi brat basketira?

G: Ja, smo, ja, zelo, ja.

V1: Foter tvoj itak skoz nekaj na koš meče.

G: Ja, foter levo, desno, tako malo.

V2: Saj vidva s fotrom se poznata?

V1: Ja, s fotrom se večkrat v jaccuzziu skupaj preživiva kakšno urco in je povedal tudi kakšno, eno zanimivo anekdoto. Kaj je bilo? V Španijo ti je pripeljal eno zelo zanimivo darilo.

G: Joj, to raje ne bi, no.

V1: Povej.

V2: Ma daj, daj.

V1: Ja, naj pove, naj pove, naj pove.

G: Ja, bilo, ja ... Igral sem v Španiji in me je hotel presenetiti, prišel hm k meni z avtom, hm bil sem res zelo vesel, ko so prišli, ampak na koncu, ko je prišel, je rekel, imam eno darilo zate, odprl prtljažnik in pečen prasec notri.

V1: Evo, tako se poskrbi za svojega sina v daljni tujini. Tako se poskrbi.

V2: To je to.

G: Seveda, moje vprašanje je takoj bilo, kaj, kje si ga tu kupil v Španiji. Je rekel, ne, ne. V Ljubljani sem ga spekel pa sem ga pripeljal.

V1: Tako, po naše.

G: Po naše.

V1: To je to, perfektno.

V2: Pa je prišel cel do do Španije ...?

G: Ja, malo so ga muhe, no.

V2: Malo so ga muhce ...

V1: Muhice.

G: A veš, vsakič, ko so se ustavili, malo odprli prtljažnik, malo pojedli ...

V2: Ja, saj to je to.



G: Na koncu je samo glava prišla, no. Tako da.

V1: Ja, super, evo, dragi gledalci, čez nekaj trenutkov bo nekdo iz občinstva dobil možnost, da z Goranom Dragićem meče na koš, kaj pa to vmes se bomo seveda še veliko pogovorili, ampak čas je za oglase, ne?

V2: Ja, ja, pripravite se občinstvo, takoj smo naprej.

### *3.3.4.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V1: Kak je?

G: εvə, gre.

V1: Tu si u Sloveniji.

G: Dopust, dopust.

V1: Kdaj s pərletu?

G: Kdaj? ə enaindvejsdga aprila.

V2: ena enandvejsget ur nazaj. Neverjetno.

V1: Ne, do do do kdaj s pa tu?

G: Ja, upam, da čimdəl, ne.

V1: Ja, jas tut, ja.

G: Če prijemo do finala, do konca septembra.

V2: Seveda, eürə.

V1: Bravə, bravə, bravə. Eürəbasket ...

V2: Eürəbasket.

V1: ... je pred wrati. To.

V2: To je to.

V1: Ja.

G: To je to, ja.

V2: A se opravde so že u teku, šopaš s treningi vsak dan? Trikrat na dan po štoredeset ur?

G: To še ne no. o zadnjič sem na televiziji izjav, da da bom začel trenirat, ko sem šel g bratu no, ampak to se ni zgodil. Tko da ...

V2: Ka da si začel trenirat al šel g bratu?

G: Da sem šel g bratu trenirat.

V2: Aha, tko, okej.

G: Ampak u Malaga pač osentrijaset stopin' sm bli bol na plaži, pijačka tko ...

V1: Bol na čil aūt.

G: Tko da ... Ampak če z menedžer zve, bo bo hudo.

V1: Ne bo, se j ne gleda.

V2: Midva nauva ... Ja. Pa midva nauva povedala. oblubva. No, ampak ti si ti si ti si u Španiji si trenir. Ti si u bistvu o osennajstih letih si zapust svojo rodno Slovenijo, šel u Španijo trenirat ...

G: Tko, ja.

V2: ... in potem to (nerazumljivo) ... si že od osennajzega leta po svetu? o kako kako je to, mislem, k eva, eva dogaja?

G: Ja, dogaja velik stvari, no ...

V2: Kako to upliva nate, ne, kako upliva nate?

G: Ja, blo je zlo teško ne o. otseu sem, ko sem meu osemnajst let, o potpisem sem va Španiji. o. Prvo leto je blo zlo teško, nisem velik igrau o, bres staršeu, brata ... Tko da o ... Ko sem ... Imeu sem ker dost kriznih trenutkou, tut joku sem ... Tko da ... in je blo ker teško, no ...

V2: Sam mau sam mau ... Sam ne tko joku, ket ...?

G. Ne, prau joku res.

V2: Ampak tko ko dee joku?

G: Ko **dee**, ja. To, to.

V2: Ja, ja, okej, okej, saj sem vedel.

V1: Zakaj? Vi ste **zlo** povezana družina, ne, **tut** brat basketira?

G: Ja, smol, ja, **zlo**, ja.

V1: Foter tvoj itak skos **neki** na koš meče.

G: Ja, foter levol, desnol, **tko mal**.

V2: Saj vidva s fotrml se poznata?

V1: Ja, s fotrml se večkrat u džakuziju skupaj preživima<sup>112</sup> kakšno ur in je povedu **tut** kako, eno **zanimivo** anegdoto. Kaj je **blo**? M Španijo ti je **perpelu** eno **zlo** zanimivo darilo.

G: Joj, to **raj** ne bi, nol.

V1: Povej.

V2: Ma daj, daj.

V1: Ja, naj pove, naj pove, naj pove.

G: Ja, **blo**, ja ... Igra u sem u Španiji in me je hotu presenetot, peršu o h **men** z avtom, o biu sem res **zlo** veseu, **ko** so peršli, ampak na konc, **ko** je perše, je reke, **mam** eno darilo zate, otparu **perlažnik** in spečen prasoc noter.

V1: evol, tako se poskerbi za svo **jega** sina v daljni tujini. Tako se poskerbi.

V2: To je to.

G: Seveda, moje uprašanje je takoj **blo**, kaj, kje si ga **te** kupu M Španiji. Je reku, ne, ne. **U** Ljubljani sem ga spek u pa sem ga **perpelu**.

V1: Tako, po **naše**.

G: Po **naše**.

V1. To je to, perfekton.

---

<sup>112</sup> Oblikoslovna značilnost – mešanje končnic dvojine (-va) in množine (-ma), knjižno bi bilo *preživiva*.

V2: Pa je pəršu ceu do do Španije ...?

G: Ja, ma| so ga muħe, nɔ.

V2: Ma| so ga muħe ...

V1: Muhice.

G: A veš, msakič, ko so se mstavəl, mal otpərəl pərtlažnik, ma| pojedəl ...

V2: Ja, saj to je to.

G: Na kɔnc je sam glava pəršla, nɔ. Tko da.

V1: Ja, super, evo, dragi gleduaci, čes nekaj trenutku bo nekdo iz opčinstva dobiu možnost, da z Goranom Dragičem meše<sup>113</sup> na koš, kaj pa to umes se bom seveda še veliko pogovorili, ampak čas je za oglase, ne?

V2: Ja, ja, pərpaupt se opčinstvo, takoj smo naprej.

### 3.3.4.3. Rezultati in analiza

Pri vseh treh govorcih smo opazili precej prvin ljubljanskega krajevnega govora. Razlog je seveda sproščenost oddaje in želja po biti blizu publiki, kar pa kljub vsemu ne opravičuje tolikšnega vnosa neknižnih prvin. Upoštevati je treba tudi to, da gost ni profesionalen govorec – je športnik – kar pomeni, da skrb za jezik ni na prvem mestu, poleg tega smo opazili vpliv maternega jezika (srbščina), in sicer je bil *l* ponekod »trši«<sup>114</sup>. Pojavljala so se tudi mašila (polglasnik, zastoji, ponavljanja), poleg tega smo pri voditelju 1 opazili še pokrajinske glasovne prvine (opazi se, da prihaja iz štajerske narečne skupine), kar se je kazalo pri pretiranem ožanju *o*-jev ter daljšanju *a*-jev. V primerjavi z ostalimi analiziranimi slovenskimi oddajami se torej v tej oddaji pojavi največ prvin ljubljanskega govora, ne le pri gostih, temveč tudi pri voditeljih, torej jezikovno podkovanih govorcih. Tako lahko zaključimo, da je imela ljubljanščina največji vpliv v zabavni oddaji, in sicer na komercialni televiziji, kar je bilo pričakovano.

Prvine ljubljanskega govora pri voditelju 1:

<sup>113</sup> Hiter govor, zato sklepamo, da ta napaka ne sodi na nobeno jezikoslovno raven (*meče*).

<sup>114</sup> Podobno kot pri gostu KTP informativna.

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *do*, *koš*, *kako*, *eno*, *zanimivo*, *anegdoto*, *svojeġa*, *po*, *trenutkoŭ*, *općinstva*, *bomo* – označeno z rdečo
- Popolna redukcija *i*: *s* (2x), *tut* (3x), *blo*, *prežvima* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *o*: *kak* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *e*: *zlo* (2x) – označeno z zeleno
- Delna redukcija v polglasnik: *sevada* – označeno z roza
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *pərletu*, *pərpelū*, *perfektən* – označeno s sivo
- Asimilacija oz. prilikovanje: *pərletu*, *neki*, *povedu*, *pərpelū* – prečrtano

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Dolgi *a* namesto kratkega (vpliv štajerske narečne skupine): *kak*, *brat*, *skupaj*, *čas*
- Širok *e* namesto kratkega *a*: *sej*
- Popolna redukcija soglasnika: *bol*

Prvine ljubljanskega govora pri voditelju 2:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *općinstvo* – označeno z rdečo
- Popolna redukcija *i*: *enandvejsset*, *trenirat*, *al*, *oblubva*, *pərpəuṭe* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *o*: *sam* (3x), *mau* (3x). – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *a*: *tko* (3x) – označeno z zeleno
- Delna redukcija v polglasnik: *misləm*, *kət*, *kə*, *pəršu* – označeno z roza
- Otrditev *l*: *oblubva* – označeno z modro
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *pərpəve*, *štərdeset*, *pər*, *osənnajstih*, *osənnajzdga* – označeno s sivo
- Asimilacija oz. prilikovanje: *šoŭ*, *nauva* (2x), *treniru*, *zapustu*, *osənnajstih*, *osənnajzdga*, *kva* (2x), *joku* (2x), *dec*, *vedu*, *pəršu*, *pərpəuṭe*, *mau* (3x). – prečrtano

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Širok *e* namesto *a*: *enandvejsset*
- Nepovezana izgovorjava predlogov z besedo (dodan polglasnik): *sə*
- Popolna redukcija soglasnika: *ka*

Prvine ljubljanskega govora pri gostu:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *smo*, *po* – označeno z rdečo
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *ɥ* pred soglasniki: *u Malaga*, *u Španiji*, *u Ljubljani* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija *i*: *trenirat*, *bli*, *zve*, *blo* (5x), *tut*, *meu*, *dost*, *mam*, *men* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *o*: *zgodil*, *velik* (2x), *mal* (4x), *sam* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *e*: *enaindvajsdga*, *zlo* (4x), *raj* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *a*: *tko* (7x) – označeno z zeleno
- Popolna redukcija *u*: *konc* (2x) – označeno z zeleno
- Delna redukcija *v* polglasnik: *osəntrijeset*, *kə* (7x), *sən* (2x), *kər* (2x), *igrəu* (2x) – označeno z roza
- Otrditev *l*: *leto*, *let*, *glava*, *prtlačnik* (2x) – označeno z modro
- Kadar je nenaglašeni samoglasnik ob zvočniku, se polglasnik po delni redukciji vrine med nezvočnik in zvočnik (če je ta na koncu besede ali pa mu sledi soglasnik): *čimdal*, *presenetat*, *otpəru*, *pəršli*, *pəršo*, *pəršu*, *pərpelu*, *pəršla*, *pojedəl*, *ɥstavəl*, *ɥtpərəl* – označeno s sivo
- Asimilacija oz. prilikovanje: *enaindvajsdga*, *izjavu*, *šu*, *šoɥ*, *potpisu*, *joku*, *dec*, *tlɛ*, *kupu*, *reku*, *speku*, *reko*, *hɔtu*, *otpəru*, *pəršo*, *pəršu*, *pərpelu* – prečrtano

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Jotacija: *prijemə*, *osəntrijeset*
- Popolna redukcija soglasnika: *bol*
- Nepovezana izgovorjava predlogov z besedo (dodan polglasnik): *və*
- Širok *e* namesto *a*: *enaindvajsdga*

### 3.3.5. Makedonska oddaja – nacionalna televizija (informativni program)

Izbrana je bila informativna oddaja *Dnevnik – Gostin vo dnevnik e ministerot za zdravstvo*.<sup>115</sup> Oddaja je bila posneta 4. 4. 2016 (prav tako objavljena) na programu MRT 2<sup>116</sup>. Govorca sta

115

Vir:

[http://play.mrt.com.mk/play/74943/e?options%5Bcurrent\\_component\\_instance%5D=video\\_list&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Btitle%5D=%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bvideo\\_slug%5D=75417%2F&options%5](http://play.mrt.com.mk/play/74943/e?options%5Bcurrent_component_instance%5D=video_list&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Btitle%5D=%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Bvideo_slug%5D=75417%2F&options%5)

voditelj in gost, minister za zdravstvo, Nikola Todorov. Analizirani posnetek traja tri minute in 16 sekund, in sicer od 00:25 do 03:41.

### *3.3.5.1. Pravopisni zapis govora*

В<sup>117</sup>: Гостин во дневникот два, министерот Никола Тодоров, добродојдовте.

Г<sup>118</sup>: Добро ве најдов. Добровечер.

В: Министере, во собранието на дневен ред чека интерпелација за вашата работа, во ресорот што ја поднесоа пратениците на СДСМ. Ве повикуваат на одговор спроти како што велат лошите состојби во оваа област. Како е сега да се работи во ваква околност кога над глава ви виси интерпелација? Кои се вашите аргументи?

Г: Вака, прво сакам да истакнам дека интерпелацијата е едно демократско право или можноста која што ја користи опозицијата и тоа е легитимно и не е спорно. Но, од друга страна мислам дека не ми виси над глава хм хм нешто што треба да се бранам. Напротив хм, јас сметам дека тоа е можност хм да се соочат аргументите, да се соочат фактите, да видиме што е направено, што не е направено, што требало да биде направено, а не е направено, што порано не било направено, сега е направено, која била состојбата претходно, каква е сега хм и така натаму. Но, многу често хм во здравството или во здравствениот сектор се користат општи фрази кои сакаат некого да се нападне. Од типот на хаос, несреденост, недостасува материјал, стара е опремата, незадоволство на пациентите и така натаму. Многу ретко се говори за за деталите. Јас очекувам да збориме и за деталите. На пример, да зборуваме за тоа дали претходно имаше државна кардиохирургија, дали имаше претходно детска кардиохирургија, дали и колку имаше хм компјутерски томографии во Република Македонија пред десет години. Имаше една, сега има дванаесет. Да зборуваме за тоа колку магнетна, а апарати за магнетна резонанца имаше. Така да очекувам да хм збориме со факти и аргументи хм за тоа што било, како е сега, дали треба нешто да се промени, што треба да се промени, на кој начин тоа да се промени.

---

[Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bposition%5D=8&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bpage%5D=1](#)

<sup>116</sup> Makedonska radiotelevizija, drugi program.

<sup>117</sup> Voditelj (v makedonščini voditel – водител)

<sup>118</sup> Gost (v makedonščini gostin – гостин)

V: Добро, јас читајќи ја интерпелацијата на СДСМ гледам дека речиси нема сегмент каде што немаат забелешки, еве и вие имате ваши аргументи, но веројатно некаде хм можеби имаат хм право за некои работи, буквално за ништо не се во право?

G: Хм во право се за некои работи. Од аспект на тоа дека има проблеми во здравството. Да, за тоа се во право. Но, секако треба да се хм потенцира дека хм нема здравствен систем кој што е ослободен од проблеми и каде што сите проблеми се решени затоа што проблеми во здравството имало, има и ќе има и не само во Македонија, туку и во цела Европа, би рекол и во и во светот. Не знам, во овој момент или во изминатиот хм период имаше штрајкови во здравството во Велика Британија, во Канада и така натаму. Дали тоа значи дека во Велика Британија здравствениот систем не чини или во Канада здравствениот систем не е добар? И едниот и другиот здравствени системи се здра едни од најдобро рангираните здравствени системи во Европа или во во светот. Но, сепак и таму има проблем и таму има штрајк и таму има незадоволство. Прашањето е каков е пристапот на решавање на тие проблеми. Секој министер се соочува со хм дневни проблеми или со проблеми во неговиот здравствен систем и прашање на пристап е дали министерот ги решава тие проблеми или ги става под тепих.

#### 3.3.5.1.1. Transkripcija v latinici

V: Gostin vo dnevnikot dva, ministerot Nikola Todorov, dobrodojdovte.

G: Dobro ve najdov. Dobrovečer.

V: Ministere, vo sobranieto na dneven red čeka interpelacija za vašata rabota, vo resorot što ja podnesoa pratenicite na SDSM. Ve povikuvaat na odgovor, sproti kako što velat lošite sostojbi vo ova oblast. Kako e sega da se raboti vo vakva okolnost koga nad glava vi visi interpelacija? Koi se vašite argumenti?

G: Vaka, prvo sakam da istaknam deka interpelacijata e edno demokratsko pravo ili možnosta koja što ja koristi opozicijata i toa e legitimno i ne e sporno. No, od druga strana mislam deka ne mi visi nad glava hm hm nešto što treba da se branam. Naprotiv hm, jas smetam deka toa e možnost hm da se soočat argumentite, da se soočat faktite, da vidime što e napraveno, što ne e napraveno, što trebalo da bide napraveno, a ne e napraveno, što porano ne bilo napraveno, sega e napraveno, koja bila sostojbata prethodno, kakva e sega hm i taka natamu. No, mnogu često hm vo zdravstvoto ili vo zdravstveniot sektor se koristat opšti frazi koi sakaat nekogo da



se napadne. Od tipot na haos, nesredenost, nedostasuva material, stara e opremata, nezadovolstvo na pacientite i taka natamu. Mnogu retko se govori za za detalite. Jas očekuvam da zborime i za detalite. Na primer, da zboruvame za toa dali prethodno imaše državna kardiohirurgija, dali imaše prethodno detska kardiohirurgija, dali i kolku imaše hm kompjuterski tomografii vo Republika Makedonija pred deset godini, Imaše edna, sega ima dvanaeset. Da zboruvame za toa kolku magnetna, a aparati za magnetna rezonanca imaše. Taka da očekuvam da hm zborime so fakti i argumenti hm za toa što bilo, kako e sega, dali treba nešto da se promeni, što treba da se promeni, na koj način toa da se promeni.

V: Dobro, jas čitajkji ja interpelacijata na SDSM gledam deka rečisi nema segment kade što nemaat zabeleški, eve i vie imate vaši argumenti, no verojatno nekade hm možebi imaat hm pravo za nekoi raboti, bukvalno za ništo ne se vo pravo?

G: Hm vo pravo se za nekoi raboti. Od aspekt na toa deka ima problemi vo zdravstvoto. Da, za toa se vo pravo. No, sekako treba da se hm potencira deka hm nema zdravstven sistem koj što e osloboden od problemi i kade što site problemi se rešeni zatoa što problemi vo zdravstvoto imalo, ima i kje ima i ne samo vo Makedonija, tuku i vo cela Evropa, bi rekol i vo i vo svetot. Ne znam, vo ovoj moment ili vo izminatit hm period imaše štrajkovi vo zdravstvoto vo Velika Britanija, vo Kanada i taka natamu. Dali toa znači deka vo Velika Britanija zdravstveniot sistem ne čini ili vo Kanada zdravstveniot sistem ne e dobar? I edniot i drugiot zdravstveni sistemi se zdra edni od najdobro rangiranite zdravstveni sistemi vo Evropa ili vo vo svetot. No, sepak i tamu ima problem i tamu ima štrajk i tamu ima nazadovolstvo. Prašanjeto e kakov e pristapot na rešavanje na tie problemi. Sekoj minister se soočuva so hm dnevni problemi ili so problemi vo negoviot zdravstven sistem i prašanje na pristap e dali ministerot gi rešava tie problemi ili gi stava pod tepih.

### *3.3.5.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V: Gostin vo dnevnikot dva, ministerot Nikola Todorof, dobrodojdofte.

G: Dobro ve naj dof. Dobrovéčer.

V: Ministere, vo sobranijeto na dneven red čeka interpelacija za vašata rabota, vo resorot što ja podnesoa pratenicite na sə də sə mə. Ve povikuvaaat na odgovor, sproti kako što velat lošite sostojbi vo ova oblast. Kako e sega da se raboti vo vakva okolnost koga nad glava vi visi interpelacija? Koji se vašite argumenti?

G: Vaka, p̄rvo saam da istaknam deka interpelacijata e edno demokratsko pravo ili moznosta koja što ja koristi opozicijata i toa e legitimno i ne e sporno. No, od druga strana mislam deka ne mi visi nad glava a a nešto što treba da se branam. Naprotif a, jas smetam deka toa e moznost a da se soocat argumentite, da se soocat faktite, da vidime što e napraveno, što ne e napraveno, što trebalo da bide napraveno, a ne e napraveno, što porano ne bilo napraveno, sega e napraveno, koja bila sastojbata prethodno, kakva e sega a i taka natamu. No, mnogu često a vo zdravoto ili vo zdravstvenijot sektor se koristat opšti frazi koji sakaa nekoo da se napadne. Ot tipot na haos, nesredenost, nedostasuva materijal, stara e opremata, nezadovolstvo na pacientite i taka natamu. Mnogu retko se govori za za detaljite. Jas očekuvam da zborime i za detaljite. Na primer, da zboruvame za toa dali prethodno imaše državna kardiohirurgija, dali imaše prethodno detska kardiohirurgija, dali i kolku imaše a kompjuterski tomografiji vo Republika Makedonija pred deset godini, imaše edna, sega ima dvanaeset. Da zboruvame za toa kolku magnetna, a aparati za magnetna rezonanca imaše. Taka da očekuvam da a zborime so fakti i argumenti a za toa što bilo, kako e sega, dali treba nešto da se promeni, što treba da se promeni, na koj način toa da se promeni.

V: Doro, jas čitajkji ja interpelacijata na sa da sa me gleam deka rečisi nema segment kade što nemaat zabeleški, eve i vi imate vaši argumenti, no verojatno nekade a možebi imaat a pravo za nekoji raboti, bukvalno za ništo ne se vo pravo?

G: a to pravo se za nekoji raboti. Ot aspekt na toa deka ima problemi vo zdravoto. Da, za toa se vo pravo. No, sekako treba da se a potencira deka a nema zdravstven sistem koj što e osloboden ot problemi i kade što site problemi se rešeni zato što problemi vo zdravoto imalo, ima i kje ima i ne samo vo Makedonija, tuku i vo cela Evropa, bi rekol i vo i vo svetot. Ne znam, vovoj moment ili vo izminatijot a perijot imaše štrajkovi vo zdravoto vo Velika Britanija, vo Kanada i taka natamu. Dali toa znači deka vo Velika Britanija zdravstvenijot sistem ne čini ili vo Kanada zdravstvenijot sistem ne e dobar? I ednijot i drugijot zdravstveni sistemi se zdravni ot najdobro rangirane zdravstveni sistemi vo Evropa ili vo vo svetot. No, sepak i tamu ima problem i tamu ima štrajk i tamu ima nazadovolstvo. Prašenjeto e kakof e pristapot na rešavanje na tije probjlemi. Sekoj minister se soočuva so a dnevni problemi ili so problemi vo negovijot zdravstven sistem i prašanje na pristap e dali ministerot gi rešava tije problemi ili gi stava pot tepih.

### 3.3.5.3. Rezultati in analiza

Pri analizi obeh govorcev smo naleteli na nekaj prvin skopskega govora, in sicer dosti več pri gostu kot pri voditelju. Opazili smo predvsem težave pri naglasu, kar pomeni, da je bil naglas bodisi na četrtem (t. i. politični naglas) bodisi na drugem zlogu, ter v izgubi intervokalnega *v*, včasih tudi katerih drugih glasov, tako samoglasnikov kot tudi soglasnikov. Pri obeh voditeljih se pojavljajo mašila (polglasnik, zastoj, ponavljanja).

Vpliv prvin skopskega govora pri voditelju:

- Popolna redukcija samoglasnikov: *vi, ova* – označeno z zeleno
- Popolna redukcija soglasnikov: *doro, gleam* – označeno z rumeno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *resorot, dneven, povikuvaaat, vo* – označeno z rdečo

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Izgovor *e* namesto *a*: *čitejkji*

Vpliv prvin skopskega govora pri gostu:

- V vzglasju pojava *f* v izgovoru namesto *v*: *fo* – prečrtano
- Izguba intervokalnega *v*: *zdrastvoto* (4x), *zdrástvenijot* (3x), *nezadoolstvo, zdrastven* (2x), *zdrastveni* (2x) – označeno z roza
- Izguba intervokalnih soglasnikov: *saam, nekoo* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija soglasnikov: *trea, promen* – označeno z rumeno
- Mehkejši *l*: *trebalo, bilo, detalite* (2x) – označeno z modro
- Popolna redukcija samoglasnikov: *zato, vovoj* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *ne, sakaa, imaše, toa* (2x), *e, imalo, vo, ednijot, edni* – označeno z rdečo
- Naglasno mesto na drugem zlogu: *dobrovéčer, soócat* (2x), *na prímer*<sup>119</sup> – označeno s sivo
- Naglasno mesto na četrtem zlogu: *interpelácijata, démokratsko, zdrástvenijot, rangíranite* – označeno z rjavo

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

---

<sup>119</sup> Naglasni sklop skupaj s predlogom (zato bi moral biti naglašen *a*).

- Temen izgovor naglašenega *a*: *prašanje*
- Izgovor *e* namesto *a*: *prašenjeto*

### 3.3.6. Makedonska oddaja – nacionalna televizija (zabavni program)

Izbrana je bila oddaja *Звон (Zvon)*<sup>120</sup>, katere gost je pevec Darko Miladinoski. Gre za otroško oddajo, ki je bila objavljena 12. 5. 2009 na MTV<sup>121</sup>. Govorca sta so voditeljica in gost, pevec, Darko Miladinoski. Analizirani posnetek traja tri minute in 6 sekund, in sicer od 00:02 do 03:08.

#### 3.3.6.1. Pravopisni zapis govora

B<sup>122</sup>: Хм здраво и за тебе.

Г<sup>123</sup>: Здраво. Најнапред ви благодарам за поканата во вашата прекрасна емисија. За прв пат сум овде во македонската телевизија.

B: Но, не и последен пат.

Г: Се надевам дека нема да биде последен.

B: Како патуваш од Кичево најпрво?

Г: Па околу патувањето нема што да кажам, значи...

B: Малку дождливо?

Г: Дождливо, дождливо, немаш немаше и некои компликации во сообраќајот така да стигнавме безбедно и точно на време.

B: Хм поводот за твоето гостување се твоите две нови песни, малку за нив; кои ги работеше?

Г: Хм околу новите песни, значи хм имам снимено две нови песни хм *На поминување* и *Моја си моја*, авторско дело се на Љупчо Василев. Хм Љупчо Василев го напиша текстот, аранжманот е на Дејан Момировски, хм музиката е на... ја направи Тони

<sup>120</sup> Vir: [https://www.youtube.com/watch?v=EC95SU\\_lkQQ](https://www.youtube.com/watch?v=EC95SU_lkQQ)

<sup>121</sup> Makedonska televizija.

<sup>122</sup> Voditeljica.

<sup>123</sup> Gost Darko Miladinoski.

Биоритам, песните се снимени во исто студио кај Дејан Момировски во Скопје, песните се во брз поп ритам и се надевам дека ќе бидат добро прифатени од ...

В: Една од нив ќе слушнеме и подоцна.

Г: Да.

В: Хм немаш настапувано досега на фестивали, така? Ова година ќе настапуваш на ни спомена, но еве ти кажи.

Г: Да, ова година за прв пат значи ќе дебитирам на Охридскиот фестивал. Песната е во подготовки. Ќе биде исто така тонско дело на Антонио Ивановски од Биоритам. Од прилика значи, би кажал, еве за прв пат би кажал дека спремаме ...

В: Ексклузивно.

Г: Спремаме сентиш, значи малку различен стил, значи не е како до сега што имаат слушнато. Значи, барем оние, кои знаат за мене, имаат слушнато нешто од мене.

В: Малку поразлично?

Г: Поразлично, се надевам дека ќе биде добро.

В: Дали можеби хм се планира спот за некоја твоја песна?

Г: Да, значи, во иднина, после охридскиот фестивал, планирам да снимам спот за една од новите нумери. Значи, околу тоа не би кажал ништо заради хм што не е конкретизирано, значи не е тоа договорено. Сега сме стационирани и лоцирани кон, значи, охридскиот фестивал, кон промовирање на двете нумери и така да во иднина, значи планираме да снимиме и спот.

В: Ова емисија е сепак со (nerazumljivo) едукативен хм карактер. Каков ученик беше ти? Да навратиме малку. Наназад.

Г: Хм во основно училиште или во средно?

В: Кога сакаш. Кој ти е поомилен период од животот? Обично викаат среднешколските години се најубави, дали важеше правило ова правило и за тебе?

Г: Да, значи средно средно училиште завршив во Охрид. Средно туристичко училиште. Имам имам многу спомени. Не не знам дали имаме доволно време да ви раскажувам.

### 3.3.6.1.1. Transkripcija v latinici

V: Hm zdravo i za tebe.

G: Zdravo. Najnapred vi blagodaram za pokanata vo vašata prekrasna emisija. Za prv pat sum ovde vo makedonskata televizija.

V: No, ne i posleden pat.

G: Se nadevam deka nema da bide posleden.

V: Kako patuvaš od Kičevo najprvo?

G: Pa okolu patovanjeto nema što da kažam, znači...

V: Malku doždливо?

G: Doždливо, doždливо, nemaš nemaše i neкои komplikacii vo soobrakjajot taka da stignavme bezbedno in točno na vreme.

V: Hm povodot za tvoeto gostuvanje se tvoite dve novi pesni, malku za niv; koi gi raboteše?

G: Hm okolu novite pesni, znači hm imam snimeno dve novi pesni hm *Na pominuvanje* i *Moja si moja*, avtorsko delo se na Ljupčo Vasilev. Hm Ljupčo Vasilev go napiša tekstot, aranžmanot e na Dejan Momirovski, hm muzikata e na ja napravi Toni Bioritam, pesnite se snimeni vo isto studio kaj Dejan Momirovski vo Skopje, pesnite se vo brz pop ritam i se nadevam deka kje bidat dobro prifateni od...

V: Edna od niv kje slušname i podocna.

G: Da.

V: Hm nemaš nastapuvano dosega na festivali, taka? Ova godina kje nastapuvaš na ni spomena, no eve ti kaži.

G: Da, ova godina za prv pat znači kje debitiram na Ohridskiot festival. Pesnata e vo podgotovki. Kje bide isto tonsko delo na Antonio Ivanovski od Bioritam. Od prilika znači, bi kažal, eve za prv pat bi kažal deka spremame...

V: Ekskluzivno.

G: Spremame sentiš, znači malku različen stil, znači ne e kako do sega što imaat slušnato. Znači, barem onie, koi znaat za mene, imaat slušnato nešto od mene.

V: Malku porazlično?

G: Porazlično, se nadevam deka kje bide dobro.

V: Dali možebi hm se planira spot za nekoja tvoja pesna?

G: Da, znači, vo idnina, posle ohridskiot festival, planiram da snimam spot za edna od novite numeri. Znači, okolu toa ne bi kažal ništo zaradi hm što ne e konkretizirano, znači ne e toa dogovoreno. Sega sme stacionirani i locirani kon, znači, ohridskiot festival, kon promoviranje na dvete numeri i taka da vo idnina, znači planirame da snimime i spot.

V: Ova emisija e sepak so (nerazumljivo) edukativen hm karakter. Kakov učenik beše ti? Da navratime malku. Nanazad.

G: Hm vo osnovno učilište ili vo sredno?

V: Koga sakaš. Koj ti e poomilen period od životot? Obično vikat sredneškolskite godini se najubavi, dali važeše pravilo ova pravilo i za tebe?

G: Da, znači sredno sredno učilište završiv vo Ohrid. Sredno turističko učilište. Imam imam mnogu spomeni. Ne ne znam dali imame dovolno vreme da vi raskažuvam.

### *3.3.6.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V: ə zdravo i za tebe.

G: Zdravo. Najnapred vi blagodāram za pokanata vo vašata prekrasna emisija. Za pərf pat sum ovde vo makedonskata televizija.

V: No, ne i posleden pat.

G: Se nadevam deka nema da bide posleden.

V: Kako patuvaš ot Kičevo najpərvo?

G: Pa okolu patuvanjetto nema šo da kažam, znači...

V: Malku dožljivo?

G: Doždливо, doždливо, nemaš nemaše i nekoji komplikaciji vo sobrakjajot taka da stignafme bezbedno in točno na vreme.

V: ə povodot za tvoje to gostivanje se tvožite dve novi pesnji, malku za nif; koji gi raboteše?

G: ə okolu novite pesni, znači ə imam snimeno dve novi pesnji ə *Na pominovanje* i *Moja si moja*, aftorsko delo se na Ljupčo Vasilef. ə Ljupčo Vasile go napiša tekstot, aranžmanot e na Dean Momiroski, ə muzikata e na ja napravi Toni Bijoritam, pesnite se snimeni vo isto studijo kaj Dejan Momiroski vo Skopje, pesnite se vo bərs op ritam i se nadevam deka kje bidat dobro prifateni ot...

V: Edna od niv kje slušname i podocna.

G: Da.

V: ə nemaš nastapuvano dosėga na festivali, taka? Ova godina kje nastapuvaš na ni spomena, no e ve ti kaži.

G: Da, ova godina za pərf pat znači kje debitiram na Ohritskijot festival. Pesnata e vo podgotofki. Kje bide isto tonsko delo na Antonijo Ivanovski od Bijoritam. Ot prilika znači, bi kažel, e ve za pərf pat bi kažel deka spremame...

V: Ekskluzivno.

G: Spremame sintiš, znači malku različen stil, nači ne e ko dosėga što imaat slušnato. nači, barem onije, koji znaat za mene, imaat slušnato nešto od mene.

V: Malku porazlično?

G: Porazlično, se nadevam deka kje bide dobro.

V: Dali možebi ə se planira spot za nekoja tvoja pesna?

G: Da, znači, vo idnina, posle ohritskijot festival, planiram da snimam spot za edna ot novite numeri. nači, okolu toa ne bi kažel ništo ə zaradi što ne e konkretizirano, znači ne e toa dogovoreno. Seg a sme stacionirani i locirani kon, nači, ohritskijot festival, kon promoviranje na dvete numeri i taka da vo idnina, nači planirame da snimime i spot.

V: Ova emisija e sepak so (nerazumljivo) edukativen ə karakter. Kakof ə učenik beše ti? Da navratime malko. Nanazad.



G: a vo osnovno učilište ili vo sredno?

V: Koga sakaš. Koj ti e poomilen perijod od životot? Obično vikat sredneškolskite godini se najubavi, dali važeše pravilo ova pravilo i za tebe?

G: Da, nači sredno sredno učilište završif vo Ohrid. Sredno turističko učilište. Imam imam mnogu spomeni. Ne ne znam dali imame dovolno vreme da vi raskažuvam.

### 3.3.6.3. Rezultati in analiza

Oba govorca uporabljata prvine skopskega govora, in sicer v večji meri in bolj opazno kot v informativni oddaji prav tako nacionalne televizije, še posebej se to nanaša na voditeljico, ki je govorila nerazločno, tiho, kar je oteževalo analizo (kljub temu da je posnetek nekoliko slabše kakovosti), zato na trenutke glasov nismo dobro slišali. Pri obeh so se pojavljala mašila, pri voditeljici pa, kot je že bilo torej omenjeno, nerazločen govor (tudi pasivnost), do določene mere neprofesionalnost oz. glede na naš subjektiven občutek trema, strah, čemur bi lahko botrovali mladost in neizkušenost voditeljice.

Prvine skopskega govora pri voditeljici:

- Popolna redukcija soglasnikov: *dožlivo* – označeno z rumeno
- Mehkejši *l*: *malku*, *dožlivo* – označeno z modro
- Mehčan *n* (*nj*): *pesnji* – označeno z modro
- Delna redukcija samoglasnikov: *pātuvaš*, *povadot* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *tebe*, *tvoeto*, *gostuvanje*, *slušname*, *edna*, *pak*, *eve*, *festivali*, *tvoja*, *pesna*, *važeše*, *pravilo*, *najubavi* – označeno z rdečo

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Izgovorjava *o* namesto *u*: *malko*

Prvine skopskega govora pri gostu:

- Izguba intervokalnega *v*: *Momiroski* (2x) – označeno z roza
- Popolna redukcija soglasnikov: *šo*, *Vasile*, *Dean*, *nači* (6x), *op* – označeno z rumeno
- Mehčan *n* (*nj*): *pesnji* – označeno z modro
- Popolna redukcija samoglasnikov: *sobrakjajot*, *imat* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *edna* – označeno z rdečo

- Naglasno mesto na drugem zlogu: *blagodáram, idnína* (2x), *učilište* (3x) – označeno s sivo
- Naglasno mesto na četrtem zlogu: *múzikata* – označeno z rjavo
- Popolna redukcija več glasov: *ko* – označeno z zeleno

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- Izgovor *e* namesto *a*: *kažel* (2x)

### 3.3.7. Makedonska oddaja – komercialna televizija (informativni program)

Izbrana je bila oddaja *24 Analiza*<sup>124</sup>. Oddaja je bila objavljena na spletu 22. 12. 2015, sicer pa predvajana na programu 24 Vesti. Gosta v oddaji sta univerzitetni profesor in arhitekt (tudi kolumnist) Miroslav Grčev ter kolumnist Sotir Kostov. Govorca, ki smo ju analizirali, sta voditelj in gost Miroslav Grčev. Analizirani posnetek traja dve minuti in 59 sekund, in sicer od 00:23 do 01:06 ter od 01:41 do 03:57.

#### 3.3.7.1. Pravopisni zapis govora

B<sup>125</sup>: Добровечер во уште едно издание на дваесет и четири Анализа, прво за ова недела. Она што е актуелно во моментот е интерпелацијата, расправата по интерпелацијата за министерот за здравство, Никола Тодоров во македонскиот парламент, надвор се случуваа и хм протести, аферата со лични карти, фалсификувани лични карти, исто така во центарот на вниманието на македонската јавност, и практично целиот тој случај поврзан со и околу политичката криза во Македонија е доволна провокација за уште една дебата, за уште една анализа. Вечерва со моите гости, Мирослав Грчев, универзитетски професор, колумнист, архитект по едукација, добровечер.

Г<sup>126</sup>: Добровечер.

...

<sup>124</sup> Vir: <http://mkstanici.com/video/24-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%B3%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%B2-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%80-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE/>

<sup>125</sup> Voditelj.

<sup>126</sup> Gost Miroslav Grčev.

В: Хм господине Грчев, ќе започнам со вас, ќе го ќе го искористам хм моментот хм што сте архитект и ќе побарам еве една мала дигресија надвор од хм политичките збиндувања, од политичката криза. Еден ваш коментар за она што е најава за градење на двата факултети ФИНКИ, факултетот за физичка култура, барокни факултети во срцето на Скопје односно во комплексот на факултети.

Г: Па, знаете, оградата ви беше непотребна затоа што сите знаеме дека хм архитектурата конечно како ни една струка друга не хм е оставена да се развива и да постои, да гради и да мисли самата со себе односно хм преку своите дејци, преку архитектите и преку оние што ја создаваат, граѓаните, туку е политизирана, ставена во функција на еден режим хм така да не само Скопје две илјади и четиринаесетта туку и еден куп други проекти во во Скопје и околината па и овие во кампусот на Универзитетот Свети Кирил и Методиј се исклучителни акти на насилство на злоупотреба на архитектурата, злоупотреба на просторот, а во овој случај злоупотреба и на автономијата на универзитетот од страна на власта односно владеачката партија ДПМНЕ. Таа приказна за упад во универзитетскиот кампус хм за градење на барокни згради кои што владата хм ги форсира, ова барокни го кажувам под наводници затоа што тоа е хм сериозен упад на владата во нешто ш со што уставот хм експлицитно кажува дека не смее да се бави. Со градба, со урбанизам, со архитектура владата не смее да се бави.

#### 3.3.7.1.1. Transkripcija v latinici

V: Dobro večer vo ušte edno izdanie na dvaeset i četiri analiza, prvo za ova nedela. Ona što e aktuelno vo momentot e interpelacijata, raspravata po interpelacijata za ministerot za zdravstvo, Nikola Todorov vo makedonskiot parlament, nadvor se slučuvaa i hm protesti, aferata so lični karti, falsifikuvani lični karti, isto taka vo centarot na vnimanieto na makedonskata javnost, i praktično celiot toj slučaj povrzan so i okolu političkata kriza vo Makedonija e dovolna provokacija za ušte edna debata, za ušte edna analiza. Večerva so moite gosti, Miroslav Grčev, univerzitetski profesor, kolumnist, arhitekt po edukacija, dobro večer.

G: Dobro večer.

...

V: Hm gospodine Grčev, kje započnam so vas, kje go kje go iskoristam hm momentot hm što ste arhitekt i kje pobaram eve edna mala digresija nadvor od hm političkate zbindovanja, od političkata kriza. Edem vaš komentar za ona što e najava za gradenje na dvata fakulteti FINKI. Fakultetot za fizička kultura, barokni fakulteti vo srce to na Skopje odnosno vo kompleksot na fakulteti.

G: Pa. Znaete, ogradata vi beše nepotrebna zatoa što site znaeme deka hm arhitekturata konečno kako niedna struka druga ne hm e ostavena da se razviva i da postoi, da gradi i da misli samata so sebe odnosno hm preku svoje dejci, preku arhitektite i preku onie što ja sozdavaat, građjanite, tuku e politizirana, stavena vo funkcija na eden režim hm taka da ne samo Skopje dve iljadi i četrinaesetta tuku i eden kup drugi proekti vo vo Skopje i okolinata pa i ovie vo kampusot na Univerzitetot Sveti Kiril i Metodij se isključitelni akti na nasilstvo na zloupotreba na arhitekturata, zloupotreba na prostorot, a vo ovoj slučaj zloupotreba i na avtonomijata na univerzitetot od strana na vlasta odnosno vladačkata partija DPMNE. Taa prikazna za upad vo univerzitetskiot kampus hm za gradenje na barokni zgradi koi što vladata hm gi forsira, ova barokni go kažuvam pod navodnici zatoa što toa e hm seriozen upad na vladata vo nešto š so što ustavot hm eksplicitno kažuva deka ne smee da se bavi. So gradba, so urbanizam, so arhitektura vladata ne smee da se bavi.

### *3.3.7.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

V: Dobro večer vo ušte edno izdanije na dvaeset i četiri analiza, prvo za ova nedela. Ona što e aktuelno vo momentot e interpelacijata, raspravata po interpelacijata za ministerot za zdravstvo, Nikola Todoroš vo makedonskiot parlament, nadvor se slučuvaa i o protesti, aferata so lični karti, falsifikuvani lični karti, isto taka vo centarot na vnanijeto na makedonskata javnost, i praktično celijot toj slučaj povèzan so i okolu političkata kriza vo Makedonija e dovolna provokacija za ušte edna debata, za ušte edna analiza. Večerva so mojite gosti, Miroslaf Grčev, univerzitetski profesor, kolumnist, arhitekt po dukacija, dobro večer.

G: Dobro večer.

...

V: o gospodine Grčev, kje započnam so vas, kje go kje go iskoristam o momentot o što ste arhitekt i kje pobaram eve edna mala digresija nadvor ot o političkate zbindovanja, ot

političkata kriza. Eden vaš komentar za ona što e najava za gradenje na dvata fakulteti FINKI. Fakultetot za fizička kultura, barokni fakulteti vo sčrceto na Skopje odnosno vo kompleksot na fakulteti.

G: Pa. Znajete, ógradata vi beše nepotrebna zatoa što site znajeme deka a arhitekturata konečno kako nijedna struka druga ne a e ostavena da se razviva i da postoji, da gradi i da misli samata so sebe odnosno a preku svojite dejci, preku arhitektite i preku onije što ja sozdavaat, građjanite, tuku je politizirana, stavena vo funkcija na eden režim a taka da ne samo Skopje dve iljadi i četirinaesta tuku i eden kup drugi projekti vo vo Skopje i okolinata pa i ovije vo kampusot na Univerzitetot Sveti Kiril i Metodij se isključitelni akti na nasilstvo na zloupotreba na arhitekturata, zloupotreba na prostorot, a vo ovoj slučaj zloupotreba i na aftonomijata na univerzitetot ot strana na vlasta odnosno vlašćakata partija na DPMNE. a ta prikazna za upat vo univerzitetskiot kampus a za gradenje na barokni zgradi koji što vladata a gi forsira, ova barokni go kažuvam pod navodnici zatoa što toa e a serijozen upat na vladata vo nešto š so što ustavot a eksplicitno kažuva deka ne smee da se bavi. So gradba, so urbanizam, so arhitektura vlaata ne sme da se bavi.

### 3.3.7.3. Rezultati in analiza

Tudi informativna oddaja na komercialni televiziji je postregla s prvinami skopskega govora. Pri voditelju smo opazili zgolj nekaj značilnosti, tako da ni prevelikih odstopanj v primerjavi z voditeljem na nacionalni televiziji, medtem ko je gost uporabljal več skopskega dialekta, problematični so bili predvsem naglasi. Pri obeh so se pojavljaja mašila.

Prvine skopskega govora pri voditelju:

- V vzglasju v namesto f: *Todórov* – prečrtano
- Popolna redukcija samoglasnikov: *dukacija* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *četiri, falsifikuvani* – označeno z rdečo
- Naglasno mesto na drugem zlogu: *Todórov, dobrovéčer, moméntot* – označeno s sivo

Prvine skopskega govora pri gostu:

- Izguba intervokalnih soglasnikov: *vlaata* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija samoglasnikov: *ta, sme* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *vo* – označeno z rdečo
- Naglasno mesto na drugem zlogu: *dobrovéčer, onije, Metodij* – označeno s sivo

- Naglasno mesto na četrtem zlogu: *ógradata, népotrebna, grágjanite, zlóupotreba* (3x), *aftonómijata, vladéačkata* – označeno z rjavo
- Mehkejši izgovor *k (kj)*: *barokni* (2x) – označeno z modro

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtano):

- Protetični *j: je*

### 3.3.8. Makedonska oddaja – komercialna televizija (zabavni program)

Izbrana je bila oddaja *Jadi burek*<sup>127</sup>. Oddaja je bila objavljena na spletu 22. 12. 2015, sicer pa predvajana na programu SITEL 3. Govorci so voditelj Janko Ilkovski ter gosta, znana radijska voditeljja (potemtakem profesionalna govorca), Viktor Petrov Viksa in Darko Mijalkovski. Govorca, ki smo ju analizirali, sta voditelj Janko Ilkovski in gost Viktor Petrov Viksa. Analizirani posnetek traja dve minuti in 45 sekund, in sicer od 06:50 do 08:35 ter od 09:11 do 10:11.

#### 3.3.8.1. Pravopisni zapis govora

Г<sup>128</sup>: МАК фест ми е многу жал што не сум го открил порано. Оние кои биле повеќе пати, си имаат веќе направено просеки и очекувања, па во принцип хм финта на живеење. Ако...

В<sup>129</sup>: Јадење, пиеење, жени?

Г: Одличен, одличен, јадење, пиеење, одличен хм град, одличен директороф, фантастичен, плус тоа другар, не ли, јас бев во својство на, хм претставник на радио Слободна Македонија, ама не знам точно...

В: Која ти беше функција?

Г: ... што повеќе функционираше односно кај уживав повише. Но да ти кажам.

<sup>127</sup>Vir:<http://mkstanici.com/video/%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D1%81%D0%B0-%D0%B8-%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE-%D0%BC%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B1%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BA/>

<sup>128</sup> Voditelj Janko Ilkovski.

<sup>129</sup> Gost Viktor Petrov Viksa.

В: Аѓутант на директорот?

Г: Ти ка... Не, мислам дека правеа некои преноси хм имаше тим со мене кој правеше преноси од време на време и не знам ексклузивно, нешто ги (nerazumljivo) песните. Но, Јанко прв пат си поминувам фантастично добро на фестивал и сега ме збореа дека биле имало подобри изданиа, не знам што било и како било, ама тоа се туѓи некои искуства, јас последниот МАК фест мислам дека беше фантастичен.

В: Зошто?

Г: Пошто беше прв за мене и последен за МАК фест.

В: Ништо не ми кажуваш. Зошто?

Г: Па хм видов од блиску еден куп луѓе кои хм не сум ги видел одамна. Никогаш не сум се, одамна не сум се дружел со...

В: Јас на пример..

Г: ...македонскава сцена. Има некои нови деца кои што ...

В: Не знае, не знае не, многу е многу е фин, многу е културен момак и ти сте ми е досадно, јас не знам што да ве викнав, јас не знам што да ве викнав. Знаеш, јас цел живот растев со Лед Зепелин, Дип парпл и сега ме тегнат на сила на концерт на Здравко Чолиќ и доаѓам јас на Здравко Чолиќ во времето на Локиците и одиме бекстејџ. И едно време ме гледаат, вака се враќам и она Главо луда, што ти е, викам леле како сум си поминал, леле како сум си поминал, што сè видов, што виде, сè видов, јас залутав и влегов во соблекувалната на Локиците.

...

Г: Хм грешки, хм не баш.

В: Добро види...

Г: Види, не, имаше згодни грешки, пардон...

В: Дарко е, Дарко е семеен човек, он е верен, си има фамилија, ама ти си беќар вака...

Г: Види, јас искачам и влагам, искачам и влагам од хм тие состојбите.

V: Да, искачеш и...?

G: Јанко, што да ти речам... Состојбите... Брак. Хм во смисол, хм не знам како го доживуваш Дарко, не е баш таков каков што го, хм вака како што го претставуваш.

V: Дека е пристојен, фин, фин и културен?

G: Ние отсекогаш сме биле пристојни, фини и културни. Искрено, го разговаравме филмот на тема како почнавме и тука навака доаѓавме заедно и да ти кажам, не, хм ја оддадовме откаченоста во првите пет минути пошто сакавме да видиме што има на конкурсот кај што тргнавме прв пат да работиме на радио. У ствари ние ни не планиравме да работиме на радио.

V: Дарко?

G: Сакавме, бевме на конкурс, ама тоа не ни беше врвното остварување дента.

V: Вие сте пријатели од детство?

#### 3.3.8.1.1. Transkripcija v latinici

G: МАК fest mi e mnogu žal što ne sum go otkril porano. Onie koi bile povekje pati, si imaat vekje napraveno proseki i očekuvanja, pa vo princip hm finta na živeenje. Ako...

V: Јаденје, пиенје, жени?

G: Одличен, одличен, јаденје, пиенје, одличен хм град, одличен директороф, фантастичен, plus toa drugar, ne li, jas bev vo svojstvo na, hm pretstavnik na radio Slobodna Makedonija, ama ne znam točno...

V: Која ти беše функција?

G: ...Što povekje funkcioniraše odnosno kaj uživav повише. No da ti kažam.

V: Агјутант на директорот?

G: Ti ka... Ne, mislam deka pravea neкои prenosi hm imaše tim so mene koj praveše prenosi od vreme na vreme i ne znam ekskluzivno, nešto (nerazumljivo) pesnite. No, Јанко прв пат си поминувам фантастично добро на festival i sega me zborea deka bile i malo podobri izdania,



ne znam što bilo i kako bilo, ama toa se tugji nekoi iskustva, jas posledniot MAK fest mislam deka beše fantastičen.

V: Zošto?

G: Pošto beše prv za mene i posleden za MAK fest.

V: Ništo ne mi kažuvaš. Zošto?

G: Pa hm vidov od blisku eden kup lugje koi hm ne sum gi videl odamna. Nikogaš ne sum se, odamna ne sum se družel so...

V: Jas na primer...

G: ...Makedonskava scena. Ima nekoi novi deca koi što...

V: Ne znae, ne znae, ne; mnogu e mnogu e fin, mnogu e kulturen momak i ti ste mi e dosadno, jas ne znam što da ve viknav, jas ne znam što da ve viknav. Znaeš, jas cel život rastev so Led Zepelin, Dip parpl i sega me tegnat na sila na koncert na Zdravko Čolijk i doagjam jas na Zdravko Čolijk vo vremeto na Lokicite i odime bekstejdž. I edno vreme me gledaat, vaka se vrakjam i ona Glavo luda, što ti e, vikam lele kako sum si pominal, lele kako sum si pominal, što se vidov, što vide, se vidov, jas zalutav i vlegov vo soblekuvalnata na Lokicite.

...

G: Hm, greški, hm ne baš.

V: Dobro vidi...

G: Vidi, ne, imaše zgodni greški, pardon...

V: Darko e, Darko e semeen čovek, on e veren, si ima familija, ama ti si bekjar vaka...

G: Vidi, jas iskačam i vlagam, iskačam i vlagam od hm tie sostojbite.

V: Da, iskačeš i...?

G: Janko, što da ti rečam... Sostojbite... Brak. Hm vo smisol, hm ne znam kako go doživuvaš Darko, ne e baš takov kakov što go, hm vaka kako što go pretstavuvaš.

V: Deko e pristojen, fin, fin i kulturen?

G: Nie otsekogaš sme bile pristojni, fini i kulturni. Iskreno, go razgovaravme filmot na tema kako počnavme i tuka navaka doagjavme zaedno i da ti kažam, ne, hm ja oddadovme otkačenosta vo prvite pet minuti pošto sakavme da vidime što ima na konkursov kaj što trgnavme prv pat da rabotime na radio. U stvari nie ni ne planiravme da rabotime na radio.

V: Darko?

G: Sakavme, bevme na konkurs, ama toa ne ni beše vrvnato ostvaruvanje denta.

V: Vie ste prijатели od detstvo?

### *3.3.8.2. Prilagojeni fonetično-pravorečni zapis govora za potrebe raziskave*

G: MAK fest mi e mnogu žal što ne sum go otkril porano. Onije koji bile povekje pati, si imaat vekje napraveno proseki i očekuvanja, pa vo princip e finta na živeenje. Ako...

V: Jadenje, pijenje, ženi?

G: Odličan, odličan, jadenje, pijenje, odličan e grat, odličan direktorof, fantastičan, plus toa drugar, ne li, jas bef vo e svojstvo na, e pretstavnik na radijo Slobodna Makedonija, ma ne znam točno...

V: Koja ti beše funkcija?

G: ...Što povekje funkcioniraš odnosno kaj uživaf poviše<sup>130</sup>. No da ti kažam.

V: Adžutan na direktorot?

G: Ti ka... Ne, mislam deka praveja nekoji prenosi e imaše tim so mene koj praše prenosi od vreme na vreme i ne znam ekskluzivno, nešto gi (nerazumljivo) pesnite. No, Janko pørf pat si pominuem<sup>131</sup> fantastično dobro na festival i sega me zboea deka bile i malo podobri izdanija, ne znam što bilo i kako bilo, ama toa se tugji nekoji iskustva, ja poslednijot MAK fest mislam deka beše fantastičan.

V: Zošto?

G: Pošto beše pørv za mene i posleden za MAK fest.

---

<sup>130</sup> Oblikoslovna raven – sklepamo, da gre za spajanje dveh jezikov, makedonščine in srbščine, in sicer stopnjevanje s predpono (po-), kar je makedonska zadržljivost, in stopnjevanje s pripono (više), kar pripada srbščini, in tako dobimo *poviše*, pravilno bi bilo *povekje*.

<sup>131</sup> Prvine skopskega govora na oblikoslovni ravni.

V: Ništo ne mi kažueš<sup>132</sup>. Zošto?

G: Pa ə vidof od blisku eden kup lugje koji ə ne **sum** gi videl odamnō. Niko**oaš** ne sum se, odamna ne sum se družel so...

V: **Ja** na primer...

G: ...Makedonsk**aa** scena. Ima nekoji novi deca koji što...

V: Ne znaje, ne znaje, ne; mnogu e mnogu e fin, mnogu e kulturen momak i ti ste mi e dosadno, **ja** ne znam **šo a ve** viknav, **ja** ne znam **šo a ve** viknav. Znaješ, **ja** cel život rastef so Let Cepelin, Dip pərpəl i **sea** me tegnat na sila na koncert n**a** Zdrafko Čoli**č** i doagjam **ja** na Zdrafko Čoli**č** **u** vremeto na Lokicite i ideme bekstejdž. I edno vreme me gledat**l**, vaka se vrakjam i ona Glavo luda, što ti e, vikam lele kako sum si pominal, lele kako **sum** si pominal, **šo sve** vidof, **šo** vide, sve vidof, **ja** zalutaf i vlegof v**o** soblekuvalnata na Lokicite.

...

G: ə, greški, ə ne baš.

V: Dobro vidi...

G: Vidi, ne, imaše zgodni greški, pardon...

V: Darko e, Darko e semejen čovek, on<sup>133</sup> e veren, si ima familija, ama ti si bekjar vaka...

G: Vidi, jas iskačam i vlagam, iskačam i vlagam ot ə tije sostojbite.

V: Da, iskačeš i...?

G: Janko, što da ti rečam... Sostojbite... Brak. ə vo smisol, ə ne znam kako go doživuaš Darko, ne e baš takof kakof **šo** go, ə vaka kako što go pretstavuvaš.

V: Deko e pristojen, fin, fin i kulturen?

G: Nije **otseka** sme bile pristojni, fini i kultúrni. Iskreno, go razgovarafme filmot na tema kako počnafme i tuka **naaka** doagjafme zajedno i da ti kažam, ne, ə ja oddadofme otkačenosta vo pərvite pet minuti pošto sakafme da vidime što ima na konkúrsof kaj što tərgnafme pərf put da rabotime na radijo. U stvari nije ni ne planirafme da rabotime na radijo.

<sup>132</sup> Prvine skopskega govora na oblikoslovni ravni.

<sup>133</sup> Srbizem na ravni leksike.

V: Darko?

G: Sakafme, befme na konkurs, ama toa ne ni beše vørvnato ostvaruvanje denta.

V: Vije ste prijateli od detstvo?

### 3.3.8.3. Rezultati in analiza

Zadnja oddaja, ki smo jo analizirali, je prav tako postregla s kar nekaj prvinami skopskega govora v govoru nastopajočih v oddaji. V tem primeru je, enako kot v slovenski zabavni komercialni oddaji, bilo ogromno narečnih skopskih prvin pri voditelju, saj gre za sproščeno tematiko in vzdušje. Govor gosta v primerjavi z ostalimi gosti iz prej analiziranih oddaj ni pretirano odstopal, je pa treba upoštevati, da gre prav tako za šolanega govorca (radijski voditelj). Zaznali smo kar nekaj mašil, poleg tega pa se je pojavilo precej srbizmov (tako na ravni glasoslovja kot tudi leksike), česar v do sedaj analiziranih oddajah nismo opazili.

Prvine skopskega govora pri voditelju:

- Izguba intervokalnih soglasnikov: *sea* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija soglasnikov: *ja* (6x), *šo* (4x), *a* (2x) – označeno z rumeno
- Popolna redukcija samoglasnikov: *gledat* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *kažeš*, *na*, *vo*, *ve* (2x) – označeno z rdečo
- Problematična izgovorjava *kj* (ć) kot č: *Čolič* (2x), *adžutant* – označeno z modro

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtano):

- Srbizmi: *on*, *u vremeto*, *idem*, *sve* (2x)

Prvine skopskega govora pri gostu:

- Izguba intervokalnega *v*: *praeše*, *doživuaš*, *naaka* – označeno z roza
- Izguba intervokalnih soglasnikov: *nikoaš*, *makedonskaa*, *zboea* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija soglasnikov: *ja*, *šo*, *otseka* – označeno z rumeno
- Popolna redukcija samoglasnikov: *ma*, *funkcioniraš* – označeno z zeleno
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov: *e*, *sum* – označeno z rdečo

Ostale neknjižne prvine (v besedilu podčrtane):

- *O* v izglasju namesto *a*: *odamno*

- Srbizmi: *put, u stvari*

### 3.4. Razprava

Rezultati so pokazali, da je vpliv govorov prestolnic kar precejšnji in nikakor ni zanemarljiv. Govor prestolnice je bilo mogoče zaznati v vsaki oddaji, tako pri gostih kot tudi voditeljih, in ne v tako mali meri, kar je po našem mnenju zaskrbljujoče. V nadaljevanju bomo potrdili oz. ovrgli hipoteze, zastavljene na začetku praktičnega dela.

**Hipoteza 1:** *Vpliv govorov prestolnic bo večji v oddaji zabavne tematike* je v slovenskem primeru potrjena, v makedonskem pa delno, čemur lahko pripišemo zabavni karakter posameznih oddaj, s čimer so povezani sproščeno vzdušje, zabavna tematika, smeh, želja po biti čim bližje oz. čim bolj domač publiki, saj se želi ohraniti gledanost. Vse to prispeva tudi k bolj sproščenemu govoru, kar vpliva tako, da se pričnejo govorci posluževati bolj domačih, neknjižnih (torej »preveč« resnih, morda »preveč togih«) prvin v svojem govoru.

Vpliv ljubljanskega ter skopskega govora je v večji meri prisoten v zabavnih kakor v informativnih oddajah in dosti več na komercialni televiziji (o tem več v nadaljevanju). Najbolj je to opazno pri govoru voditeljev, ki sproščeno klepetajo s svojim gostom ter nekako »pozabijo« na jezikovno ustreznost. Na drugi strani si voditelji resnih informativnih oddaj ne smejo privoščiti neknjižnega govora. Če jim je že kaj »ušlo« te napake niso bile toliko grozne oz. primerljive s tistimi, ki so jih naredili voditelji zabavnih oddaj, prav tako jih ni bilo toliko – kvečjemu se je pojavljala ena in ista skozi celoten govor. Voditelji informativnih oddaj tako na slovenski kot tudi na makedonski televiziji so torej govorili bolj knjižno, kar našo hipotezo potrjuje.

Neprofesionalni govorci – gostje – v zabavnih oddajah so bili vsekakor manj pazljivi pri govornem izražanju, zato njihovi govori vsebujejo precej prvin ljubljanskega in skopskega govora. Tudi gostje, ki so sami profesionalni govorci, bodisi voditelji bodisi novinarji, niso pretirano pazili na govor<sup>134</sup> (SLO NTP – zabavna in MK KTP – zabavna), vseeno pa je treba poudariti, da razlika ni tako velika.

Če med sabo primerjamo slovenske oddaje, sta bila tudi govorca (gosta) informativnih oddaj precej pod vplivom ljubljansčine, čeprav sta se trudila in do neke mere pazila, vendar jima vselej ni najbolje uspevalo. Na drugi strani pa sta govorca zabavnih oddaj delovala povsem

---

<sup>134</sup> Vzrok za to bi lahko bila manjša vnaprejšnja pripravljenost.

sproščeno, kar je vsaj na komercialni televiziji postreglo z ogromnim vplivom ljubljansčine pri gostu. Na nacionalni televiziji je gostja zabavne oddaje uporabljala manj ljubljanskih prvin, vendar je treba vedeti, da je sama profesionalna govorka, kar ne opravičuje tolikšnega vpliva ljubljansčine. Gledano v celoti sta imela gosta zabavnih oddaj več težav oz. sta uporabljala več prvin ljubljanskega govora, kar zopet potrjuje našo hipotezo. Do odstopanj je prišlo pri uporabi ozkih *e*-jev in *o*-jev (*strokoḡni, so, aktiḡnosti, kadrovan'e, celoti, moje, no, jeml'emo, nominacijsko, komisijo, organe, smo ...*), kjer prednjačita gosta informativnih oddaj, še posebej gost na nacionalni televiziji, kar sklepamo, da je povezano z njegovo narečno skupino – gost ni Ljubljčan – kjer je uporaba ozkih *e*-jev in *o*-jev povsem običajna tudi tam, kjer bi morale biti širine. Manjše odstopanje je vidno tudi pri otrditvi *l*-ja. Gosta informativnih oddaj sta namreč uporabila eno prvino več kakor gosta zabavnih oddaj, in sicer je šlo za razmeroma enak časovni razpon govorjenja.

Kar se tiče makedonskih gostov, naša hipoteza ni potrjena, saj sta gosta informativnih oddaj uporabila dosti več prvin skopskega govora. Po našem mnenju je treba upoštevati dejstvo, da sta govorca informativnih oddaj govorila več, kar posledično pomeni več napak. Oba sta se trudila, šlo je namreč za izobražena človeka, kljub vsemu pa tudi njima ni uspevalo. Govorca zabavnih oddaj sta sicer manj govorila, kljub vsemu je bilo kar nekaj napak, še posebej tega ne moremo tolerirati pri radijskem voditelju – profesionalnem govorcu.

Vpliv govorov prestolnic je torej večji v zabavni oddaji kot v informativni, sploh če primerjamo voditelje. Če pa primerjamo goste, so govori med seboj nekoliko bolj primerljivi, v primeru makedonskih gostov je situacija celo obratna, vendar moramo upoštevati, da so gostje zabavnih oddaj ponekod manj govorili (posledično manj napak). Dva gosta sta bila prav tako profesionalna govorca, kar napak kljub zabavni tematiki ne opravičuje. Je pa res, da so bili gostje informativnih oddaj vselej politiki oz. izobraženci, kar je botrovalo temu, da so se trudili govoriti knjižno (to je opazno pri ponavljanju in samopopravkih).

**Tabela 2: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri voditelju (SLO)**

	Voditelja informativnih oddaj (skupno)	Voditelji zabavnih oddaj (skupno)
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	4	4
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	5	13
Popolna redukcija samoglasnikov	5	28
Delna redukcija v polglasnik	/	9
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	/	9

Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	/	8
Asimilacija oz. prilikovanje	/	25
Otrditev /	/	2
Izgovorjava / namesto <i>ɥ</i> v izglasju	/	1

Tabela 3: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri gostu (SLO)

	Gosta informativnih oddaj (skupno)	Gosta zabavnih oddaj (skupno)
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	4	6
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	48	6
Popolna redukcija samoglasnikov	18	43
Delna redukcija v polglasnik	8	19
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	1	/
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	4	14
Asimilacija oz. prilikovanje	4	18
Otrditev /	6	5

Tabela 4: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri voditelju (MK)

	Voditelja informativnih oddaj (skupno)	Voditelja zabavnih oddaj (skupno)
Popolna redukcija samoglasnikov	3	1
Popolna redukcija soglasnikov	2	14
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	6	18
Izguba intervokalnega <i>v</i>	/	/
Naglas na 2. zlogu od konca besede	3	/
Naglas na 4. zlogu od konca besede	/	/
Delna redukcija samoglasnikov	/	2
<i>V</i> izglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	1	/
Mehčan <i>n</i>	/	1
Mehkejši /	/	2
Problematična izgovorjava <i>kj</i>	/	3

Tabela 5: Primerjava vpliva govora prestolnic med zabavno in informativno oddajo pri gostu (MK)

	Gosta informativnih oddaj (skupno)	Gosta zabavnih oddaj (skupno)
Popolna redukcija samoglasnikov	4	4
Popolna redukcija soglasnikov	5	17

Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	12	2
Izguba intervokalnega v	12	5
Naglas na 2. zlogu od konca besede	7	6
Naglas na 4. zlogu od konca besede	12	1
Delna redukcija samoglasnikov	/	/
V vzglasju v namesto f	1	/
Mehčan n	/	1
Mehkejši l	4	/
Problematična izgovorjava kj	2	/

**Hipoteza 2:** *Vpliv govorov prestolnic bo večji na komercialnem televizijskem programu kot pa na nacionalnem* je potrjena pri slovenskih oddajah (razen nekaj odstopanj), medtem ko pri makedonskih ne drži. Komercialna televizija teži k čim večji gledanosti, kar dosega z bogato, ljudem prijazno in zanimivo ter pestro vsebino, poleg tega tudi z domačnostjo, kar posledično velja tudi za jezik.

Če primerjamo rezultate slovenskih programov na ravni voditeljev, je razlika očitna. Kar se tiče informativnih oddaj, sta oba voditelja naredila malo napak, jih je bilo pa kljub vsemu pri voditelju na komercialni televiziji več, kar lahko zopet pripišemo karakterju komercialne televizije, ki želi biti bližje publiki, kar je vzrok za večjo sproščenost (tudi voditelja). Pri zabavnih oddajah je razlika res velika in zelo očitna. Govor voditeljice na nacionalnem programu je resda vseboval precej ljubljansčine (predvsem širina *o* in *e*, po našem mnenju vpliv primorske narečne skupine), vendar so bili tudi deli, ki so bili brezhibni, česar na drugi strani za voditelja komercialnega kanala ne moremo trditi. Sicer so bila mesta brez vpliva ljubljanskega govora, vendar zelo redka, poleg tega je bil ljubljanski govor tako izrazit, da bi laik to opazil brez kakršnekoli analize. Če primerjamo gosta informativnih oddaj, je gost na nacionalki občutno več govoril, zato je bil na določenih mestih vpliv ljubljansčine bolj izrazit (ožina *e* in *o*) kot pri gostu na komercialki. Gosta zabavnih oddaj sta prav tako uporabljala precej ljubljanskih govornih prvin, gostja na nacionalki je tudi profesionalna govorka, kljub vsemu pa je mnoštvo ljubljansčine pri gostu na komercialki pretehtalo in je bilo res vpadljivo, saj skorajda nismo našli segmenta v govoru, kjer se ne bi čutil vpliv ljubljanskega govora.

Če primerjamo makedonske programe, so rezultati pokazali obratno situacijo in naše hipoteze niso potrdili. Govorci na nacionalni televiziji so se v tem primeru slabše odrezali, saj je bilo več skopskih prvin na njihovi strani ali pa je bilo število le-teh enako. Kar se tiče voditeljev



informativnih oddaj, pri količini skopskega govora ni razlike. Oba govora vsebujeta (glede na druge) malo skopskih prvin. Pri zabavnih oddajah je odstopanje nekoliko bolj opazno, in sicer govori v prid komercialni televiziji, morda tudi zato, ker je govor voditeljice na nacionalki izredno nerazločen in tih, kar lahko pripišemo mladosti in premalo izkušnjam. Tudi kar se tiče gostov, prihaja do večjih odstopanj pri primerjavi gostov informativnih oddaj, kjer je pri ministru – nacionalka – moč zaznati več prvin skopskega govora kot pri arhitektu – komercialka. Opazili smo tudi to, da imata oba precej težav s knjižnim naglasom, t. i. politični naglas<sup>135</sup>. V zabavni oddaji na nacionalni televiziji pa je gost pevec, medtem ko na komercialni radijski voditelj. Njun govor je dokaj primerljiv, na več mestih vsebuje več skopskih prvin govor pevca, vendar je treba upoštevati to, da je slednji govoril več, poleg tega ne smemo zanemariti, da gre v drugem primeru za profesionalnega govornika – radijskega voditelja, ki si je na komercialnem televizijskem programu privoščil kar nekaj napak.

Hipoteza je potemtakem potrjena v slovenskem primeru, kar za Makedonce, razen na določenih mestih, ne moremo trditi.

Tabela 6: Primerjava vpliva govora prestolnic med nacionalno in komercialno televizijo (SLO)

	Nacionalna televizija (skupno)	Komercialna televizija (skupno)
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	11	7
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	49	23
Popolna redukcija samoglasnikov	20	74
Delna redukcija v polglasnik	11	25
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	9	1
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	7	19
Asimilacija oz. prilikovanje	4	43
Otrditev /	6	7
Izgovorjava / namesto <i>u</i> v izglasju	1	/

Tabela 7: Primerjava vpliva govora prestolnic med nacionalno in komercialno televizijo (MK)

	Nacionalna televizija (skupno)	Komercialna televizija (skupno)
Popolna redukcija samoglasnikov	6	6
Popolna redukcija soglasnikov	18	19
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	28	10
Izguba intervokalnega <i>v</i>	14	3

<sup>135</sup> Naglaševanje na drugem ali na četrtem zlogu od konca besede.

Naglas na 2. zlogu od konca besede	10	6
Naglas na 4. zlogu od konca besede	5	8
Delna redukcija samoglasnikov	2	/
V izglasju v namesto <i>f</i>	/	1
Mehčan <i>n</i>	2	/
Mehkejši <i>l</i>	6	/
Problematična izgovorjava <i>kj</i>	/	5
V vzglasju v namesto <i>f</i>	1	/

Če potemtakem združimo **Hipotezo 1** in **Hipotezo 2**, drži, da je največji vpliv ljubljanskega govora na govorjeni knjižni jezik na komercialnem televizijskem programu, in sicer v oddaji zabavnega karakterja. Pri vplivu skopskega govora pa lahko to trdimo samo delno, saj rezultati tega niso pokazali v tolikšni meri. Največji vpliv makedonskega govora na knjižni jezik je na nacionalnem televizijskem programu, in sicer v oddaji informativnega karakterja, če primerjamo goste, v oddaji zabavnega karakterja pa, če primerjamo voditelje.

**Hipoteza 3** je preučevala tipe glasovnih prvin ljubljansčine. Najpogostejše pri voditeljih, in sicer so se pojavile pri treh voditeljih:

- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino,
- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *m* pred zvenečimi in nezvenečimi soglasniki.

Do odstopanj je prišlo pri voditeljih zabavnih oddaj, kjer so se poleg že omenjenih pojavile še:

- Popolna redukcija samoglasnikov,
- Delna redukcija samoglasnika v polglasnik,
- Delna redukcija in vrinjanje med nezvočnik in zvočnik,
- Asimilacija oz. prilikovanje.

Pri gostih so bile najpogostejše prvine ljubljanskega govora naslednje:

- Popolna redukcija samoglasnikov,
- Delna redukcija samoglasnika v polglasnik,
- Otrditev *l*,
- Ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino,
- Vrivanje polglasnika med zvočnik in nezvočnik,
- Asimilacija oz. prilikovanje,

- Izgovorjava *u* namesto *w* oz. *m* pred zvenečimi in nezvенеčimi soglasniki.

Tabela 8: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine pri voditeljih (SLO)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	8
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	18
Popolna redukcija samoglasnikov	33
Delna redukcija v polglasnik	9
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	9
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	8
Asimilacija oz. prilikovanje	25
Otrditev /	2
Izgovorjava / namesto <i>μ</i> v izglasju	1

Tabela 9: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine pri gostih (SLO)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	10
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	54
Popolna redukcija samoglasnikov	61
Delna redukcija v polglasnik	27
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	1
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	18
Asimilacija oz. prilikovanje	22
Otrditev /	11
Izgovorjava / namesto <i>μ</i> v izglasju	/

Tabela 10: Najpogostejše glasovne prvine ljubljansčine – skupno (SLO)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	18
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	72
Popolna redukcija samoglasnikov	94
Delna redukcija v polglasnik	36
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	10
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	26
Asimilacija oz. prilikovanje	47
Otrditev /	13
Izgovorjava / namesto <i>μ</i> v izglasju	1

**Hipoteza 3** je delno potrjena, saj smo pravilno sklepali, da bo največ naslednjih značilnosti ljubljanskega govora:

- Moderna vokalna redukcija samoglasnikov v vzglasju, v izglasju in v notranjih pred- in ponaglasnih zlogih: *delat, ponovit, mam, izvolte, al, prepisal, poglejat, ma, tut, mey, tko, velik ...*
- Delna redukcija kratkih samoglasnikov v polglasnik: *kəkšen, kəkšno, kər, prosəm, misləm, kət, kə, pəršu ...*
- Delna redukcija in vrinjanje med nezvočnik in zvočnik: *pəršli, pridət, najdət, pərletu, pərpeļu, perfektən ...*
- Asimilacija oz. prilikovanje: *posebi, povedu, reku, kupu, pərletu, neki, povedu, pərpeļu, treniru, zapustu, osənnajstih, osənnajzdga, kva ...*

Nismo pa v tolikšni meri predvideli sledečih, ki so se tudi pojavile:

- ožina (srednja) *o* in *e*, kjer bi pričakovali širino: *strokoṽni, so, aktiṽnosti, kadrovan'e, celoti, moje, no, jeml'emo, nominacijsko, komisijo, organe, smo ...*
- izgovorjava *u* namesto *w* oz. *ɥ* pred zvenečimi in nezvnečimi soglasniki: *u studiju, u es de ha ju, u tem, u tej ...*
- otrditev *l*: *postavlən, ključnih, lublanske, zaključit, ɥklučən ...*

Prvina, ki smo jo predvidevali, vendar se ni pokazala za pogosto:

- Pogostejša uporaba širokih *e* in *o* (kjer je sicer ožina): *bilə, sezəno, Dobro ...*

**Hipoteza 4** se je ukvarjala z značilnostmi skopskega govora in s pogostostjo *le-teh*. Najpogostejši pri voditeljih sta bili:

- Popolna redukcija soglasnikov,
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov,

Najpogostejše pri gostih so bile:

- Izguba intervokalnega *v*,
- Popolna redukcija soglasnikov,
- Popolna redukcija samoglasnikov,
- Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov,
- Naglasno mesto na drugem zlogu od konca besede,

- Naglasno mesto na četrtem zlogu od konca besede.

Tabela 11: Najpogostejše glasovne prvine skopščine pri voditeljih (MK)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Popolna redukcija samoglasnikov	4
Popolna redukcija soglasnikov	16
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	24
Izguba intervokalnega <i>v</i>	/
Naglas na 2. zlogu od konca besede	3
Naglas na 4. zlogu od konca besede	/
Delna redukcija samoglasnikov	2
V izglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	/
Mehčan <i>n</i>	1
Mehkejši <i>l</i>	2
Problematična izgovorjava <i>kj</i>	3
V vzglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	1

Tabela 12: Najpogostejše glasovne prvine skopščine pri gostih (MK)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Popolna redukcija samoglasnikov	8
Popolna redukcija soglasnikov	22
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	14
Izguba intervokalnega <i>v</i>	17
Naglas na 2. zlogu od konca besede	13
Naglas na 4. zlogu od konca besede	13
Delna redukcija samoglasnikov	/
V izglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	1
Mehčan <i>n</i>	1
Mehkejši <i>l</i>	4
Problematična izgovorjava <i>kj</i>	2
V vzglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	/

Tabela 13: Najpogostejše glasovne prvine skopščine – skupno (MK)

Glasovna prvina	Število pojavitev
Popolna redukcija samoglasnikov	12
Popolna redukcija soglasnikov	38
Ozek in prekratek izgovor	38

samoglasnikov	
Izguba intervokalnega v	17
Naglas na 2. zlogu od konca besede	16
Naglas na 4. zlogu od konca besede	13
Delna redukcija samoglasnikov	2
V izglasju v namesto f	1
Mehčan n	2
Mehkejši l	6
Problematična izgovorjava kj	5
V vzglasju v namesto f	1

**Hipoteza 4** je torej delno potrjena, saj smo pravilno sklepali, da bo največ naslednjih značilnosti skopskega govora:

- Popolna redukcija samoglasnikov: *saam, nekoa, ta, sme, gledat ...*
- Popolna redukcija soglasnikov: *možnos, trea, promen, šo, Vasile, Dean, nači, dožljivo, sea, ja ...*
- Izpad intervokalnega v: *zdrastvoto (4x), zdrástvenijot (3x), nezadoolstvo, zdrastven (2x), zdrastveni ...*
- Ozek, prekratek in pretesen izgovor samoglasnikov: *ne, sakaa, imaše, toa (2x), e, imalo, vo, ednijot, edni, tebe, tvojeto, gostovanje, slušname, edna, pak, eve, festivali, tvoja, pesna, važeše, pravilo ...*
- Naglasno mesto na drugem zlogu od konca besede: *dobrovéčer, soócat (2x), na primer, blagodáram, idnína (2x), učilíšte (3x) ...*
- Naglasno mesto na četrtem ali celo petem zlogu od konca besede: *interpelácijata, démokratsko, zdrástvenijot, rangíranite, ógradata, népotrebna, grágjanite, zlóupotreba (3x), aftonómijata, vladéačkata ...*

Nista pa se potrdili dveh značilnosti skopskega govora, in sicer:

- Otrditev palatalnega l in prehod v trdi l tudi pred samoglasniki prednjega reda, kjer je izgovor mehkejši (i in u):
- Problematična izgovorjava glasov kj in gj: *Čolić, adžutan*

**Hipoteza 5:** *Vpliv govorov prestolnic bo večji pri gostu oddaje kot pri voditelju je delno potrjena. Voditelj je namreč šolan govorec, podkovan na svojem področju, ima izkušnje pred*

kamero in naj bi obvladal jezik ter njegove zakonitosti, zato smo logično sklepali, da bo v govoru bolj suveren kakor gost.

V vseh oddajah informativnega karakterja (tako slovenske kot makedonske) se je voditelj izkazal za tistega, čigar govor je vseboval manj prvin govora prestolnic, kar potrjuje našo hipotezo, česar pa ne moremo docela trditi za oddaje zabavnega karakterja. Namreč, govor voditeljev je bil ponekod povsem primerljiv govoru gosta oz. ponekod celo bolj pod vplivom govora prestolnice. Na SLO NTP – zabavna je voditeljičin govor vseboval več ljubljansčine kakor gostjin, resda je slednja prav tako profesionalna govorka, vendar to vseeno ni razlog za tolikšen vnos »primesi« ljubljansčine. Na SLO KTP – zabavna je bil vpliv ljubljansčine izrazit pri obeh voditeljih, morda v večji meri pri gostu (številčno), vendar to le zato, ker je več govoril, vprašanje je, kako bi bilo, če bi bilo obratno. Na MK NTP – zabavna je bil govor voditeljice izredno slab (večkrat omenjeno – nerazločen, tih), vseboval je skopski govor, slednji pa je bil dokaj primerljiv s tistim od gosta. Enako opažamo pri MK KTP – zabavna, kjer bi po našem mnenju voditeljev govor, če bi ta govoril še več, kar se tiče deleža skopščine, presegel gosta, ki je resda profesionalen govorec, vendar to vsekakor ni opravičilo. Tabela tako v slovenskem primeru kaže odstopanja pri uporabi ozkih *e*-jev in *o*-jev ter tudi širokih *e*-jev in *o*-jev in pri uporabi asimilacije – v tem primeru so se voditelji odrezali slabše. V makedonskem primeru pa so največja odstopanja pri izgovoru posameznih samoglasnikov, izgovor katerih je prezek oz. prekratek – vprašanje je, kaj bi bilo, če bi voditelja govorila več.

Tabela 14: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri informativnih oddajah (SLO)

	Voditelja	Gosta
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	4	4
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	5	48
Popolna redukcija samoglasnikov	5	18
Delna redukcija v polglasnik	/	8
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	/	1
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	/	4
Asimilacija oz. prilikovanje	/	4
Otrditev <i>l</i>	/	6
Izgovorjava <i>l</i> namesto <i>ɥ</i> v izglasju	/	/

Tabela 15: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri zabavnih oddajah (SLO)

	Voditelji	Gosta
Izgovorjava <i>u</i> namesto <i>w</i> oz. <i>m</i>	4	6
Ozka <i>e</i> in <i>o</i>	13	6
Popolna redukcija samoglasnikov	28	43
Delna redukcija v polglasnik	9	19
Široka <i>e</i> in <i>o</i>	9	/
Vrivanje polglasnika med nezvočnik in zvočnik	8	14
Asimilacija oz. prilikovanje	25	18
Otrditev <i>l</i>	2	5
Izgovorjava <i>l</i> namesto <i>lj</i> v izglasju	1	/

Tabela 16: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri informativnih oddajah (MK)

	Voditelja	Gosta
Popolna redukcija samoglasnikov	3	4
Popolna redukcija soglasnikov	2	5
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	6	11
Izguba intervokalnega <i>v</i>	/	12
Naglas na 2. zlogu od konca besede	3	7
Naglas na 4. zlogu od konca besede	/	12
Delna redukcija samoglasnikov	/	/
V izglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	1	1
Mehčan <i>n</i>	/	/
Mehkejši <i>l</i>	/	4
Problematična izgovorjava <i>kj</i>	/	2

Tabela 17: Primerjava vpliva govora prestolnic med voditeljem in gostom pri zabavnih oddajah (MK)

	Voditelja	Gosta
Popolna redukcija samoglasnikov	1	4
Popolna redukcija soglasnikov	14	17
Ozek in prekratek izgovor samoglasnikov	18	3
Izguba intervokalnega <i>v</i>	/	5
Naglas na 2. zlogu od konca besede	/	6
Naglas na 4. zlogu od konca besede	/	1
Delna redukcija samoglasnikov	2	/
V izglasju <i>v</i> namesto <i>f</i>	/	/
Mehčan <i>n</i>	1	1



Mehkejši /	2	/
Problematična izgovorjava kj	3	/

**Hipoteza 5** je torej potrjena, če med sabo primerjamo zgolj voditelje in goste informativnih oddaj, pri zabavnih oddajah pa so primesi tako ljubljanskega kot skopskega govora enako opazne pri voditelju in gostu oz. jih je včasih celo manj ali so manj opazne kot pri gostu.

## 4. ZAKLJUČEK

V magistrskem delu smo se ukvarjali s vplivom dveh prestolnic – Ljubljane in Skopja – na govorjeni knjižni jezik (torej slovenščino in makedonščino) na fonetično-fonološki ravni. Cilj je bil ugotoviti, ali oba krajevna govora prestolnic vplivata na govorjeni knjižni jezik do te mere, da postane stvar moteča in zaskrbljujoča.

V teoretičnem delu smo najprej predstavili kratko zgodovino obeh jezikov, torej nastanek, razvoj in pomembne mejnike, ki so vplivali na končno izoblikovan jezik, kakršnega poznamo danes. Predvsem smo se ustavili pri vprašanju, kaj je podlaga posameznemu govorjenemu knjižnemu jeziku, katero narečje/krajevni govor je bil odločilen. Čeprav bi mnogi pričakovali, da je to govor prestolnice, smo ugotovili, da to v nobenem primeru ne drži. Ljubljana ni osnova slovenskemu govorjenemu knjižnemu jeziku in Skopje ni podlaga makedonskemu govorjenemu knjižnemu jeziku, kljub temu da so to trdili določeni priznani jezikoslovci. Prav tako zaradi svoje elitne in središčne vloge, ki jo a priori prestolnica ima, mnogi govorjeni knjižni jezik enačijo z govorom le-te, vendar je vsakršno enačenje krajevnega govora in knjižnega govora nesmiselno in nenazadnje tudi napačno.

V praktičnem delu smo ugotavljali, kolikšen je vpliv posameznega krajevnega govora na govorjeni knjižni jezik. Izbrali smo štiri slovenske televizijske oddaje in štiri makedonske ter analizirali govor (pri vsaki okoli 3 minute), pri čemer smo bili pozorni na vpliv lastnosti, značilnih za ljubljanski in skopski govor. Ugotovili smo, da govor v vsaki oddaji (tako voditeljev kot tudi gostov) vsebuje prvine govora prestolnice. Najboljše so se sicer odrezali voditelji informativnih oddaj, medtem ko smo pri voditeljih zabavnih oddaj naleteli na večjo sproščenost in željo po biti blizu gledalcu, kar se je odrazilo na samem govoru, kjer so bile primesi ljubljanske in skopske precejšnje. Kar se tiče gostov, so tudi ti dosti uporabljali ljubljanske oz. skopske prvine, kar je bilo sicer bolj pričakovano kot pri voditeljih, vendar so

ponekod značilnosti krajevnega govora prevladale do te mere, da je bilo moteče za poslušalca (v dveh primerih je bil gost prav tako profesionalni govorec slovenščine, a tega v določenem trenutku v tej oddaji ni bilo mogoče zaznati).

Kaj torej reči? Bi nas lahko stanje skrbelo ali je povsem sprejemljivo? Sama bom v tem primeru izbrala drugo možnost, kajti stanje ni zanemarljivo. Resda je bilo analiziranih zgolj osem oddaj, kar je morda kapljica v morju, toda če se že na tako malem vzorcu pri pilotni raziskavi pokažejo takšna odstopanja, kaj bi šele bilo v primeru zajetja celotnega oceana. Gre namreč za javni govor, govor, ki bi moral biti zgleden, ne pa takšen, da se celo laiki zaradi motečih se sekvenc sprašujejo: »Kako pa ta govori?«<sup>136</sup> Kot je bilo navedeno že v uvodu, le en jezik imamo, in čeprav ga najbrž res ne moremo primerjati z zdravjem ali osebami, za katere nam je mar, moramo vseeno poskrbeti zanj, ker njegovo zanemarjanje dolgoročno ni nedolžno početje. Kolikor bolj pustimo prosto pot neknižnim prvinam, da našemu knjižnemu jeziku krojijo usodo, toliko manjša celota postaja, manj je definiran, bolj ranljiv, vse dokler ne postane neka zmes/mešanica vsega. In nato se lepega dne univerzitetni oblastniki spomnijo, da bi bilo bolje, da je jezik poučevanja na določenih fakultetah angleščina.<sup>137</sup> A je potemtako tudi to povsem sprejemljivo?

## 5. POVZETEK

V magistrskem delu smo se ukvarjali s slovenskim in z makedonskim knjižnim govorom. V teoretičnem delu nas je zanimala zgodovina in razvoj posameznih knjižnih govorov oz. jezikov. Zaustavili smo se pri vprašanju podlage posameznemu knjižnemu jeziku in ugotovili ter zagovarjali trditev, da to v nobenem primeru ni govor prestolnice, torej Ljubljane in Skopja, kar je včasih za mnoge kar samoumevno.

Glavni cilj naloge, s katerim smo se ukvarjali v pilotni raziskavi v praktičnem delu, je bil ugotoviti, ali fonetično-fonološke značilnosti ljubljanskega in makedonskega krajevnega govora vplivajo na govorjeni slovenski in makedonski knjižni jezik. Z analizo okoli 3-minutnega odseka govora osmih oddaj (4 slovenske in 4 makedonske) tako voditeljev kot gostov, pri čemer je šlo za dve oddaji na nacionalnem programu (ena informativna in druga

---

<sup>136</sup> To lahko potrdim iz lastnih izkušenj. Kadar tema nanese na govor v javnih medijih, mi kolegi, prijatelji, znanci, ki niso izobraženi slovensti, povedo, da je govor velikokrat zelo moteč in da bi to morali mi slovenisti popraviti.

<sup>137</sup> Glej: <http://www.delo.si/sobotna/internacionalizacija-nova-kvaliteta-visokega-solstva-z-odpovedovanjem-slovenscini.html> (Dostop 13. 8. 2016)

zabavna) in za dve na komercialnem programu, smo ugotovili, da je vnos ljubljanskih in makedonskih fonetsko-fonoloških prvin močno opazen pri vseh govorcih, najmanj sicer pri voditeljih informativnih oddaj. Stanje je po našem mnenju zaskrbljujoče, saj moramo upoštevati dejstvo, da gre za zelo gledan medij, ki bi moral potemtakem biti zgled, kar se tiče kompetence na področju jezika. Kje iskati vzroke? Menimo, da je problem prisoten že v osnovnošolskih programih, kjer je premalo ur namenjenih govoru, pravorečju in retoriki, kar se v srednjih šolah še poslabša. Problem bi torej morali pričeti reševati že pri tistih najmlajših, seveda pa je vprašanje, koliko je to določenim ljudem na položajih sploh v interesu.

Naša raziskava je resda pilotna in obsega majhen vzorec, vendar kljub vsemu kaže na nepravilnosti in na težave, ki bi bilo dobro, da se jih v bližnji prihodnosti prične sistematično reševati. Kaj se bo iz vsega skupaj nastalo, lahko zaenkrat le ugibamo, upamo sicer, da se bosta slovenščina in makedonščina v prihodnosti ohranili v svoji najboljši podobi.

## 6. РЕЗИМЕ

Човек најпрво учи да зборува, а потоа да пишува. Со помош на зборувањето тој ги изразува своите потреби, чувства, мисли, интереси, го пренесува знаењето и така натаму, се разбира сето тоа е потребно ако сака да функционира како сосема изградено социјално, чувствено и развиено суштество. Говорот е, значи, онтолошка потреба на секој човек (Тивадар, 2012a) и нам кои сме лингвисти не ни е сеедно што се случува со него. Зошто зборуваме толку за говорот? Затоа што е тоа главна тема на овој магистерски труд.

Во овој магистерски труд истражувавме колку јазикот на престолниците Љубљана и Скопје влијае врз говорениот литературен јазик – конкретно на словенечкиот и македонскиот говорениот литературен јазик, а тоа само на фонетско-фонолошкото рамниште. Трудот се состои од два дела: теоретски и практичен, и е напишан на словенечки јазик (така беше договорено со професорите), со резиме на македонски.

Во теоретскиот дел се занимававме со развојот на секој јазик посебно, потоа зборувавме малку за неговата историја. Кај словенечкиот започнавме со така наречени Брижински споменики, што се први зачувани словенечки ракописи. Продолживме со протестанските писатели – најмногу значаен автор секако беше Примож Трубар кој е автор на првите словенечки книги *Катекизем* и *Абецедник*. Во тоа време почнало

повеќе да се зборува за словенечкиот јазик и така се »родиле« дискусији за јазикот, а почнале да се преведуваат книги, една од нив беше *Библија*. Така постапно се појавувало сè повеќе прашања поврзани со основата на литературен јазик. Трубар го означил говорот на Љубљана како говор кој не може да биде основа и тоа беше почеток. Во период на романтизам словенечкиот јазик доживува процут. Продолжувавме со татко на словенечката фонетика Станислав Шкрабец кој исто така мислел дека центарот на Словенија не може да биде основа за литературен јазик. Меѓутоа, некои лингвисти мислеле поинаку. Еден од најпознатите словенечки лингвисти Јоже Топоришич (автор на словенечка граматика, правопис и бројни лингвистички студии) мислел и тврдел дека е говорот на Љубљана она што би требало да биде основа на јазикот. Некои лингвисти го слушале и го следеле, другите пак не, но сепак тој за многумина останал алфа и омега, а поради неговиот авторитет понекогаш било тешко да му се некој противпостави.

Прегледот на историјата на македонскиот јазик започнавме со браќа Кирил и Методиј, творци на првата словенската азбука – глаголица и »виновници« за почетоци на писменоста. Во тоа време биле напишани многу книги кои имале влијание врз други творци каки што биле свети Климент и Наум. Тие биле заслужни за основавање на книжевна школа во Охрид што станала културен центар во тогашна Македонија. Таму се водела преведувачка и препишувачка дејност. Потоа се занимававме со средновековната книжевност кога настанала средновековна писменост што било клучно за развојот на македонскиот јазик. Имено, Дамаскин Студит е автор на дело *Сокровиште*, во кое се појавува јазик близок на народ, затоа го нарекуваме народен јазик. Тој бил многу значаен и со времето се развивал, растел и се појавувал и во печатна форма. На почетокот на дваесетиот век било објавено дело на Крсте Мисирков *За македонските работи* каде е првпат напишано и претставено што би требало да биде основа на македонскиот литературен јазик. Мисирков кажал дека тоа се така наречени централни говори (линија Велес – Прилеп – Битола – Охрид), значи никаде не зборува за Скопје. Такво мислење било претставено првпат, но било познато и порано во сфери на дијалектологија. Тоа не значи дека сите говори се подеднакви, туку да се нешто земе од еден нешто од други и така натаму. Но сепак лингвисти кои се согласувале со таква поделба и мислење биле сигурни дека тоа е правилен пат затоа што тоа се центри на Македонија и најмногу образовани луѓе доаѓале од таму. Тоа се вооедно говори во кои имало и има најмногу македонски карактеристики и не толку

туѓи, што било брзо прифатено од македонскиот народ кој сакал со разлики да се оддели од соседите (Бугари, Срби). За разлика од словенечката ситуација, овде немало притисоци околу тоа дека говорот на Скопје би требало да биде основа.

Како што видовме, некои стручњаци тврделе и уште денес тврдат дека говорите на централните градови се основи на говорениот литературен јазик. Тоа се познати стручњаци (лингвисти) од оваа област чии трудови биле многу значајни и најмногу го формирале јазикот каков што го знаеме денес. Што да кажеме ние? Кои се основи на словенечкиот и на македонскиот говорениот литературен јазик? Некои ги дури соединувале со литературен јазик, но тие претпоставки односно тези ние во ова работа препознаваме како погрешни. Мислиме дека ниту Љубљана ниту Скопје не се основи на словенечкиот и македонскиот литературен јазик и никако не можеме да ги изедначуваме едниот со другиот. Говорениот литературен јазик е самостоен систем додека говорите на градот се локални говори и припаѓаат во подгрупа на дијалекти.

Во теоретскиот дел на трудот ги претставивме словенечкиот и македонскиот фонолошки систем. Ги претставивме сите фонеме – самогласки и согласки, проблематичниот изговор на некои фонеме кои се најпроблематични за изговор (многумина ги изговараат неправилно) и се обидовме да објасниме зошто е така. Покрај тоа го анализиравме и акцентот во двата јазика. На крајот на теоретскиот дел посочивме и неколку најбитни фонетско-фонолошки карактеристики на локалните говори на Љубљана и Скопје. Овие констатации ни послужија како база за нашата анализа.

Во практичниот дел на трудов истражувавме дали љубљански и скопски говор влијаат врз говорените литературни јазици или не. Истражувавме одбрани телевизиски емисии односно говорот на водители и гости. Во истражувањето беа вклучени осум емисии, четири словенечки и четири македонски. По две емисии беа информативни (по една на национална телевизија и по една на комерцијална телевизија) и по две забавни/опуштени (исто така по една на национална телевизија и по една на комерцијална телевизија). Анализа на поединечна емисија траеше околу три минути и говорот беше спонтан, значи не беше читан. Секоја снимка ја слушавме повеќепати, проблематичните делови беа внесени во програмата ПРААТ и подетално анализирани пред да ги запишеме. Прво ги запишавме во литературен јазик – значи во идеална форма – и потоа во фонетичен запис. Проблематичните места ги означивме (секоја

карактеристика со своја боја – на пример акцент на вториот слог со една боја и акцент на четвртиот слог со друга). На крајот ги сумиравме нашите резултати.

Имавме пет хипотези. Првата хипотеза *Влијание на говорите на главните градови ќе биде поголемо во емисиите со забавен карактер* е потврдена ако зборуваме за водителите, додека е говорот на гостите споредлив.

Втората хипотеза *Влијание на говорите на главните градови ќе биде поголемо во емисиите кои се одвиваат на комерцијална телевизија* е потврдена кај словенечкиот пример, а кај македонскиот е потврдена во забавните емисии (само ако зборуваме за водителот), додека во информативните емисии резултатите се споредливи односно обратни.

Третата хипотеза ги анализираше најчестите карактеристики на љубљански говор во емисиите. Тие беа: тотална редукција на самогласки, парцијална редукција на кратки самогласки во полуглас, парцијална редукција и вметнување на полуглас помеѓу звучна и беззвучна согласка, асимилација, тесен изговор на самогласки *e* и *o*, изговор *y* наместо *w* односно *m* пред звучна и беззвучна согласка и стврднатост на *l*.

Четвртата хипотеза ги анализираше најчестите карактеристики на скопски говор во емисиите. Тие беа: тотална редукција на самогласки, тотална редукција на согласки, тесен изговор на самогласки, акцент на вториот слог, акцент на четвртиот слог и редукција на интервокално *v*.

Петтата хипотеза *Влијание на говорите на главните градови ќе биде поголемо кај гостите* е потврдена кога зборуваме за информативните емисии, додека резултатите кај забавните емисии се споредливи, односно во некои случаи (македонски емисии) обратни, што значи дека говорот на водителот содржи повеќе елементи на говорот на главниот град.

Утврдивме дека влијанието на говорот на главните градови беше евидентно во сите емисии, понекогаш имаше многу љубљански и скопски фонетски карактеристики што би можело да им пречи и на «аматерите» (оние кои воопшто не се занимаваат со јазикот), што значи дека ситуацијата не е безазлена. Имено, телевизија е јавен медиум и говорот би требало да биде соодветен и правилен, но за жал видовме дека не е така.

За крај би кажала уште тоа. Само еден јазик имаме и треба да се грижиме за него. Погрешно е мислењето дека употреба на нестандардни/погрешни конструкции, туѓи зборови и така натаму не влијае врз никого. Ако ја допустиме таква негрижа, тоа во иднина би можело да доведе до проблеми и тоа не само со јазикот, туку и до проблеми со идентитетот. Ако зборувам јазик кој е некоја смес од повеќе дијалекти и повеќе јазици, кој сум? Словенец или Македонец? Дали е тоа воопшто важно?

## 7. LITERATURA IN VIRI

Ahačič, Kozma, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC.

Bezljaj, France, 1939: *Oris slovenskega knjižnega izgovora*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Znanstveno društvo.

Bojkovska, Stojka in drugi, 1998: *Makedonski jazik : za srednoto obrazovanie*. Skopje: Prosvetno delo.

Crystal, David, 1995: *The Cambridge encyclopedia of the english language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gošte, Anita, 2012: *Izgovr fonema /v/ v sodobnem medijskem govoru*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.

Javeršek, Mateja, 2013: *Retorično govorno izobraževanje v Sloveniji in na Hrvaškem*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.

Jesenšek, Marko, 2005: *Spremembe slovenskega jezika skozi čas in prostor*. Maribor: Zora 33.

Jesenšek, Marko, 2011: Osrednje- in vzhodnoslovenski knjižni jezik – med alpsko in panonsko slovenščino. Marko Jesenšek (ur.): *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Maribor: Mednarodna založba oddelka za slovanske jezike in književnosti. 234–250.

Jurgec, Peter, 2011: Slovenščina ima 9 samoglasnikov. *Slavistična revija* 59/3. 243–268.

Koneski, Blaže, 1965: *Istorija na makedonskiot jazik*. Skopje: Kočo Racin.

Koneski, Blaže 2004: *Gramatika na makedonskiot jazik*. Skopje: Prosvetno delo Ad-Skopje, Redakcija Detska radost.

Kovšca, Tina, 2000: *Ljubljanski govor: fonetični zapis besedil*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

Milovska, Dobrila, 2000: *Književni dejci i dela*. Skopje: Filozofski fakultet Blaže Koneski.



Milovska, Dobrila, 2001: *Panonski legendi*. Skopje: Kaprikornus.

Milovska, Dobrila in Anastasova-Škrinjarik, Nina, 2007: *Priračnik po srednovekovna i narodna makedonska književnost*. Skopje: Univerzitet Sv. Kiril i Metodij.

Minova-Gjurkova, Liljana, 2002: Makedonski standarden jazik. Liljana Minova-Gjurkova, Aneta Dučevska idr. (ur.): *Makedonski sociolingvistički i filološki temi*. Skopje : Sovet za makedonski jazik na Republika Makedonija. 159–167.

Panovska-Dimkova, Iskra, 2002: Za eden tip nepravilno akcentiranje vo makedonskiot jazik. Liljana Minova-Gjurkova, Aneta Dučevska idr. (ur.): *Makedonski sociolingvistički i filološki temi*. Skopje : Sovet za makedonski jazik na Republika Makedonija. 183–190.

Pogačnik, Jože in Kepeski, Petar, 1968: *Makedonščina*. Ljubljana: DZS.

Škiljan, Dubrovko, 2002: *Jezik, nacija, Hrvati*. Zagreb: Golden marketing.

Tivadar, Hotimir, 2003: Aktualna vprašanja slovenskega pravorečja. Stanisław Gajda, Ada Vidovič Muha (ur.): *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa = Sodobni jezikovni položaj na Poljskem in v Sloveniji*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 281–299.

Tivadar, Hotimir, 2004: Fonetično-fonološke lastnosti samoglasnikov v sodobnem knjižnem jeziku. *Slavistična revija* 52/1. 31–48.

Tivadar, Hotimir, 2008a: *Kakovost in trajanje samoglasnikov v govorjenem knjižnem jeziku*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Tivadar, Hotimir, 2008b: Pravorečje, knjižni jezik in mediji. Mateja Pezdirc Bartol (ur.): *Slovenski jezik, literatura, kultura in mediji: zbornik predavanj / 44. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 24–35.

Tivadar, Hotimir, 2009: Pomen glasoslovja in pravorečja pri učenju slovenščine (s poudarkom na porabskem primeru). Irena Novak Popov (ur.): *Slovenski mikrokozmosi - medetnični in medkulturni odnosi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 41–51.

Tivadar, Hotimir, 2010a: Gradivna utemeljenost opisa slovenskega govornega (knjižnega) jezika. Andreja Žele in Vojko Gorjanc (ur.): *Izzivi sodobnega jezikoslovja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 53–62.

Tivadar, Hotimir, 2010b: Normativni vidik slovenščine v 3. tisočletju – knjižna slovenščina med realnostjo in idealnostjo. *Slavistična revija* 58/1. 105–116.

Tivadar, Hotimir, 2010c: Slovenski jezik med knjigo in Ljubljano. Irena Novak Popov (ur.) *Vloge središča: konvergenca regij in kultur*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana. 35–44.

Tivadar, Hotimir, 2011: Regionalna (in socialna) različnost slovenskega (knjižnega) jezika v zgodovini in sedanjosti. Marko Jesenšek (ur.): *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Maribor: Mednarodna založba oddelka za slovanske jezike in književnosti. 80–91.

Tivadar, Hotimir, 2012a: Codification of the spoken language: an example of contemporary Slovene. Mitja Skubic (ur.) *Linguistica* 52/1. 337–348.

Tivadar, Hotimir, 2012b: Nevarna razmerja med pisnim in govornim jezikom. Helena Dobrovoljc in Nataša Jakop (ur.): *Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: ZRC. 203–211.

Tivadar, Hotimir, 2012c: Nove usmeritve pri raziskavah govora s pogledom v preteklost. *Slavistična revija* 60/4. 587–601.

Tivadar, Hotimir, 2015: Vloga pravorečja in njegovo poučevanje v slovenskem osnovno- in srednješolskem izobraževanju. *Jezik in slovstvo* 60/3–4. 161–172.

Tivadar, Hotimir, 2014: Nacionalno v slovenskem jeziku. Marko Jesenšek (ur.): *Slovenski jezik na stičišču več kultur*. Maribor: Mednarodna založba oddelka za slovanske jezike in književnosti. 266–279.

Tivadar, Hotimir in Subiotto, Namita, 2014: Problemi na standardizacija na govoreniot makedonski i slovenečki literaturen jazik. *Makedonski jazik* 65/1. 321–335.

Tivadar, Hotimir in Jurgec, Peter, 2003: Podoba govornega slovenskega knjižnega jezika v Slovenskem pravopisu 2001. *Slavistična revija* 51/2. 203–220.

Tivadar, Hotimir in Šuštaršič, Rastislav, 2001: Otvorena pitanja standardnoga slovenskog izgovora. *Govor* 18/2. 113–122.

Toporišič, Jože, 1978: *Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika*. Maribor: Obzorja.

Toporišič, Jože, 1991: *Slovenska slovnica, pregledana in razširjena izdaja*. Maribor: Obzorja.

Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica, četrta, prenovljena in razširjena izdaja*. Maribor: Založba Obzorja.

Vidoeski, Božidar, 1998: *Dijalektite na makedonskiot jazik*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.

Vodušek, Božo, 1958/59: Historična pisava in historična izreka. *Jezik in slovstvo* IV/7, 193–200.

Wikipedija: <[https://sl.wikipedia.org/wiki/Spodnja\\_Panonija\\_\(dr%C5%BEava\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Spodnja_Panonija_(dr%C5%BEava))>. (Dostop 4. 2. 2016)

Wikipedija: <<https://sl.wikipedia.org/wiki/Kominterna>>. (Dostop 16. 2. 2016)

24 ANALIZA, Miroslav Grčev i Sotir Kostov: <<http://mkstanici.com/video/24-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2-%D0%B3%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%B2-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%80-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE/>>. (Dostop 9. 6. 2016)

Viksa i Darko Mijalkovski, Jadi Burek: <<http://mkstanici.com/video/%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D1%81%D0%B0-%D0%B8-%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE-%D0%BC%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%98%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B1%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BA/>>. (Dostop 9. 6. 2016)

Youtube, Darko Miladinoski, MTV: <[https://www.youtube.com/watch?v=EC95SU\\_IkQQ](https://www.youtube.com/watch?v=EC95SU_IkQQ)>. (Dostop 9. 6. 2016)

MRT 2, Gostin vo dnevnikot e ministerot za zdravstvo: <[http://play.mrt.com.mk/play/74943/e?options%5Bcurrent\\_component\\_instance%5D=video\\_list&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Btitle%5D=%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bvideo\\_slug%5D=75417%2F&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bposition%5D=8&options%5Bvideo\\_list%5D%5Bfilter\\_request%5D%5Bpage%5D=1](http://play.mrt.com.mk/play/74943/e?options%5Bcurrent_component_instance%5D=video_list&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Btitle%5D=%D0%B7%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Bvideo_slug%5D=75417%2F&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Bposition%5D=8&options%5Bvideo_list%5D%5Bfilter_request%5D%5Bpage%5D=1)>. (Dostop 9. 6. 2016)

RTV 4, Šport zjutraj: Planica 2016: <<http://4d.rtv slo.si/arhiv/dobro-jutro-prispevki/174395223>>. (Dostop 9. 6. 2016)

RTV 4, TARČA: Spopad za bančni prestol: <<http://4d.rtv slo.si/arhiv/tarca/174387897> >. (Dostop 9. 6. 2016)

Youtube, Oddaja 24ur: <<https://www.youtube.com/watch?v=ZzqIucbBdPA>>. (Dostop 9. 6. 2016)

Youtube, Goran Dragič on Vid in Pero show: <<https://www.youtube.com/watch?v=pZJPIXfsSgU>>. (Dostop 9. 6. 2016)

Program PRAAT: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>>. (Dostop 9. 6. 2016)

Delo, Internacionalizacija, nova kvaliteta visokega šolstva z odpovedovanjem slovenščini?: <<http://www.delo.si/sobotna/internacionalizacija-nova-kvaliteta-visokega-solstva-z-odpovedovanjem-slovenscini.html>>. (Dostop 13. 8. 2016)

### **Izjava o avtorstvu**

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 7. septembra 2016

Mateja Javeršek  
*(lastnoročni podpis)*